

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • JÚL • ČERVENEC • LIPIEC 1991 (ČÍSLO 398) • CENA 1000 ZŁ

JÁN PAVOL II. V POLSKU

V dňoch od 1. do 9. júna t.r. bol na štvrtnej návštive — púti vo vlasti pápež Ján Pavol II. Po prvý raz sa návštava začala v inom meste než vo Varšave a po prvý raz prebiehala v slobodnom Poľsku. Po prilete na letisko v Koszaline dôstojného hosta privítali prezident PR Lech Wałęsa, premiér Jan Krzysztof Bielecki, primas Poľska kardinál Józef Glemp a iní štátni a cirkevní predstavitelia.

Počas 9-dňovej púte, ktorej vedúcou myšlienkom boli slová sv. Pavla Dakujte Bohu, nehaste ducha..., Svätý otec navštívil 12 miest v severnom a východnom Poľsku, kam nemohol prísť počas predošlých návštev v rokoch 1979, 1983 a 1987. V súvislosti s tým sa po prvý raz stretol s predstaviteľmi národnostných menšíns a iných cirkví pôsobiacimi hlavne na týchto územiac Poľska: v Lomži s menšinou litovskou a občanmi z Litvy, v Bielostoku s menšinou bieloruskou a veriacimi pravoslavnej cirkvi, v Przemyśli s menšinou ukrajinskou a veriacimi byzantsko-ukrajinského obradu a napokon vo Varšave s predstaviteľmi židovskej obce, evanjelicko reformovanej cirkvi, a Poľskej ekumenickej rady.

Ako hlavnú tému svojich kázni si pápež zvolil Desatoro, ktorého jednotlivé prikázania v kontexte so súčasnosťou pripominal potom počas stretnutí s veriacimi. Vyzýval k morálnej obnove spoločnosti, k národnostnej i náboženskej tolerancii, k umnému budovaniu a využívaniu slobody a demokracie a v zmysle prikázania „nezabiješ“ rozhodne vystúpil proti interrupcii.

Ako sme už pisali, tohoročná návštava Svätého otca v Poľsku je zložená z dvoch častí. Jej dokončenie bude 15.—16. augusta v Čenstochove na svetovom stretnutí mládeže.

Vzhľadom na skoršiu uzavierku tohto čísla obširnejšie spravodajstvo z návštavy pápeža Jána Pavla II. v Poľsku uverejníme v nasledujúcom číslе.

SYMPÓZIUM KBSE V KRAKOVE

Za účasti predstaviteľov 34 krajín KBSE, ako aj UNESCO a Rady Európy sa v Krakove konalo medzinárodné sympózium venované spoločnému európskemu kultúrnemu dedičstvu a spolupráci v prospech jeho rozvoja a ochrany. Zúčastnila sa ho i delegácia Česko-Slovenska, ktorú striedavo viedli ministri kultúry Slovenskej a Českej republiky Ladislav Snopko a Milan Uhde na záver rokovania aj viceprezident USA Dan Quayle, ktorý bol na dvojdňovej návštive v Poľsku.

Na záver desaťdňových rokovania bol prijatý dôležitý dokument — spoločná deklarácia, ktorá o.i. určuje pravidlá komania voči kultúrnemu dedičstvu, uznáva, že existuje úzka závislosť medzi slobodou človeka a kultúrou, vymedzuje oblasti kultúry vyžadujúce osobitnú ochranu a napokon zaväzuje všetky zúčastnené krajinu k sústavnej výmene informácií týkajúcich sa kultúrneho dedičstva a jeho ochrany.

Počas pobytu v Krakove minister kultúry SR Ladislav Snopko navštívil ústredný výbor KSSČaS. O stretnutí s krajanmi napišeme v budúcom číslе Života.

NEMECKÉ VYSIELANIA NA SLIEZSKU

Ako uviedla poľská tlač a televizia, miestny rozhlas v Katowiciach začal na začiatku júna t.r. vysielat cyklicky rozhlasový program v nemčine. Program ma názov Zmierenie a budúenosť — celosliezsky magazín nemeckej menšiny a je určený pre poslucháčov nemeckej národnosti na Hornom Sliezsku. Prvé hodinové dvojjazyčné vysielanie obsahovalo o.i. príhovor predsedu Hlavnej rady Hornosliezských Nemcov D.A. Brehmera, úryvky z diskusie s polskými činiteľmi, reportáz z kultúrneho podujatia na Hore sv. Anny a nemecké pesničky. Program v nemčine sa bude vysielat raz týždenne.

Poznamienajme, že nemecká menšina pôsobi veľmi aktívne. Popri rozhlasovom vysielaní získala už — o čom sme písali vo vlaňajšom októbrovom číslе Života — aj povolenie na nemecké bohoslužby v sliezskej kostole. Zatiaľ ešte nevystúpila s požiadavkou zavedenia nemeckého vyučovania v školách, k čomu akiete dôjde.

BISKUP F. TONDRA U NÁS

Spišský biskup ThDr. František Tondra počí našu národnostnú menšinu svojou návštavou a v nedeľu 28. júla t.r. o 11. hod. odslúži v kostole v Novej Belej slávnostnú sv. omšu v slovenskom jazyku. Dúfame, že sa týchto bohoslužieb zúčastnia vo veľkom počte krajania z ceľého Spiša a z Oravy.

Dôstojný pán biskup na začiatku septembra odslúži sv. omšu i na Orave. Presný dátum a miesto uverejníme v nasledujúcom číslе Života.

NITRIANSKY BISKUP KARDINÁLOM

Pápež Ján Pavol II. menoval 22 nových kardinálov. Štrnásťich v Európe, 5 na americkom kontinente, 1 v Afrike, Ázii a Austrálii. Slovenská katolícka verejnosť sa určite potešila správe, že medzi menovanými kardinálmi je aj nitriansky sídelný biskup Ján Chrizostom Korec. Tento vzácny človek, ktorý nemohol 40 rokov plniť funkciu biskupa, si získal veľkú obľubu nie len medzi katolíkmi v svojej diecéze, ale aj na celom Slovensku. Narodil sa 22. januára 1924 v Bošanoch. V roku 1939 vstúpil do jezuitského noviciátu. Za knaza bol tajne vysvätený v roku 1950, za biskupa o rok neskôr. V roku 1960 bol odsúdený na 12 rokov väzenia, ktoré prežil s mnohými inými knazmi vo Valdiciach v Čechách. V roku 1968 bol prepustený, ale na následky tvrdých väzenských podmienok ochorel na TBC. Po preliečení až do revolúcie pracoval ako skladník v bratislavskom Tatracheme, neskôr ako opravár výťahov a nočný strážnik. Pápež Ján Pavol II. povýšil msgre. Jána Chrizostoma Korecu do tejto vysokej cirkevnej funkcie za oddanosť cirkevi na Slovensku a neochvějnú cestu v šlapajáčich Krista.

Doterajší biskup Česko-budejovickej diecézy Miroslav Vlk sa ujal úradu Metropolity-práškého arcibiskupa a hodnosti českého priama. Do funkcie ho menoval pápež Ján Pavol II. V pápežskej buly vyjadril presvedčenie, že katolíckym veriacim prášskej arcidiécie prinesie služba nového prášského arcibiskupa veľký úžitok.

OSLAVY MEMORANDA

Slávnostnou svätou omšou v rímskokatolíckom kostole a službami božími v evanjelickom kostole augšburského vyznania začali v Martine celonárodné oslavu 130. výročia Memoranda národa slovenského. Ich organizátor — Matica slovenská pripravila bohatý program podujatí, na ktorom si účastníci pripomenuli význam tejto dejinnej udalosti. Súčasťou osláv bola o.i. výstava faksimilií najstarších zachovaných staroslovenských cyrilometodskej dokumentov. Memorandový večer pre mládež usporiadany v Divadle SNP, miting SNS zavŕšilo oslavu celonárodné matične zhromaždenie v Martine.

Pripomeňme, že Memorandum národa slovenského je významný programový dokument slovenských národných požiadaviek prijatý a vyhlásený 6.—7. júna 1861 na národnom zhromaždení v Martine. V štyroch základných bodoch Memorandum žiadalo uznáť a zákonne zabezpečiť svojbytosť slovenského národa, jeho rovnoprávnosť a zákonne vymedziť jeho národné územie. Žiadalo tiež vyhlásiť za úradnú reč slovenčinu, zriadit na Slovensku právnickú akadémiu, umožniť zakladanie literárnych a osvetových spolkov a vyjadrovalo solidaritu s ostatnými utlačovanými národnosťami v Uhorsku.

DUCHOVNÉ STRETNUTIE SLOVÁKOV NA CELOM SVETE

(VŽDY O 9. HODINE VEČER)

V tejto chvíli sme v duchu pospolu. Myslime jeden na druhého, na náš spoločný cieľ a na všetkých bratov a sestry na Východe i na Západe, s ktorými nás spája úsilie o ľudskejši svet. Kristus, náš Boh a brat, je medzi nami. „Kde sú dvaja alebo tria zhromaždení v mojom mene, ja som medzi nimi.“

(Mt. 18, 20).

„Panu Ježišu, prosíme ťa, zachovaj toto naše duchovné spojenie a zapoj ho do svojej služby ako jednu zo živých buniek duchovnej a sociálnej obrody ľudstva.“

Daj, aby sme rástli v láske,

- aby sme sa opreli jeden o druhého a boli „jedno srdce a jedna duša“ (Sk. 4,32),
- aby sme boli jedno s ostatnými kresťanmi a so všetkými, ktorí stoja v službe ducha,

Urob nás účinným nástrojom tvojho humanizmu;

- aby sme všade šírili vzájomnú lásku a úctu človeka k človekovi, optimizmus, radosť zo života a z tvorivej práce;
- aby sme sa usilovali skôr druhých pochopiť, ako hľadať pre seba pochopenie; skôr druhým pomáhať, ako hľadať pre seba pomoc,

Lebo: Ked' dávame — dostávame, keď odpúšťame — bude nám odpustené, keď milujeme druhých a v nich hľadáme teba — vytvárame skutočné ľudske vzťahy a pomáhameme zrodu lepšieho sveta,

„Panu Ježišu, ty si naša „Cesta, Pravda a Život“ (Jn 14,6).

— Bud nám ďalej svetlom a silou,

— bud nám ďalej bratom.

Daj, aby sme zjednotili svoju vôle s voľou tvojou,

- aby sme v službe teba a skrze teba nachádzali zmysel svojho života a svoj posledný cieľ.“

40 ROKOV JABLONSKÉHO LÝCEA

Pokračujeme v spomienkach krajánov venovaných jablonskému lýceu pri príležitosti jeho 40-ročného jubilea. Dnes nám o období jeho vzniku porozpráva nás dlhoročný činitlel, čestný predsedu Obvodného výboru KSSČaS na Orave kr. ALOJZ ŠPERLÁK, ktorý stál pri zrade tejto jedinej strednej školy na Orave.

Rok 1948 sa stal prelomovým v dejinách našej národnostnej menšiny. V tomto čase boli otvorené slovenské základné školy na hornej Orave a severnom Spiši. No chýbali nám učitelia, ktorí by učili našu krajanskú mláď materinský jazyk. Preto sme sa obrátili na Československý konzulát v Katowiciach, aby nám poslali učiteľov zo Slovenska. Vtedajší konzul dr. Matej András nám prislúbil pomoc v tejto veci a svoj slub aj dodržal.

Viaceri krajanski činitlelia si uvedomovali, že pre nás ďalší kultúrny rast si musíme vychovať, vlastnú, vzedlanú inteligenciu. A tak začali uvažovať o založení slovenského lýcea.

Vela nám pomohol a usmerňoval nášu činnosť vtedajší riaditeľ základnej školy v našej obci Stefan Waclawiak, rodák z Podškolia. Vybaľovanie povolenia a iných veci trvalo dosť dlho, no napokon v roku 1951 bolo lýceum založené a prví študenti ho začali navštěvovať. Nachádzalo sa v „zelenej budove“ (terajší internát) a študenti boli ubytovaní v nedalekom dome kr. Jána Paniaka. Neboli to ľahké podmienky existencie slovenskej strednej školy. Preto sme sa rozhodli, že sa pokúsime postaviť nový internát pre študentov. Ako delegácia Spoločnosti a lýcea sme sa — ja, Eugen Kott a Ján Kovalík vybrali s touto žiadosťou na Ministerstvo osvety vo Varšave. Tu nám povedali, aby sme čakali dve hodiny. Práve mali schôdzu a tak našu žiadosť uviedli ako jeden bod rokovania. Zároveň nám oznámili, aby sme sa rozhodli čo chceme robiť: či budovať novú školu alebo internát. Odpovedali sme mali do troch dní. Doma, na Orave sme zvolali rýchlo krajanskú schôdzu. Krajania sa na nej jednoznačne rozhodli pre stavbu novej školy. Ja som zase ako predsedu obvodného výboru a predseda výboru pre výstavbu lýcea odcestoval opäť do Varšavy. Na Ministerstve osvety som vysvetlil celu situáciu a dozvedel som sa, že na výstavbu novej školy nám ministerstvo prideli prostriedky. Musíme len zabezpečiť stavebný pozemok. S touto žiadosťou sme sa potom obrátili na miestny urbár v Jablonke, aby nám odstúpil časť miestneho trhoviska, teda tolko, kolko budeme potrebovať na výstavbu. Urbárske činitlelia zvolali schôdzu, na ktorej bola spisana riadna zápisnica. Smutné je, že boli aj takí obyvatelia, ktorí vykrikovali, aby do zápisnice boli zapísaní, že oni nechcú lýceum. Dnes tam však ich deti chodia. Potom sme zápisnicu odviedli do Varšavy, no Ministerstvo osvety žiadalo ešte úradné potvrdenie, že je to urbársky pozemok, teda výpis z pozemkovej knihy. Naša obec nemala takúto knihu a tak bolo potrebné potvrdenie z gminného úradu, že je to de iure urbárska parcela. Ja som išiel za vtedajším predsedom gminného národného výboru, aby mi takéto potvrdenie vydal. Strelol som sa však s odmienným. Preto som neváhal a napísal som súťažnosť na ústredný výbor PZRS vo Varšave. Položil som tam otázku, že čo je to za predsedu strany v

štátnej správe, na dôvažok Jablončan, ktorý nevie aký je pozemok. Na rozhodné naliehanie z našej strany z Varšavy až na Oravu pricestoval osobitný pracovník z ústredného výboru strany, aby celú vec vyriesil. Nakoniec sa to skončilo tým, že spomínaný úradník potvrdenie vydal. Určite to bolo neprijemné, ale žiaľ takéto byrokratické prekažky existovali. Potom sme sa začali staráť o projekt budovy. Projekt nám správilo Projekčné oddelenie Vojvodského úradu v Krakove, sa-mozrejme po konsultáciach s vojvodským oddelením osvety. Projekt sme potom ešte museli dať overiť na Ministerstve osvety vo Varšave.

Budovu nového lýcea sme začali stavať na jar roku 1954. Treba priznať, že nám v tomto predstavzati pomáhala celá krajanská obec. Spišiaci sa nám chceli revanžovať za to, že sme sa postarali o pozemok. Posielali nám pre internát zadarmo zemiaky. Zase pri stavbe základov lýcea nám pomáhali aj samotní študenti, najmä tí, zo starších ročníkov. Celú investíciu však mal na starosti Okresný stavebný podnik z Noveho Targu. Istý čas som bol na stavbe majstrom, potom v marci 1955 som prešiel pracovať do gminného družstva. Stavba trvala asi tri roky, t.j. do roku 1958. Treba povedať, že slovenské všeobecnovzdelávacie lýceum navštěvovali len krajanské deti. Takisto na základných školách. Napr. u nás v škole Jablonka-Bory všetky deti navštěvovali slovenskú školu okrem jedného žiaka, ku ktorému chodil poľský učiteľ.

Dnes, keď sa bliží slávne výročie založenia Lýcea v Jablonke, je potrebné porozprávať jeho dejiny pravdivo, aby sa vedelo, že my sme boli príni, ktorí založili túto výchovno-vzdelávaciu inštitúciu na Orave. Nie je pravdou, že iba Pius Jabłoński sa zaslúžil o rozvoj školstva na Orave, jeho iniciatíva sa týkala len polštiny.

Dnes v rámci obrovských demokratických zmien v Poľsku by otázky vyučby slovenčiny a vôleb národnostného školstva malo byť zakotvené v Ústave. Treba sa snážiť, aby nám bolo pripravené to, čo sme si vydobili v 50. rokoch. Keby nebolo zlikvidované slovenské školstvo, dnes by naša národnostná menšina mohla mať viac vlastnej inteligencie.

Zaznamenal: JOZEF PIVOVARČÍK

Pri pramení názorov Jerzyho Leśniaka

V 94. čísle Gazety Krakovskej zo dňa 23.04.1991 mi Jerzy Leśniak venoval článok Kuriózne názory docenta Ciągwa. Zaoberá sa v ňom mojom osobou tak intenzívne, že sa mi z toho skutočne zatočila hlava. Skúmajúc pramene mojich názorov, Leśniak konečne dospeva k záveru, že musím mať styky so Slovenskou ľudovou stranou, ktorá „názvom a programom nadvážuje na fašistickú stranu knaza Tisu a udržiava úzke kontakty so svojimi ideovými bratmi na Opolskom Sliezsku.“ Takéto tvrdenie je zबavené logiky, už len preto, že Slovenská ľudová strana vznikla v tomto roku a Leśniak píše o mojej výpovedi na zjazde KSSČaS v novembri 1989. Okrem toho ani Slovenská ľudová strana, ani tým viacej jej „ideoví bratia na Opolskom Sliezsku“ sa nikdy nevyjadrovali o Spiši.

Popularizátor mojich názorov vytvára dojem, že vie skoro všetko. Až v poslednej vete píše pokorne: „Zdá sa mi, že sme neďaleko výriešenia záhady prameňov názorov docenta Ciągwa...“ Riešenie akoby bolo na

dosah a jednako zostali isté pochybnosti. Aké je to veľké sklamanie pre čitateľa, ktorý plný emócií čakal na ďalšie Leśniakove senzácie.

Jerzy Leśniak konstatuje: „Doc. Józef Ciągwa (...) všeobecne tvrdí, že Spiš sa nachádza na historickom slovenskom území a že všetci Spišiaci... sú Slovákm.“ Nie je to pravda. Avšak, keď Leśniak tvrdohlavo tak píše to znamená, že nepozná moje publikácie. Je tiež samozrejmé, že nemal v rukách to číslo Života, v ktorom boli uverejnené výňatky z môjho prejavu na 8. zjazde KSSČaS.

Jediným prameňom informácií pre Leśniaka bol článok Blažeja Okulického Spišský synodrom, uverejnený v časopise Panorama č. 14 (6.04.1991). Všetky senzácie prevzal z toho článku a patrične zhrnul výpovede autora a osôb, s ktorými sa Okulický zhováral. Miestami Leśniaka, čosi mení z východiskového textu mûdrosti. Pre Okulického som napr. tajomníkom Mestského výboru KSSČaS (hoci takýto výbor neexistuje), inde zasa Leśniak tvrdí, že bývam v Tychach (čo tiež nie je pravdou). Nuž čože, občas musel niečo zmeniť, aby sa nevystavil výčitke, že napísal plagiat. Leśniak píše aj ďalšie nepravdy, že napr.: autorom Spišského synodromu bol re-daktor Wolny, zatiaľ čo v Panoramene figuruje ako autor snímok. Jerzy Leśniak číta rýchlo, ale nepozoroval.

Už tieto dva drobné fakty môžu poukázať, aká „solídná“ je metóda Leśniaka a do akej miery mu čitatelia môžu dôverovať.

Leśniakovi leží na srdci historická edukácia čitateľa. Ale predsa ho častuje už veľmi starými „vedomostami“ z dvadsiatych rokov nášho storčia. Bezkriticky píše napr. o

Juditie, dcére Bolesława Krzywoustého, ktorá vrah mala dostať Spiš do vena. Dnes už nevzbudzuje žiadne pochybnosti fakt, že Judita bola manželkou markgrófa Otta I. a nie madarského prince Stefana; že nedostala Spiš do vena, lebo Krzywousty už Spiš nemal a ľahko dával čosi, čo sa nevlastnil. Odávna — aj v poľskej vede — prevláda názor, že „už v 11. storočí Spiš prešiel pod madarskú nadvládu“, a jeho neveľká časť (4,6% celku) bola pripojená k Poľsku po prvýkrát až v roku 1920. Takéto historické práva Poľska na Spiš — aj Leśniak ich zdôrazňuje — sú určite mierne zveličené.

Ďalšie fakty, ktoré uvádzia Leśniak, majú podobnú hodnotu. Snáď som trochu prehnal, lebo vede nemožno poprieť fakt, že pochádzam z Jurgova (o čom Leśniak tiež píše).

Jerzy Leśniak vysmievá moje odborné kvalifikácie („Priemerné sú dozaista kvalifikácie historika J. Ciągwa“). Ale akú hodnotu má tento negatívny posudok o mne, keď jeho autor nepozná základné fakty. Nemyslim, že má morálne právo formulovať posudok o mojich historických kvalifikáciach človek, ktorého jediným prameňom vedomosti o Spiši je časopis Panoramá vychádzajúci v Katowiciach.

Jerzy Leśniak nielenže fakt za faktom nehovorí pravdu, ale zlyháva aj jazykovo. V teste článku je takáto veta: „gdzi Zygmunt Luksemburski zadlużając się u Jagiellonów zastawił go (t. zn. Spiš — J.C.) jako rękojmię.“ Sú to jednoducho... táraniiny. Končí to teda tak, že Slovák z Jurgova musí učiť Jerzyho Leśniaka správnej poľštine.

Prof. dr. hab. JÓZEF CIĄGWA

Koncom mája sa v Nižnej na Orave konal I. republikový snem Kresťanskodemokratickej mládeže Slovenska. Hovorilo sa na ňom o nadviazaní kontaktov s detskými domovmi, ústavmi sociálnej starostlivosti pre mládež, o príprave výmenných pobytov s partnerskými kresťanskými združeniami v ostatných krajinách.

Orava sa nie náhodou stala miestom stretnutia účastníkov snemu. Je to lokalita, v ktorej je dodnes veľký počet praktikujúcich katolíkov. Kresťanskodemokratická mládež pripravila svoj program v duchu kresťanského učenia, vyzdvihla myšlienky pomoci všetkym tým, ktorí ju potrebujú. Je paradoxné, že na jednej strane Oravy sa vy-

Slovenské omše na Orave

tvára silne zastúpená organizácia kresťanov s ďalekosiahlymi cieľmi, zatiaľ čo z druhej strany tej istej Oravy sa Slováci žijúci v Poľsku doteraz boria s presadením základných práv — mať liturgiu vo vlastnom jazyku...

Poľskej cirkevnej hierarchii boli posланé, viaceré žiadosti s čo najúprimnejším želaním

mať svätú omšu v slovenskom jazyku. Zdá sa, že konečne prichádzajú prvé pozitívne reakcie.

Oravčania by chceli mať slovenskú omšu v predpoludňajších hodinách, pretože sa predpokladá, že väčšina slovenských veriacich bude v starom a strednom veku a tak by im skoršie hodiny určite viac vyhovovali.

Slovenskou omšou nechceú nijako narušiť chod poľských omší, chceú využiť priestor medzi dopoludňajšími omšami (napr. Jablonke) a tak by ostal harmonogram poľských omší v tom istom časovom srede. Akýkoľvek strach z výmeny poľskej omše za slovenskú, alebo zo zniženia počtu poľskych omší na úkor slovenských, poľskí spoluobčania na Orave nemusia mať. Takisto predstavy poľských spoluobčanov sú veľmi skreslené ak majú obavu, že by poľských kniažov nahradili slovenskí. Samozrejme výpomoc slovenských kniažov by bola tým najlepším riešením, vedľa naučiť sa jazyk tak dobre, aby sa dala v ňom predniesť ak kázeň, nie je také jednoduché. Vari najjednoduchšie by bolo zameňať krajanských kniažov, alebo aspoň tých, čo pochádzajú z Oravy. Chceme len zdôrazniť, že odpor voči zavedeniu slovenských omší sa nezhoduje s kresťanskou toleranciou, ktorej nedodržiavanie Slováci dlho niesli na vlastnom chrte. A tak výhrady, či výčítky k budúcomu priebehu slovenských omší sú zo strany poľských spoluobčanov zbytočné, prehnane a v mnohých prípadoch až nekultúrne.

Mnohí krajania sú členmi Spolku sv. Vojtecha a tak problém s náboženskou literatúrou by nemal byť. Takisto krajanská spoločnosť zohľadila pre rodákov dosť veľký počet modlitbých knižiek a spevnikov.

Takže Oravčania sa chystajú nato, po čom toľke roky, túžili a verili, že sa im splní. Možno dnes po dlhoročných skúsenostiach a sklamaniach sa nenadchýňajú nahlas, ale vnútore sa hlbocko radujú. Sami si súkromne zháňajú náboženskú literatúru. S úctou vyhľadávajú staré modliace knižky, z ktorých sa modlili voľakedy ti starší, alebo sa tešia, že uchovali pamiatku po svojich rodičoch. Očakávajú chvílu, keď sa z oravských kostolov opäť ozve slovensky spev. Zavedenie slovenských omší nebude určite jednoduché. Krajania pri presadzovaní tejto myšlienky budú určite potrebovať pomoc a aj týmto smerom by sa mohlo upriamiť slovenské Kresťanskodemokratické hnutie na Orave.

H. KRIŠTOFOVÁ

Nemali by na nás zabúdať'

V májovom čísle Života som jeden zo svojich článkov uviedla týmito slovami: „Raz som si prečítala zaujímavú reportáž zo života dvojčiat. Dvojčatá súrodenec, aj keď žili v rôznych mestách a štátach, zostali na seba veľmi naviazané. Prežívali v rovnakom čase podobné psychické a fyzické problémy. Vedci to vysvetlovali jednoducho: prišli zo spoločnej matky, zo spoločného domu...“

Prečo spominam túto myšlienku. V článku som ďalej skúmala a rozoberala predpoklady pre zdravo existujúcu a fungujúcu národnostnú menšinu. Rozoberala som závislosť troch činiteľov, ktoré sú tesne späté a vytvárajú neoddeliteľný trojvzťah pre životaschopnosť a zdravé sebavedomie akejkoľvek národnostnej menšiny. Tým druhým dvojčatom som samozrejme, mala na mysli slovenský národ žijúci za hranicami, teda Slovákov v Slovenskej republike.

V tomto trojvzťahu som sa skôr zaoberala jednotlivcom a štátom, v ktorom žije, vychádzajúc z toho, že materský národ má čo najpozitívnejši vzťah k svojmu súrodencom — teda menšine, vytvára čo najlepšie podmienky pre svojich krajanov, aby nezabúdali na svoju materčinu, také, aké sa samozrejme dajú vytvoriť medzi dvoma samostatnými štátmi.

Ako sa teda dnes na nás pozerá náš silnejší súrodenec? Nezabúda na nás? Koľko sa toho zmenilo od revolúcie vo vzťahu Slovenska k slovenskej národnostnej menšine žijúcej v Poľsku? Kto sa zapodieva tými, ktorým by sa malo v prvom rade morálne pomôcť, povzbudiť ich a možno aj pochváliť zato, že sa neprispôsobili jednoduchšej ceste a nezabudli na svoj pôvod...

Málokto zo Slovákov vie, akými fažkými polonizačnými tlakmi prešli títo ľudia, ktorých základné požiadavky sa dodnes nerešpektujú, o ktorých aj dnes pišu niektorí poľskí novinári, či etnografi, že neexistujú a nikdy neexistovali... Nehovoriac o tom, že poväčšine sú tito „zatial Slováci“, skromní roľníci a ak sa objavia obhájcovia z radov ich vlastnej inteligencie, začínajú byť roznašaní v poľskej tlači so samozrejmým rezumé, že Orava a Spiš vždy boli osídlené len poľským nárom...

Mnohí, ktorí by mali mať do činenia s otázkami slovenskej menšiny v Poľsku, si asi povedia: Príde čas, keď bude aj tento problém aktuálny, dnes treba riešiť a poskladať rozvedané Slovensko...

Naozaj Slovensko má nezávidenia hodnú politickú aj hospodársku situáciu. Nekonečné parlamentné prekáračky, lustračné procesy a pritom silné utáhovanie opaskov a rodinných rozpočtov vytvára zo Slovákov, teda občanov Slovenska, ľudi politicky indiferentných, čo súvisí predovšetkým zo stratou sociálnych istôt a teda so strachom pred existenčnými problémami.

A tak na Slovákov v zahraničí nezostáva moc času ani peňazí. V tlači sa objavili prvé lastovičky o nienajlákavejšom osude slovenskej menšiny v Poľsku, ale aj to bez akýchkoľvek náznakov na optimistické východisko. Veľkú pozornosť našich krajanov vzbudila interpelácia poslancu Jána Klepáča prednesená v Slovenskej národnej rade, končiaca

sa výzvou všetkým tým, ktorí majú a môžu krajanom v Poľsku pomôcť.

Jedným z hýbateľov vo vzťahu k rodákom v Poľsku je už dlhoročne stanovená Matica slovenská. Jej súčasná finančná situácia je nesmierne krehká a tak sa zdá, že materiálna pomoc pri udržiavaní kultúrnych a spoločenských stykov bude dosť obmedzená.

Finančná pomoc nie je však všetko. Dôležitejšie a prínosnejšie je uvedomenie si jednotlivých inštitúcií existujúcich na Slovensku — nie ľahkej situácie menšiny. Ak teraz nepríde záujem, intenzívne prebúdzanie sa vzťahu k Slovákom v Poľsku, nedá sa čakať, že sa bude menšina stále hľať k svojej národnosti a môže dôjsť k tomu, a to bez začudovania sa, čomu sa hovorí krutejšie odnárodenie, alebo mäkkie — splynutie s iným nárom. A to je boľavé, o to viac dnes, keď sa považuje národnosť a jej pestovanie za jeden z kultúrnych atribútov spoločenského života, a asi aj nekultúrne.

Zároveň ak sa nezvýši záujem a nezhustia vzájomné kontakty, nemožno slovenskej menšine v Poľsku zazlievať aj takýto pohľad: hodnotenie súčasného spoločenského pohybu na Slovensku ako odklon od demokracie, alebo nadobudnutie pocitu, že bývalý režim na Slovensku prejavil aspoň minimálny záujem o menšinu tým, že zabezpečoval napr. prísn periodik do rúk čitateľom — krajanom. Každý z krajanov si uvedomuje zložitú situáciu, ktorá je na Slovensku, nikto nežiada od chudobného aby dával dary! Žiadny vzťah predsa neboli nikdy založený len na finančiach, aj keď zohrávali dôležitú úlohu. Vec je zložitejšia. Ten, kto ju zužuje len na momentálne zlú situáciu a čaká na obdobie prosperity zabuda, že v hre je čas. Potom sa už ani súrodenec lásky nebude dať kúpiť za peniaze.

HENRIETA KRIŠTOFOVÁ

Odobzdzávanie cien Života v Hornej Zubrici

Chcem byť herečkou...

Ešte pred cestou na Oravu a Spiš sme si povedali: „Nesmieme zabudnúť na Hornú Zubricu.“ Vlastne, tentoraz nám nešlo tak o stretnutie s dospelými krajanmi, ako o schôdzku s ich ratolesťami, ktoré sa každročne zapájajú do našej sútaže kresieb. Aj v poslednom kole súťaže sa žiaci z tejto oravskej obce s radosťou a nápadmi zapojili do hľadania „svojich hrdinov“ a ich výtvarné znázornenie nám v relativne veľkom počte posielali.

Otvorili sme dvere zborovne základnej školy v Hornej Zubrici, stretli sme sa s príjemným a srdcenným úsmievom pani učiteľky Vladislavy Bogaczovej. S radosťou nám porozprávala o svojej práci, o tom, že po odolení niekoľkých desiatok rokov ju na škole drží práve výučba slovenčiny. Nezužuje ju iba na normované minuty, ale cez prácu v divadelnom a recitačnom krúžku preniká spolu so žiakmi do tajov správnej výslovnosti a bohatej slovnej zásoby slovenského jazyka.

Okrem toho sa stará o knižnicu, o to, aby sa do jej regálov dostávali zaujímavé knihy, atraktívne pre mladšie aj staršie deti, ale v prvom rade sa snaží o to, aby neostávali zaprášené, aby mladý čitateľ po nich siahol. „Nerada by som sa dožila časov, aby slovenčina tu na Orave pre Slovákov a Slovensky bola raz cudzím jazykom. Robím všetko preto, aby deti poznali základy svojej materčiny.“

Zubričské deti sa veľmi tešili z nášho stretnutia. Odovzdali sme im ceny a podávali za pekné kresby a maľby. Redakcia Život sa teší aj v tomto roku na ich nápadito zvládnuté výtvarné dielka.

Učiteľka Begacová nám povedala, že ak máme zaujem, tak sa môžeme pozrieť na prvú predpremiéru divadelka, ktoré nacvičila so svojimi žiačkami. Súhlasili sme. Nato, že dievčatá hru spolu s učiteľkou nacvičujú nečelý mesiac, sme boli prekvapení dobrem znanostou textov, ale aj milými hereckými výkonmi.

Dievčatá dopovedali posledné slová, dohrali scénku a čakali na naše hodnotenia. Trochu s trémou, tak ako to býva pred prvými neoficiálnymi divákmi, ale predsa len hodnotiteľmi ich umeleckého výkonu a celkového výberu, počúvali naše vyjadrenia.

„Dobré,“ všetci sme sa zhodli na tom istom, možno ešte treba dopracovať malé detailiky a divadelko je zvládnuté na vynikajúcej úrovni.

Dievčatá sa poušmiali a rozstebotali. „To pani učiteľka nás tak dobre nacvičuje,“ odvážila sa jedna z nich hlasnejšie ozvat z medzi lavíc.

„Aj keď je prínsa, chce aby sme sa všetko dobre naučili, spoznávame pri nej, čo je to

fantázia, ako môžeme ovládať seba, svoj pohyb, svoj hlas, zistujeme, čo všetko sa dá robiť v divadle.“

Naozaj predstavenie pani učiteľky Bogaczovej, nebola len jednoduchá recitácia pripraveného textu, čo sa niekedy v malých amatérskych divadielkach stáva. Predloha bola prepracovaná, prispôsobená ústam žiačok, ich danostiam a hereckým schopnostiam. A tak pani učiteľka nielen nacvičila milé dielko, ale ho i vynikajúco režijne zvládla. Určite by sa s ním dievčatá z Hornej Zubrince dobre umiestnili na akejkoľvek prehliadke malých divadelných foriem, ktorých je na Slovensku veľa. Nebolo by zle, keby sa nejakej z nich, žiačky z tejto školy zúčastnili a odnesli si kus atmosféry, ktorá je typická pre dramatické umenie a pre divadelné prehliadky.

Zašla som za rozrečnenými dievčatami. Pri dobrej nálade, pochválené učiteľkou, ale aj nami sa možno porozprávame.

— Hovoríte aj doma po slovensky?

— Áno, odpoved' bola zborová, z niektorých úst vyšla však potichšie, inde bola suverénnosť.

— Stretli ste sa niekedy s problémami, alebo s úskrnmi od spolužiačok či spolužia-

kov zato, že sa cítite Slovenkami?

— Nie.

— Takže, nikdy ste nemali s nikým žiadnu kontraverziu ohľadne slovenčiny?

— Nie.

— A rozumiete dobre spisovnej slovenčine?

— Áno, ale možno nejaké špeciálne slová, sú nám nejasné, ale predsa nežijeme na Slovensku.

— Čo by ste si priali, aby Slováci zo Slovenska spravili pre vás, pre mladých na Orave?

— Chceli by sme čítať detské a mládežnícke časopisy zo Slovenska, ak nám ich nemôžu posieť, tak aspoň zabezpečiť ich odber pre nás.

— A čo plánujete robiť po skončení základnej školy, aké máte predstavy o svojej budúcnosti?

BOHUSLAVA ČORNÁKOVÁ, 8. tr.: — Ja chcem byť učiteľkou.

— Chceš ísť študovať pedagogický smer a aký konkrétny?

— Matematiku, fyziku, chémiu.

KATARÍNA KĽAVČÍKOVÁ, 7. tr.: — Chcem byť herečkou, spolupráca s našou pani učiteľkou mi dala tak veľa, zapáčilo sa mi divadlo.

— Ale nato, aby si mohla študovať herectvo, potrebujete mať gymnázium, kam chceš ísť na strednú školu? Mohlo by to byť aj slovenské gymnázium?

— Mohlo, ale keby bol tu v Poľsku. Na Slovensko nie je tak blízko, aby som mohla dochádzať, rodičia by sa o mňa báli a tak chcem ísť na poľské lycum.

Z dievčat a ich úprimných odpovedí bolo citiť záujem o slovenčinu, nielen ako o nešovienný predmet, ale aj o hodiny, na ktorých sa dozvedia vždy niečo nové o reči, ktorou hovorili ich predkovia a o ich kultúre. Vzťah k slovenčine sa u nich spája so záujmom o recitáciu, či umelecký prednes, alebo o divadelný prejav. A tak pani učiteľke Bogaczovej sú vďačné za krásne poznanie — spojenia užitočného s estetickým a zároveň umeleckým. Snáď je to jedno z najkrajších zadostučinení pre kvalitnú pedagogickú prácu.

Text a foto:
HENRIETA KRIŠTOFOVÁ

Učiteľka V. Bogaczová sa dobre stará o slovenské knihy

SLOVENSKÉ MATURITY V JABLONKE

V Jablonke na všeobecnovzdelávacom lyceu, ktoré tento rok slávi 40. výročie svojej existencie, si 4 študenti maturanti vybrali pre skúšku dospelosti aj slovenský jazyk. Podrobne údaje o slovenských maturitách nám dal riaditeľ lycéa — Ján Rusnak.

— Tohto roku sme mali šiestich študentov, ktorí boli v maturitnej triede a chodili na slovenčinu. Z tohto počtu si štýria vybrali slovenský jazyk ako maturitný predmet. Boli to Ján PIVOVARČÍK (4. A) z Kacvín, Irena MALECOVÁ (4. B) z Repíšk, Danuta a Lucina GRELAKOVÉ (4. C) z Jablonky.

Témou písomnej časti maturit každoročne určuje Kuratórium osvety,

Boli takéto: Poňatie a vykládanie idei slovenskej vzájomnosti v literárnych dielach Jána Kollára: Na príklade vybraných románov Petra Jilemnického a Františka Hečku opíš, aká bola slovenská dedina kedykoľvek a aká je dnes; Akým spôsobom slovenská realistická próza rieši problém slovenského zemianstva.

Zaujíma ma, prečo Kuratórium osvety nekonzultovalo jednotlivé maturitné témy s metódickou slovenského jazyka krajanou Zofiu Bogačíkovou. Určite by mala výhrady proti téme druhé. Vedľa postavy P. Jilemnického ako spisovateľa slovenského socialistického realizmu sa do dnešných dní nehodi. Určite by sa našli ďalšie témy, ktoré by pre maturantov boli súčasne a zároveň atraktívnejšie.

JOZEF PIVOVARČÍK

Všetkým tohtoročným maturantom želame veľa úspechov a šťastia v ďalšom živote.

REDAKCIA

Nájde sa sponzor?

Obec Lapšanka je uložená v malebnom zákrutí severného Spiša. Je ato stvorená pre rozvoj turistického ruchu v tejto oblasti. Leží v pohraničí dvoch gmin — nižnolapšanskej a bukovianskej. Z južnej strany susedí s chotárom obce Osturňa. Treba povedať, že obec Lapšanka je pomerná dlhá, približne šesť km. Má okolo 60 domov. Objekty sú pekne vkomponované do miestnych svahov a pahorkov. Zároveň si myslím, že práve tu by mala byť postavená riadna dopravná tepna. Otázka cesty sa dostávala do každého môjho rozhovoru s obyvateľmi obce, najmä však v jej hornej časti. Pripomeňme čitateľom aspoň niektoré údaje z neslávnej história jej výstavby a dodajme, že na Spiši je viac podobných investícii, ktoré sa pre svoju dĺžobu výstavbu dajú kľudne zaradiť do Guinessovej knihy rekordov.

Výstavba cesty sa začala už v šesdesiatych rokoch. Prvý, asi trojkilometrový úsek z Vyšných Lapšov k prvemu lapšanskému domu, bol vytvorený v roku 1974 a o tri roky neskôr aj vyasfaltovaný. Týmto obec Lapšanka dostala pravidelnú autobusovú linku spájajúcu obec s Novým Targom. V roku 1980 sa začali nové práce súvisiace s predĺžením asfaltky do vnútra obce. Trvali s

menšími prestávkami až do jari 1982. Krátke polkilometrový úsek dali do prevádzky po ďalšom polroku. Týmto sa problémy Lapšančanov neskončili. Cestné práce obnovili v roku 1988. Išlo o dokončenie — vytrvdenie posledného trojkilometrového úseku. Treba uziať, že pre cestárov, ako aj miestne obyvateľstvo, ktoré pracovalo na ceste svojpomocne, to bola ťažka úloha najmä preto, že tunajší reliéf je nerovný a podmoknutý. Na dôvodek opravovaná tepna sa tiahne pozdĺž potoka.

Po trojročných prácach cesta bola len vytrvdnená a rozšírená od stredu obce po posledný objekt Lapšanky — kaplnku, ktorá je na hornom konci dediny. Keby bol na ceste položený asfaltový koberec, nemusela by väčšina obyvateľov chodiť pešo. Práve o tomto som hovoril s miestnym richtárom, krajanom Ludvikom Šoltysom. Povedal mi, že skutočnou asfaltkou by sa Lapšanka stala súčasťou civilizovaného sveta a jej obyvateľom by sa uľavilo. Keďže je to gminná cesta a pokladňa miestnej samosprávy je prázdná, Lapšančanom neostáva nič iné, len čakať. Ako dlho?

Oproti richtárovmu domu stojí dvojposchodová budova, ktorá mi propomínila hasičskú

remízu. Preto som sa na ňu spýtal pána richtára.

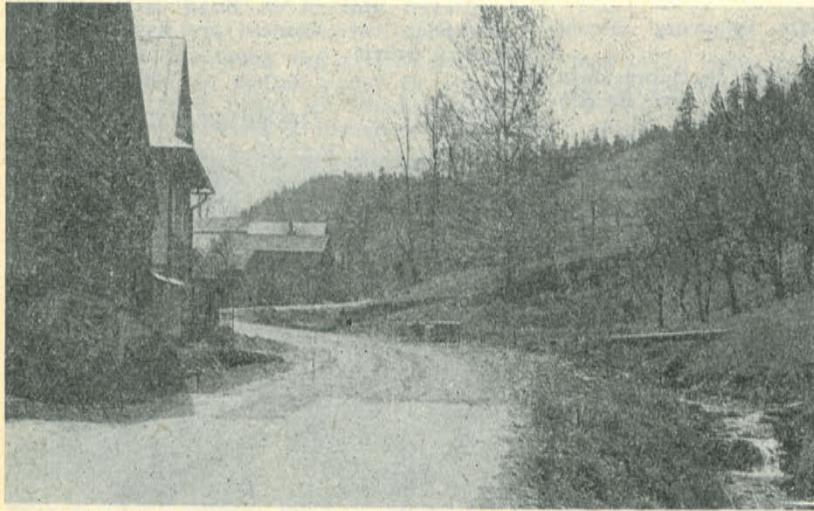
— Hasičskú remízu už máme. Vybudovali sme ju svojpomocne a za výdatnej pomoci Štátnej poistovne (PZU) a gminného úradu. Do užívania sme ju odovzdali v roku 1986. To, čo vás zaujíma, je investícia svojpomocného družstva, ktoré sa rozhodlo zriaďiť v našej obci akýsi minihotel. Myslím, že to bolo správne predsačenie. Len škoda, že finalizáciu zabránil finančné ľažnosti svojpomocného družstva. Istý čas tu bolo skladište umelých hnojiv. No v poslednom čase ich roľníci pre vysokú cenu prestali nakupovať, preto aj skladište zlikvidovali. A tak budova je dnes prázdna.

Lapšančania majú jeden malíčký obchod, dosť dobre zásobovaný. Len k otváracím hodinám mali obyvatelia určité výhrady. Je otvorený až po obed, od 16. do 20. hodiny večer.

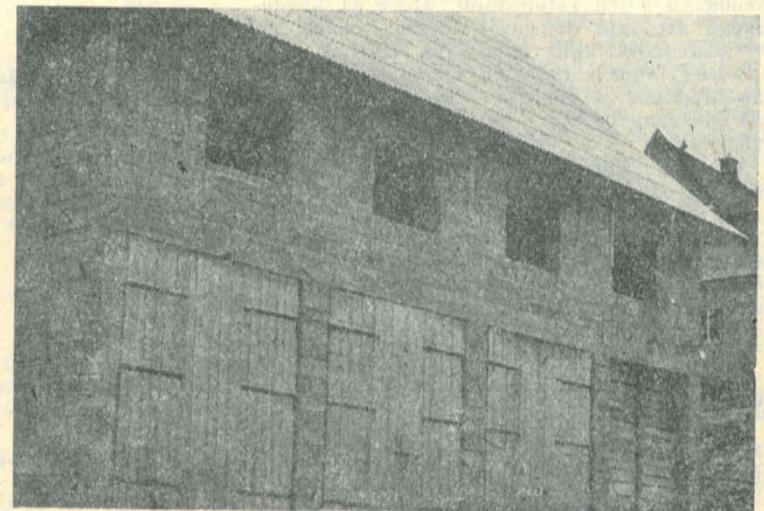
Vieme, že dnes je hospodárska situácia ťažšia než predtým. Miestna a gminná samospráva nemá peňazi. Čo teda zostáva Lapšančanom? Hádam len to, aby si hľadali sponzora mimo obec: nejakú inštitúciu alebo dobre prosperujúci závod, ktorý by v ich peknom prostredí chcel postaviť dajaké rekreačné stredisko a zato by bol ochotný pomôcť pri dokončení cesty. A v tom Lapšančanom prajeme veľa úspechov.

Text a foto:
JOZEF PIVOVARČÍK

„Cisárka“ v Lapšanke končí v polovici obce

Budu mať Lapšančana v tejto budove minihotel?

PÍSALI O NÁS

Možnosť zvrátiť polonizáciu

V 68. čísle Zmeny som písala o Slovácoch žijúcich nedobrovoľne v Poľsku. Príjemne ma prekvapili ohlasy na môj článok. K veľkým prekvapeniam patrila návšteva bývalého konzula ČSR v Katowiciach. JUDr. Mateja ANDRÁŠA, človeka, ktorý sa z pozície svojej funkcie snažil situáciu Slovákov v Poľsku riešiť. Pán András priniesol do redakcie materiál, týkajúci sa historie existencie Slovákov na poľskom území. Mnoho čerpalo z vlastných skúseností. Povedal mi tiež, že bola založená Spoločnosť priateľov Slovákov v Poľsku. Jednodomyselne sme sa zhodli na tom, že prvou podmienkou na zvrátenie desivo rýchlo postupujúcej polonizácie je zavedenie slovenčiny do škôl na tomto území. Z rozsiahleho článku pána Andrása vyberám časť, tykajúcu sa práve tejto otázky.

OEGA DUBOVSKÁ

ZMENA č. 70/1991

Slovenské obyvateľstvo Spiša a Oravy bojovalo o slovenské školy hned po pripojení k Poľsku roku 1920, no jeho úsilie bolo vtedy märne, pretože Československo ho ponechalo úplne napospas osudu. Najlepším dôkazom tohto zápasu o slovenské školy je článok školského inšpektora v Novom Targu Wendelina Habera v časopise Gazeta Podhalanska zo 17.8.1930 pod názvom Walka o szkołę na Spiszu i Orawie, v ktorom okrem iného piše: „Po obsadení obci Poľskom boli dosadení do všetkých obcí polskí učitelia, vo všetkých školách učí sa len po poľsky. Rodičia nechceli posielat deti do poľských škôl, prichádzali na školský inšpektorát v Kežmarku a s plačom prosili o vymenovanie slovenských učiteľov. V niektorých obciach až v tomto školskom roku (1930) boli rodičia trestom donútení posielat deti do poľskej školy... Začal som obsadzovať školy čisto poľskými silami. Počas informatívnych

ciesť som však zbadal, že školstvo sa nebude organizovať ľahko. 19. septembra 1920 bolo zasadnutie miestnej školskej stolice v Čiernej Hore, na ktorom bolo rozhodnuté neprijať poľského učiteľa... Všetci sa jednohlasne uzniesli, že nakoľko deti i rodičia nechcú zaviesť poľskú vyučovaciu reč vo svojej cirkevnej škole, nakoľko ďalej pani učiteľka nevie vôbec po slovensky, sú prinútení prosiť a žiadať pána inšpektora, aby tú učiteľku ráčil odvolať z Tribša. Za takýchto okolností som odcestoval na miesto v sobotu 8. januára 1921. Záležitosť som mal urovnáť dohodou, v opačnom prípade som mal zavrieť školu. Vidiac zaťaženosť a odpor, neslychanú nenávist ľudu ku všetkému, čo je poľské, stratiač nádej na kompromis, vyhlásil som zavretie školy a opustil som miestnosť. Takéto boli vo všeobecných črtách počiatky poľského školstva na Spiši a Orave.“

Po zdľhavých rokovanach došlo napokon 10. marca 1947 vo Varšave k podpisaniu priateľskej a spojeneckej zmluvy medzi Československom a Poľskom a Dodatkového protokolu, ktorým boli zaručené národné práva Slovákov a Čechov v Poľsku a Poliakov v Československu. Obidve zmluvné strany sa dohodli, že otvoria svoje konzuláty, poľský v Ostrave a československý v Katowiciach. Poslaním týchto konzulátov bolo popri za-

Česká kolonie na Volyni

Velmi početná česká kolonie se vytvořila koncem 19. století na Volyni. Významnou úlohu v tom sehrála Varšavská pracovní a realitní kancelář Wilkoňského a Bordasze. Hromadná emigrace Čechů na Volyn začala v roce 1868. Příčiny byly čistě ekonomické: přelidnění rolnických oblastí a německá konkurence v průmyslu. Tisíce Čechů, kteří se nemohli užít ve vlasti, odjely do zahraničí. Zrušení roboty na Volyni zbabilo velkostatky bezplatné pracovní sily. Nabídka půdy byla vysoká, poptávka malá. Ceny byly neuveritelně nízké. Pracovní a realitní kancelář Wilkoňského a Bordasze dostala z Volyně řadu nabídek na prodej půdy. V té situaci se rozhodli, že pozvou kolonisty z Čech a prodají jim rozdělené velkostatky. Obrátili se na Čecha Františka Přibyla, který jejich prostřednictvím hledal práci, a přijali ho do společnosti. Zakoupili na začátku velkostatky Glińsk a Přibyl jel hledat kupující. Obratnou tiskovou reklamou a jezděním po vesnicích obrátil pozornost Čechů na Volyn. Došel řadu přihlášek od zájemců z celých Čech.

Kancelář společnosti Přibyl — Wilkoński — Bordasz dostala 20 000 rublů na koupi půdy. Koupili další velkostatky: Semiduby, Budeřaž, Ulbarov a Mirogošice. Díky varšavské kanceláři se už koncem roku 1868 přestěhovalo do nové země mnoho emigrantů z Čech s celými rodinami.

Putovaly na Volyn celé rodiny, bohatší vlakem, chudší, zejména ti z Krkonoš, vozy

s koňským potahem přes Černovice. Některí šli pěšky. První skupina emigrantů čítala 80 osob. Již v roce 1854 se vystěhovalo z Čech na Volyn 683 rodin. V letech 1868—1874 emigrovalo 15 000 osob. Během dvaceti let 1868—1886 se usadilo na Volyni 20 000 osob z Čech, seskupených v 65 koloniích. V roce 1901 bylo již 108 českých osad. K větším patřily Pohorelce, Mirotín, Kupičev, Novostavy a Český Háj.

Již dříve, v roce 1859 a 1861, se na Volyn vystěhovalo několik českých rodin ze Zelova. Založili tam dvě kolonie. Pohorelce a Podhájce. Byly to první české kolonie na Volyni. V osmdesátých letech 19. století došlo k větší emigraci Čechů ze Zelova, kteří založili na Volyni další tři kolonie: Michalovku, Zavidov a Mirotín. V roce 1924 bylo na Volyni 25 000 českých emigrantů.

Důležitou úlohu v šíření kultury, osvěty a poskytování sociální pomoci mezi Čechy plnila nejprve v Polském království a později na Volyni kulturní společnost Jednota. O varšavské, lodžské a volyňské Čechy se velmi zasloužil Bohumil Procházka. Organizoval kolportáž českých knih a časopisů na Volyni. V roce 1906 vycházely v Lodži Českoruské listy, jejichž redaktory byli L. Dušík a B. Procházka. Vydávala je Jednota v Lodži. Byl to dobře vedený časopis s bohatým obsahem, zabývající se kulturně osvětovými problémy a životem českých emigrantů na Ukrajině. Českoruské listy posilovaly národní

vědomí a probouzely zájem o život volyňských Čechů v jejich staré vlasti.

Zvlášť pro Volyn vycházel od roku 1906 Rusky Čech, který redigoval dr. V. Vondrák. Tento časopis byl mostem mezi Čechy na Volyni a ve vlasti. Pro nedostatek prostředků přestal vycházet v roce 1908. Od roku 1907 začal vycházet v Kyjově Kalendář Čechů v Rusku, pišící o dějinách české emigrace a o hospodářských předsevzetích některých volyňských Čechů. Kalendář informoval rovněž o významných Českých působičích v Rusku a v Polském království.

V roce 1911 společnost Jednota začala vydávat v Lodži Komenského kalendář pro český lid na Rusi. Kalendář obsahoval informace, vyprávění, popisy cest a zájímků Čechů žijících v Polském království a v Rusku. Vycházel až do první světové války.

V meziválečných letech vycházel na Volyni Hlas Volyně, týdeník věnovaný českým zájímům v Polsku, zabývající se především hospodářskou problematikou volyňských Čechů.

ZBIGNIEW TOBJAŃSKI

*

Nyní se volyňští Češi vracejí. První skupina přijela z Malé Zubovštiny a Korosteně, ležících 80 km od Černobylu. Po havárii reaktora v roce 1986 nebyla tato středa sice označena prvním stupněm ohrožení, ale je známo, že je nadále nebezpečná. „Vrátili jsme se hlavně kvůli dětem, chceme, aby byly zdravé,“ říká jeden z volyňských Čechů, který přijel s první skupinou repatriantů do Československa.

Češi se na příjezd rodáků z Volyně dobře připravili. Po krátkém pobytu v táborech, kde procházejí podrobným lékařským vyšetřením, stěhují se do 31 menších a větších obcí v 19 českých a moravských okresech. Čekají tam na ně byty a práce. Asimilaci v novém prostředí má usnadnit dodržování zásady, že v jedné obci nemůže být více než pět volyňských rodin. Trochu dříve přijíždějí děti (je jich asi tři sta), které budou chodit do jazykové přípravky, aby se od září mohly normálně učit v českých školách. Celá repatriační akce má být ukončena do září letošního roku, pokud ji neopozdí zařízení formalit v ukrajinských úřadech.

Volyňští Češi se setkali s teplým a srdečným přijetím. Ovšem to, jak si zvyknou a přizpůsobi se mezi neznámými lidmi a v novém prostředí, bude záviset i na nich samotných.

Čítaj! Predplácaj! Propaguj - ŽIVOT

bezpečování klasických konzulárních činností bude společne so svojimi veľvyslanectvami nad dodržiavaním ustanovení protokolu v oblasti národných práv, to znamená nad rozvojom národného školstva, spolkového života a ostatných foriem spoločenského života.

Situácia Poliakov na Tešínskom Slezsku bola do značnej miery už normalizovaná, mali svoje poľské školy tak, ako za prvej republiky do roku 1938. Celkom iná bola situácia Slovákov a Čechov v Poľsku. Aktuálne a naliehavou bola predovšetkým otázka otvorenia slovenských škôl na Spiši a Orave. Z čs. strany sme formulovali stanovisko, že počet potrebných škôl možno určiť na základe počtu žiakov prihlásených v normálne uskutočnených zápisoch vo všetkých obciach. Poľská strana toto stanovisko neakceptovala, ale poľské orgány prikročili v septembri 1947 k otvoreniu dvoch škôl, jednej na Spiši v Nižných Lapšach a jednej na Orave v Jablonke, do ktorých urobili zápis. Na Spiši sa prihlásilo 439 a na Orave 1272 žiakov, čo bol výsledok pochopiteľný, pretože zápis jednak neboli vo všetkých obciach ohlášené, jednak sa ich obyvatelia zo vzdialenejších obcí nezúčastnili. Vyučovanie sa začalo pri počte 63 detí v Nižných Lapšach a 191 v Jablonke.

Vzhľadom na počet prihlásených detí boli poľské orgány nútene prikročiť v polovici školského roku 1947/48 k otvoreniu ďalších ôsmich slovenských škôl. Z toho dve boli na Spiši a šesť na Orave. Tieto školy boli otvorené na základe nových zápisov. Školský rok 1947/48 sa takto skončil za stavu 10 slovenských škôl, ktoré navštievovalo 879 žiakov.

Poľská strana prisľúbila usporiadať koncom júna 1948 vo všetkých obciach zápis, no túto dohodu poľské orgány nedodržali. Na základe našich protestov ministerstvo osvety vo Varšave oznámilo dodatočne zápis na koniec augusta 1948. Po dlhých rokovaniah medzi čs. veľvyslanectvom a poľským ministerstvom zahraničných vecí sa dodatočne zápis uskutočnili, ale len v niektorých obciach na Orave. Poľské ministerstvo osvety oznámilo potom 5. novembra 1948, že sú predpokladny na otvorenie 33 slovenských škôl. Celkovo bolo k uvedenému dátumu zápisáných do slovenských škôl na hornej Orave 1187 a na severnom Spiši 1021 žiakov, spolu teda 2308 žiakov.

Čs. strana prejavila po podpisani Dodatkového protokolu ochotu vyslat potrebné učiteľské sily zo Slovenska, poľská strana však neprejavila ochotu prijať takéto riešenie a usilovala sa nájsť potrebné učiteľské sily v

Poľsku. Na slovenských školách vyučovali šovinisticky protislovensky zaujati poľskí učitelia. Poľské ministerstvo zahraničných vecí prejavilo v lete 1948 zásadný súhlas s vyslaniem učiteľov z ČSR, ich počet však obmedzovalo na päť až šesť. My sme zastávali názor, že v každej slovenskej škole by mal byť aspoň jeden slovenský učiteľ. Nakoniec bola otázka vyslania učiteľov z ČSR spojená poľskou stranou s otázkou vyslania učiteľov z Poľska na poľské školy v ČSR. Rokovania medzi poľským veľvyslanectvom v Prahe a československým ministerstvom školstva boli začiatkom októbra 1948 ukončené dohodou, že z Poľska má prist do ČSR 24 učiteľov a z ČSR takéž 24, z toho 20 do slovenských škôl a 4 do českých škôl v Kladsku a Stříelniku. Túto dohodu však neakceptovali činitelia vo Varšave s poukázaním na to, že nemôžu pristúpiť na recipročné vyslanie 24 učiteľov, vraj pre pár tisíc Slovákov na Spiši a Orave, za 24 učiteľov, vraj pre stotisíc Poliakov na Tešínsku. Prítom stav poľského školstva na Tešínsku bol v tom čase takýto: materské školy — 31 tried, národné školy 170 tried a 5168 žiakov, mestianske školy — 67 tried a 2416 žiakov, gymnázia — 17 tried a 444 žiakov, odborné školy — 3 triedy a 112 žiakov. Na týchto školách učilo 282 poľských učiteľov.

JÁN KOSTRA

Pod letným nebom

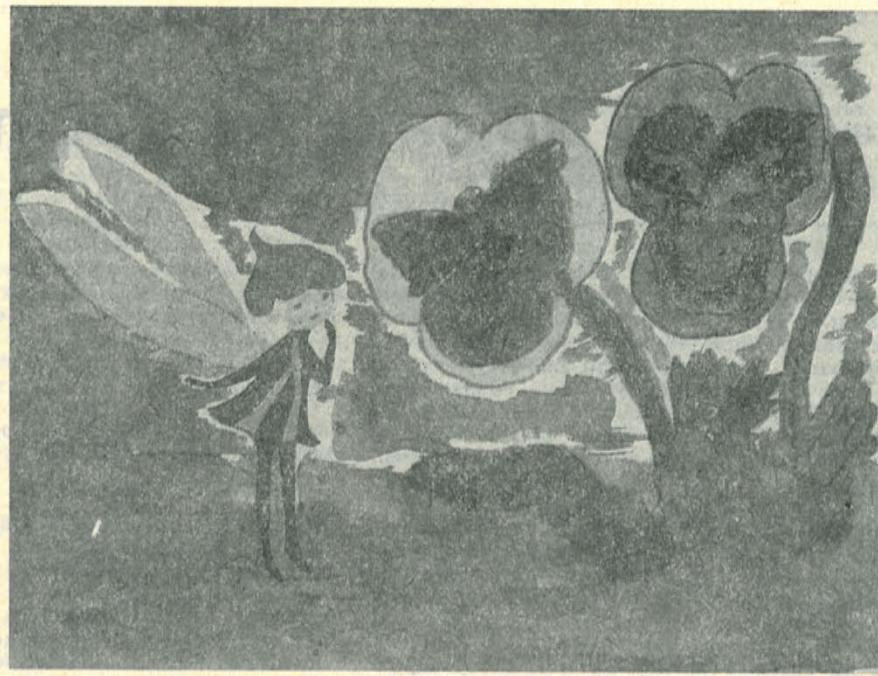
... a tá lož ako hádik nevinný,
jak elastický hádik okolo sa plazí,
okolo domu popod kriky ruží,
do izieb vklzne v nestráženej chvíli
a uniká zas, nevidený nikym.
Deti sa hrajú, plné svojho šťastia,
jasotu, kriku. A zaplašia — zmiju.

Priatelia prídu so ženami, deťmi
v nedeľu popoludní do záhrady.
Nech veselo je — kamarátom nesieš
džbán orosený vína modranského,
na ten stôl v tôni pod košatý orech,
kde na preferans rozdali už karty.

A ona zasa čieru kávu varí
a deťom malinovku pripravuje,
nech každý hosť sa u nás dobre cíti,
nech veselo je vôkol nášho domu,
ked' ruže kvitnú a ked' od Dunaja
v páľave bratislavskej ovieva nás
blaživý vlažný vetrík hodvábny...

I prudšie dýchnie do vlasov a sukien,
do mlyna veterného, ktorý krúti
len hraci skrinku družnosti a špásom
ako sa patrí na deň rekreačný,
i prudšie fükne na stôl pod orechom
a nečakane odokryje kartu,
lež veselo je vôkol nášho domu,
kým hostia neodídu za súmraku,
ked' za hrad, ako za stôl prevrátený,
zapadne slnce...

Priatelia prídu raz — a potom bočia.
A ty ich ani nepozývaš viacej.
Vieš celkom iste: jeden z nich ju zazrel,
ako sa mihla popod kriky ruží,
tá elastická, čierna, jedovatá
pod letným nebom, belasým jak oči.

Kresba Agaty Otrembiakovej z Veľkej Lipnice (VI. trieda)

JAROSLAV SEIFERT

Ukolebávka

Až, chlapečku, zavŕeš víčka,
vyskočíš si na koníčka.

A koníček spí.

Na louce je plno kvetín,
pojedeš s ním do kopretín.

Kopretinky spí.

Pojedeš s ním k černé skále
po silnici u maštale.

Černá skála spí.

Jiskry prší od podkúvek,
pojedeš s ním do borúvek.

A borúvky spí.

Krásná panna drží vlečku,
sbírá si je do džbánečku.

A džbáneček spí.

A pod skalou voda hučí,
vezmu tě zas do náruče.

A chlapeček spí.

SLOVNÍK ŽIVOTA (193)

Neurčité číslovky

1. Číslovka všetok, všetka, všetko má krátke (menné) koncovky len v 1. a 4. p. jedn. i mn. čísla: všetku (4. p. jedn. č. žen. rodu), všetci (1. p. mn. muž. živ. rodu), všetky (1. a 4. p. mn. č. ostatných rodov).

Ostatné tvary sa zhodujú so skloňovaním tvrdých pridavných mien. Tvar „všetcia“ nie je spisovný.

Tvary všetci, všetky atď. sa používajú ako množné číslo k zámenu každý, -á, -é.

2. Neurčité číslovky málo (menej, najmenej), veľa (viac, najviac), mnoho, kolko (niekoľko, daňko), toľko sú nesklonné.

Popri viac sa používa aj číslovka viacerí, viaceré, ktorá sa skloňuje pravidelne podľa pridavných mien (v množnom číslе).

POĽSKY

lektyka
lelek
lemiesz
lemoniada
len
leniť się
lenistwo
leniuch
leniuchować
leniwiec
leniwiec

nosidlá
lelek
lemeš, čerieslo
limonáda
fan
byť lenivý
lenivost
leňoch
lenošť
leňoch
lenivieť

nositka
lelek
radlica, radlice
limonáda
len
byt lenivý
lenost
lenoch
lenošť
lenoch
lenivěť

ČESKY

leniwy
leň
lep
lepianka
lepič
lepiej
lepičník
lepiszcze
lepki
lepszy
lesisty
less (géol.)
leszcz (ryba)
leszczyna
leszczynowy
leśnictwo
leśniczówka
leśniczy
lešník
letalny
letarg
letkiewicz
letni
letnia woda
letniaki
leťniczka
letník
letnísko
leukemia

lenivý
leňoch
lep
chatrč z bliny
leniť
lepšie
deväťsil
tmel
lepkavý
lepší
lesnatý
spraš
pleškáč
lieska
lieskový
lesnictvo
horáren
lesník
lesník (úradník)
smrtelný
letargia
řabkomyselník
letný
vlažná voda
letovisko
letný host (žena)
letný host (muž)
letovisko
leukémia

liný
lenoch
lep
chatrč z hlíny
lepit
lépe
devětsil
tmel
lepkavý
lepší
lesnatý
spraš
pražma
líška
líškový
lesnictví
hájovna
lesník
lesník
smrtelný
letargie
řehkomyslník
letní
vlažná voda
letovisko
letní host
letní host
letovisko
leukémie

Dojmy misionára z „pol'ského“ Spiša

POKRAČOVANIE Z MINULÉHO ČÍSLA

Kňaz Urvaj bol vrah voči misionárom neslychane žiľivý, prijal ich ako len mohol najlepšie. Ľud (vrah) ako všade, tak i tam ich vŕhal slávobránami, rečami, spevom a hudbou. Na misijné náuky prichádzal tak horivo a húfne, že v celej dedine domy boli po zamykané, len kde-to pes prebehol po ceste alebo malé dieťa zaplakalo pred domom, lebo všetko prišlo na sv. misie. Okolo kostola sa naháňali deti s cumlíkmi v ústach a tie najmenšie matky držali na rukách a v babincu počúvali kázne. Ľud na Spiši je veľmi nábožný (takto ho charakterizoval pol'ský misionár) a Cirkvi oddaný. V kostole sa všetci modlia z knižičiek, lebo tu niet nikoho, čo by nevedel čítať a písť. Výstupy proti mravnosti, ako medzi mládežou, tak aj u starších, sú zriedkavé, hoci mužovia opúšťajú mladé ženy a idú za chlebom do Ameriky. Väčšie krádeže sú neznáme. Politiku nevedú a voči duchovenstvu, ba i jeho nedostatkom, majú mimoriadne veľké porozumenie.

Toto je pochvala Lapšanov z pera pol'ského misionára Kazimíra Bisztygu. Spomenul, že politiku nevedú nijakú, to znamená, že Poľskom sa vôbec neodúševňovali a svoje slovenské cítanie vyjadriť nemohli, najmä keď tam bolo toľko policajných a strážnych vrchností.

Je pozoruhodné, že misionár veľmi jemne naznačil, keď charakterizoval ich účtu k duchovenstvu a veľké porozumenie voči jeho nedostatkom. Ktože to bolo to „duchovenstvo“ v tej zapadnej dedine v horskom závoze a neprístupnej? Z opisu jasne vidieť, že to bol ich farár Urvaj, ktorého misionár vysoko vychával, že hned za začiatku sa osvedčil za pripojenie Spiša k Poľsku. Nepomohli ani prosby ani hrozby vtedajšieho spišského kapitulného vikára M. Blahu, neskorie banskobystrického biskupa.

O horlivosti a kňazskom živote Urvaja sa misionár vôbec nezmienil, len naznačil, že Ľud v Nižných Lapšoch má mimoriadne veľké porozumenie i pre nedostatky duchovestva. Tu asi možno hľadať odpoveď, prečo sa Urvaj hned osvedčil za takého veľkého „pol'ského patriota“.

Ľud je veľmi biedny — písal ďalej misionár — zle živený, takže ešte aj dnes (1923) húfne emigruje do Ameriky. Jedna choroba ho trápi, to je náruživá pijatika. V každej dedine sú dve alebo i viac kríem, v ktorých spišský Ľud utráca svoje peniaze, zdravie a rodinné šťastie. Radi chodia na jarmoky a trhy do Nového Targu, kde zmárnia mnoho peňazí v židovských krémach.

Na piaty deň misií postavili misionári misijný kríž v Nižných Lapšoch a rozlúčili sa s veriacimi. Pri voze bolo plno detí, chlapov a žien, každý checel pobožkať ruky misionárom a podčakovať sa za misie. Bolo vrah ľahko pohnúť kone, lebo ich Ľudia držali a tiež aj vozík, nechceli ich pustiť.

Celkom ináč sa voči nim zachovali veriaci z Vyšných Lapšov. Na misie slabo prichádzali a nepriaznivo sa chovali k pol'ským misionárom. Jednako, keď prichádzali cez dedinu do Tribša, postavili pri kostole slávobránu s nápisom na jednej strane „Witajcie nam“ a na druhej „Môdlcie sa za nas“. Pri bráne ich vŕhal farár Rajecun (?) a hudba ich odprevádzala až na koniec dediny.

MISIE V TRIBŠI

Z Vyšných Lapšov do Tribša je pár kilometrov. Poľski misionári Kazimír Bisztyga a Tomáš Nawrocki sa viesli na voze. Pod

vŕskom kone zastali a viac nechceli ani krok napred. Misionári museli zísť z voza a maširovať peši asi 2 kilometre v silnom daždi a blate po členky.

V Tribši ich nikto nevítal: Ľudia pozerali z okien, akí boli domazani a premoknuti. Len na fare ich privítal mladý kaplán Mos 90-ročný farár Nyulas. Farskú budovu dpl. Bisztyga opísal nasledovne:

„Fara je stará, vlhká, skôr podobná stajni ako príbytku pre Ľudí. Každý z nás dostal osobitnú izbu, ale museli sme prechádzať cez kuchyňu. V izbách citil vlhkosť, v mojej hnilobe vyhryzla dlážku, steny, pri ktorých stojia posteľ, sú celkom mokré. Myši v biely deň behajú po izbe. Odporný zápach z kuchyne kazí už i tak stuchnuté povetrie. Ukažujúc peknú tvár s Pátronom Nawrockim, posilňujeme sa nádejou, že o päť dní sa naše navyhody skončia.“

Misionár sa zmienil o jubilujúcom farárovi Nyulasim, že sa úprimne potešil z ich príchodu. Na privítanie si obliekol najkrajšiu reverendu a pása, ktoré si pripravil do hrobu. Narodil sa v Kacvíne, bol synom organistu. Po otcovi sa volal Zajac, ale už v prvej triede gymnázia si zmenil meno na Nyulas. Lebo vrah riaditeľ premonštrát mu povedal, že sa nesvedčí, aby v maďarskej škole mal niekto „pol'ské“ meno. Po vysviacke sa dostal do Tribša, kde účinkoval bez prestávky 60 rokov. Ešte bol zdravý, dobre videl a počul, len nohy ho nechceli nosiť, lebo zamladlo mnoho pofoval. Spieval omše, spovedal a kázal s veľkým zápalom. Veľmi si vážil rehoľu jezuitov, poznal jej Inštitút a rehoľné zvyky.

Misie v Tribši sa darili dobre. Ľud prichádzal aj z okolia, zaplnoval kostol a s radostou počíval kázne. Kaplán Mos, ktorého pokladali za „czechofilia“ úvodnou kázňou pripravil Ľud na misie, hovoriac, že jezuiti sa nemiešajú do politiky, jej rehoľa je kozmopolitická (všeobecne). Hoci tito misionári hovoria po poľsky, kázu tak zrozumiteľne, že ich každý porozumie.

Tu je zasa nepriamo, ale zreteľne povedané, ako Ľudia v Tribši hovorili a zmysliali. Kaplán nepovedal a možno ani nevedel, že v plebiscitných časoch Bisztyga agitoval za pripojenie Spiša a Oravy k Poľsku.

Misionári mali v Tribši ťažkosti s akýmsi chlapom, ktorý, keď mu žena bola v Amerike sa oboznámil s inou a s tou žil. Počas misií sa dal na pokánie a zmieril sa so svojou ženou. Ale to všetko robil len naoko. O dva týždne vyviedol svoju ženu do hory a tam ju zabil sekerou.

MISIE VO FRIDMANE

Nemáme záznam, ako poľski misionári zakončili misie v Tribši, či aj tam postavili misijný kríž a kde išli na odpočinok.

Páter Bisztyga napísal, že po týždennej prestávke sa vybrali na ostatné misie do Fridmanu. Tam bol jeho známy dekan Andreášovský, ktorého poznal, keď bol ešte farárom v Mnišku. Odtiaľ často chodieval do jezuitského kolégia v Novom Sontci (v bývalej Galicii). Tieto misie mali byť korunou všetkých misií na „pol'skom“ Spiši. Počas misií bol aj odpust na sviatok Matky Božej Škapuliarskej (16. júla). Na ten deň sa zisiel vo Fridmane všetok „pol'ský“ Ľud zo Spiša. Prišli aj opravdiví Poliaci spoza Dunajca.

Misionári museli kázať na cintoríne, lebo všetci by sa neboli pomestili do kostola. Spišiaci z Kacvína, Lapšov a Tribša prišli s hudbami a zástavami. Veľmi sa potešili, keď ich misionár Bisztyga privítal z kazateľnice. Ale veriaci z Belej sa urazili, keď sa ich verejne z kazateľnice opýtal, či už prestali piť. Podľa neho farnosť v Belej bola najkorhelskejšia na celom Spiši.

DOSLOV

Páter Bisztyga, veľký poľský Ľudový misionár, podobne opísal prvú misiu, spomenul každú maličkost ostatné odbavil vetami, hoci mali byť korunou všetkých misií na Spiši. Svoje dojmy, náhlady a úspechy zhŕnul nasledovne:

Misie na Spiši mali veľký význam nielen v ohľade nábožensko-mravom, ale aj národnom. My sme prví stavali na Spiši misijné križe s poľskými nápismi, prví sme z kazateľnice hovorili po poľsky a Ľud oboznámovali s poľskými spevmi. Hoci sme o politike vôbec nehovorili, jednako nejedno srdce pod dojmom poľských náuk cítilo sa byt poľským.

„Knieža biskup mohol spokojne ísť na Spiš ako poľský biskup, lebo po misiach prestala predpôjatosť do „poľskich panov“, ako tam hovoria, to jest poľských kňazov.“

„Keby misie neboli bývali zhora nadiktované, keby si ich boli žiadali farári, celá práca by bola bývala oveľa milšia a prijemnejšia.“ (Nasze Wiadomości, str. 108).

Páter Bisztyga napísal o misijných právach a pomeroch na „pol'skom“ Spiši, čo videl, počul, cítil a čo sa mu zdalo. Jeho informácie sú súkromného rázu, nepočítal s tým, že by raz niekto mohol dôsledne rozberať jeho slová.

Nie je mojim cieľom vyvolávať nedorozumenie medzi nami a bratskými susedmi, ale išlo mi len o to, aby sa vyniesol na svetlo dokument veľkého poľského Ľudového misionára. Sám som prešiel spomenutými dedinami Spiša a mnohých krajanov z tých končín som stretával v Amerike.

(KONIEC)

(Kalendár Jednoty 1959.).

Renesančná kostolná veža vo Fridmane.

Foto: J.P.

JOSEF ŠKVORECKÝ

Vědecká metoda

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

„Ze byla mimořádně nervózní?“

„Ano, byla,“ kývla Alena. „Rejža — pan režisér pořád chtěl, aby se při tom střeleckém čísle usmívala, ale ona to vůbec nesvedla. Tak se rejž — režisér vztekal.“

„A proč to nesvedla?“

„Protože měla strach, jestli nemá pan Kraměš omylem v pistoli ostrý.“

„To už se někdy stalo?“

„Nestalo. Ale on dnes ráno vykládal, že jde odpoledne na nějaký trénink a že má proto s sebou ostrý.“

„A říkal, kde je má?“

Alena kývla.

„No. V rezervním zásobníku, co nosí v pouzdře.“

* * *

Něštastný kovboj seděl opět před poručikem. Poručík vzlal od Málka velké černé kazetové pouzdro a otevřel je. Podíval se dovnitř a kulatá tvář mu opět zasmutněla. Chvíli mlčel. Pak řekl:

„V tom rezervním zásobníku máte taky slepé náboje?“

„Totiž,“ polkl kovboj. „Totiž — já jsem měl jít z generálky na trénink do oddílu, pane poručíku, takže —“

„Takže v něm máte ostré.“

„Já — no, to víte — čistě jen, že —“

„To se ale přece nesmí. Ostré náboje mají být pod zámkem.“

„To taky jsou, pane poručík. U nás jsou vždycky pod zámkem.“

„A jak to, že je máte v zásobníku?“

„No já — žejo — jako instruktor mám vod toho zámku klíč —“

Kovboj se podrbal za uchem a uhnul očima.

Poručík přeletěl truchlivým zrakem obsah pouzdra. „Hm,“ řekl. „A to jste měl s sebou jen ten jeden rezervní zásobník?“

„Jenom ten, pane poručíku, fakt. Jenom ten.“

„A to vám mělo stačit na celý trénink?“

„No né, vlastně —“

Poručík smutně zakýval hlavou.

„Frajeřinka, co? Připadáte si před slečnou víc jako chlap, když máte s sebou ostré?“

Po kovbojově tváři se rozlil nach. Zachrapštěl:

„Nojo. Je to tak, pane poručík. Každej má nákou tu slabou stránku, a já —“

„Kolik nábojů bylo v tom zásobníku?“

přerušil ho poručík.

„Sest. Von snad — von snad nějaké chybí?“

Kovboj zděšeně pohlédl na pouzdro. Ale poručík je držel otevřeným víkem ke střelci, takže ten dovnitř neviděl.

„To nevím,“ pravil poručík a otočil pouzdro ke kovbojovi. „Ale kde máte ten zásobník?“ Udělal pauzu a při pohledu na střelcovy vyděšené oči se zachmuřil. „A kde máte tu zbraň?“

Neboť v samotné vystýnce pouzdro nebyla pistole ani zásobník. Zely tam jen dva důlky, obrysem přesně naznačující, co v nich kdysi spočívalo.

Kovboj překvapeně hvízdal.

„Tě pic,“ pravil. „Tak to v tom teda litám, že pane poručík?“

* * *

Ale pak vypadl první podezřelý ze hry, když mu Pét Lascados, akrobati na trampolině, dosvědčili, že s nimi od svého výstupu až do chvíle, kdy se dozvěděli o vraždě, hrál v šatně mariáš. Přijal to vděčně a nad-

šeně se pustil do krokodýliho oplákávání mrtvé tanečnice, dokud mu poručík Borúvka nesdělil, že na něho bude stejně uvalena žaloba pro neoprávněné nošení ostrých nábojů, čímž se vlastně také stává mimovolným spolupachatelem. Nato kovboj soustředil veškeré své city na vlastní pravděpodobnou nejbližší budoucnost. A jeho alibi poručíka stejně příliš neuspokojilo. Pét Lascados byli zamkní muži neurčité národnosti a vyhýbavého pohledu, a bylo na první pohled zřejmé, že z jakési pradávné zásady udělají vždycky pravý opak toho, co na nich chce policie. Poručík, ponořený v neveselé myšlenky, odešel s vrátným do rekvizitárný.

Tam objevil na průčelní stěně střelecký terč se stopami mnoha zásahů. Vedla k němu pěšinka, proražená nesmyslnou směsí nejrůznějších krámu, jež tu zbyly po starých programech a uchovávaly se k dalšímu možnému použití. Kolem terče se válely malé nábojnice.

Poručík jednu zdvihl a truchlivě se na ni zadíval. Vrátného, který až do té doby mlčel, přemohla sdílnost:

„Tohohle svinstva je tady plno, pane komisař. Jak měly děvčata volno, tak tu byly pečený vařený. Voni byly celý žhavý do střílení.“

„Takže vlastně všechny věděly, jak se záchází s pistolí.“

„To samozřejmě. Najlepší prej byla slečna Pešková. Potom taky Dvořáková, Sikorská — i chudák slečna Ester. To víte, děvčata se před tím sedláčem předháněla. Ale mně se nikdy nelíbil, pane komisař. Měl takovej divnej kukuč — moc bych za to nedal, že slečnu Ester vodídélal von.“

„Děkuju vám za úsudek,“ pravil stroze poručík Borúvka a zdálo se, že následující větu pronesl téměř vztékle: „Ale nechte si ho pro sebe. Je to pitomost.“

A ráznými kroky vyšel z rekvizitárny, provázen vrátným udiveným:

„Že bych se byl změnil?“

* * *

Potom seděl poručík na secesní pohovce ve výklenku za rohem chodby, kudy se chodilo ke sprchám, a šikmo proti němu sebou vrtěla bruneta v zabraněním kostýmku.

„Když jste odešla ze sprchy, slečno Sikorská,“ ptal se kriminalista, „uviděla jste na chodbě někoho?“

Bruneta zamrkala. „Ano.“

„Koho?“

„Pana Tossiho.“

„Co tam dělal?“

„Nic. Stál tady na rohu a pozdravil mně.“

„Vy ho znáte?“

„Ano.“

„Odkud?“

„Chodil pořád do divadla za Ester,“ řekla bruneta. V umělém osvětlení chodby se zahraniční kostýmek revuálně leskl. Od výstřihu zabloudily poručíkovy oči někam ke stříbrnitěmu, hezkému klínku. Ovládl se.

„A když jste se vracela do sprchy s ručníkem, stál tam pan Tossi ještě?“

„Nestál už tady na rohu... Šel po chodbe —“

„Směrem —“ pobídil ji poručík. Pohlédla mu do očí.

„Směrem jako — jako od sprchy.“

Poručíkovu tvář přikryl truchlivý stín.

„Ano,“ řekl. „Děkuji vám slečno. Zůstaňte zatím ještě v šatně.“

* * *

„Takže když jste přiběhli se slečnou Sikorskou ke dveřím do sprchy, viděli jste oba pana Tossiho?“

„Jo, viděli,“ kývl vrátný. „Seděl tady co vy, v tomhle vinglu na kanapi, a vstal, jak jsme utíkali kolem. Potom, když jsem tam děvčata zavřel, tak se mě ptal, co se jako stalo —

„A vy jste mu řekl?“

„Že vevnitř někdo zastřelil slečnu Ester,“ vrátný chvíli pod maskou přemýšlení pokoval po poručíkovi, a když zjistil, že za svou sdílnost vůči Tossimu nebude pokáran, spustil zase horlivým tónem: „Von — sakra, na mou duši, ani jsem si nevím!“

„A pak jste šel telefonovat pro nás?“

„Sel.“

„A kde byl pan Tossi, když jste se vrátil?“

Vrátnému cosi došlo. Udiveně otevřel ústa. „Hergot,“ řekl. „No vidíte! Už tam nebyl. Někam se vypařil.“

* * *

„Čistě pro pořádek, soudruhu řediteli,“ pravil poručík Borúvka. „Vy jste odešel po generálce nahoru do klubu. Ale my máme zjištěno, že v době, kdy byla spáchána vražda, jste tam nebyl.“

Muž sedící na plyšové pohovce šikmo namířil poručíkovi si nervózně zajel prsty za límec.

„Je to trapné, ale — byl jsem na toaletě. To asi není zrovna pravotídní alibi.“

„Jestli jste tam byl sám, není to vůbec alibi,“ řekl ponuře poručík Borúvka.

„Bohužel, byl jsem tam sám,“ ředitel Mára se velice nejistě podíval na poručíka a hned zas uhnul očima. Protože kriminalista mlčel, vytáhl Mára kapesník a vysmrkal se. „Je to hrozné,“ řekl. „Taková mladá, nadaná umělkyně. Kdo jí to mohl udělat? Každý ji přece musel mít rád —“

„V také?“

„Já? No ovšem. Byla to velice milá soudružka —“

„Rikal jste jí soudružko?“

„No ne, přirozeně, říkal jsem ji Ester.“

„Byla to vaše, — ehm —“ poručík si odkašlal a pronesl jakoby s mírným steskem v hlase: „— milenka?“

„Milenka? No promiňte! Kdo vám to řekl?“

„V divadle se to říká. Proto prý také dostala to velké sólo.“

„To jsou pomluvy,“ vyletl Mára a hned se zarazil. „Tedy — to velké sólo nedostala vůbec proto, že by byla moje — je do směsi. Mám ženu a děti. To sólo dostala po dohodě s choreografem. Pákrát — pákrát jsem ji pozval na večeři, z toho to asi vzniklo. Byla to moje přítelkyně.“

Poručík Borúvka sklonil hlavu a pohlédl na ředitela zpět obočí.

„Slečna Zdářská byla také vaše přítelkyně?“

„Zdářská! Taková — to jsou samé pomluvy.“

„A slečna Sikorská?“

„A vy tomu věříte, soudruhu poručíku?“ Mára si položil ruku s elegantním prstenem na dobré ušitou vestu v krajině srdeční. „O všech divadelních ředitelích se říká, že mají v souboru milenky. Za Sikorskou jsem se například přimluvil, aby dostala nějakou roli ve filmu. Ale sotva ředitel někomu pomůže, hned si to lidí vyloží v tom nejhorsím smyslu.“

„Bylo by to docela lidské,“ pravil temně starý kriminalista. „Mezi tolka krásnými“ — zarazil se, zouflale se rozhlédl. „Ale strašně bych potřeboval černou kávu.“

Mára byl hned pohotov.

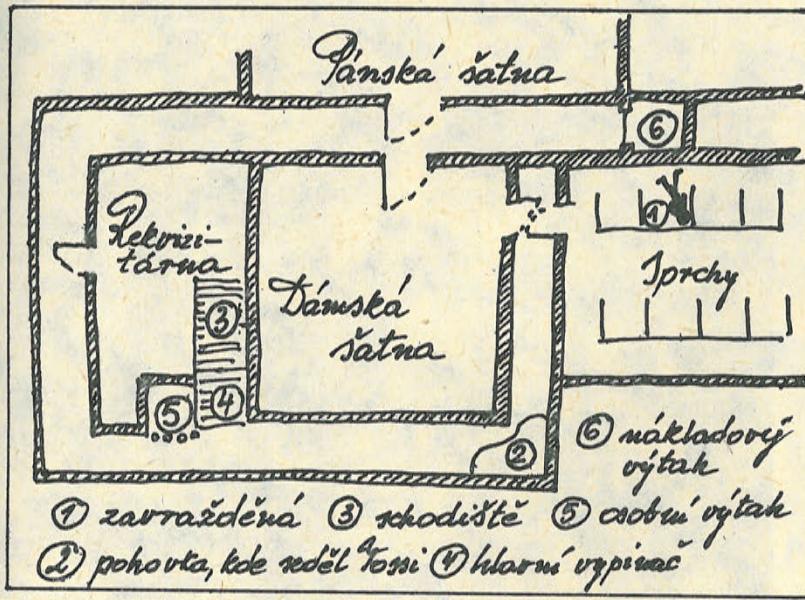
„Jestli vám můžu nabídnout nahoře v kanceláři?“

Poručík se zvedl.

„Děkuji vám. Uděláme si při té kávě malou konfrontaci. Pavle,“ otočil se na Málu, „požádej slečnu Peškovou, Zdářskou, Sikorskou, čarostfelce, rekvizitáře a vrátného, aby šli s námi. Ostatní můžou jít domů.“

* * *

„Hergot,“ zaklel vrátný. „To zas někdo nechal vejtach viset v sedmém poschodi.“

Skupina stála před výtahem, odděleným od chodby ozdobnou secesní mříží. Vévodila ji odporná soška jakéhosi litinového amorka. Výtah byl uprostřed chodby, hned vedle schodiště.

„Kdybyste se obtěžovali pěšky, soudruzi,“ řekl Mára.

Poručík Borůvka zasmutněl.

„Kde máte tu kancelář?“

„V šestém poschodi.“

„Hm, Niž býsme tu kávu nedostali?“

„Já bych, soudruhu řediteli,“ ozval se vrátný, „skočil pro klíč od nákladového výtahu, ne?“

„Pravda,“ řekl Mára. „Skoče.“

Vrátný se rozběhl po schodech vzhůru a zmizel.

„Pana Tossiho jste ještě nesehnáli?“ obrátil se poručík na vrchního nadstrážmistra Sintáka. Sinták srazil paty:

„Ještě ne,“ pravil řízně. „Ale z budovy ho nikdo neviděl vycházet.“

„Jenomže tady je nahore pasáž,“ přerušil ho Málek, „a dům má taky spojení s většími budovami skoro ve všech poschodiích. Zmizet odsud není problém.“

„Hm,“ broukoul poručík Borůvka. Zahleděl se do ohbí chodby, kde se právě vynořila skupinka vyfotěných tanecnic. Hodily se do parády a právě odcházely z šatny, jak jim to poručík Borůvka dovolil. Moc se jim z divadla nechácelo. Když uviděly poručíka, zarazily se.

Vrátný se přihnal po schodech dolů a v ruce držel klíč.

„Tak jsem tady, můžem jit. Nákladní výtah je vzadu za rohem, na druhý straně, soudruhu komisaři. Až za pánskou šatnou.“

Poručík vykročil a za ním se hnula celá skupina. Vrátný mu úslužně poskakoval po boku.

„Totiž, ten výtah je zamčený,“ vykládal, „protože aby —“

a vtom zhasla světla a suterénní chodba utonula v naprosté tmě. Z ní zaječely dívčí hlasy. Atmosféra vraždy byla dosud příliš živá a náhlá temnota dívky poděsila.

„Zahálka,“ ozval se vzteký baryton ředitelky Máry. „Co je to zase za bor za nepřádek?“

„Asi krafas, pane řediteli. Už na to jdu,“ promluvil vrátný z temnot.

Jekot děvců se poněkud utišil. Tím zrejmě bylo slyšet, jak ředitel Mára náhle bolestně zařval a jak hned nato zděšeně vykrikla nějaká dívka. Znovu zavládl zmatek.

Tmu protáhl kužel světla. Vrchní nadstrážmistr Sinták dobyl ze služební brašny baterku, rychle přejel světlem po chodbě a vystrašené obličeje se objevily jeden po druhém, každý na vteřinku, jako procesí duchů. Světlo se zastavilo na postavě ředitelky Máry. Mára seděla na zemi a z raný na spánku mu prýštěla krev. Vedle něho se z podlahy zvedla Alena Pešková a o kus dál, u mříže výtahu a blíž k úpatí schodů, Jana Sikorská.

„Nějaké mizeru vypnul hlavní vypínač. Mám ho tady za rohem —“

Poručík Borůvka spočinul pohledem na obou dívkách, které se oprášovaly a rovnaly si sukni.

„Někdo do mně vrazil,“ řekla Alena.

„Do mně taky. Praštila jsem se tady o tu mříž,“ řekla Jana Sikorská a zamnula si loket.

„Neslyšeli jste kroky?“ zeptala se Alena. „Jako kdybyste někdo utíkal po schodech.“

Málek a Sinták se rychle rozběhli po schodiště vzhůru. Zmizeli, a ztichlou chodbou zněl dusot jejich kroků. Pak dozněl. Ozvaly se nějaké hlasy, někdo protestoval. A znova dusot a protesty. Nahore nad ozdobnou mříží výtahu se objevila Málkova hlava.

„Máme Tossiho, Josef!“

A potom jiná, černá hlava, jako vystřízená z italských filmů. Zašklebila se na poručíka a pravila:

„Buona sera!“

* * *

Poručík Borůvka hleděl ponuře na toho elegantního snědého muže s jiskrnýma očima. Krasavec seděl na krajíčku plyšové pohovky a gestikuloval rukama:

„Já jsem nezatměl! Jak jsem chodil po schodech dolů, tak zatmělo. Samo sebou! Úplně bez me!“

Poručík příkývl.

„A proč jste vlastně odsud utekl, když jste zjistil, co se stalo ve sprchách?“

„Protče jsem dostal do těla to — hrůzu — strach, jak se ržíká. Napadlo mi, že budu podezřelý.“

„A proč jste se tedy zase vrátil?“

„Protože napadlo mi, že když odcházím, budu ještě víc nejpodezřelejší. Ona byla moje milovaná.“

Po smahlém čele pana Tossiho stékala čistounká krupěj potu.

„A jak to vlastně mezi vámi bylo?“ zeptal se poručík.

„Já miloval Ester,“ Tossi ukázal na sebe a pak hned namířil prstem do neurčítka. „Ester milovala mně. Naše lásku byla za hrob. A já teď budu neštastný do hrobu.“

„No,“ řekl poručík, „máme zjištěno, že se s vámi slečna Nakoncová rozešla.“

„Se mnou? Rozešla? To vůbec tak není. Byli jsme jako dvě ty — hrdélka — ne. Hrdličky.“

„Opravdu?“

Tossi pozdvíhl ruku k přísaze: „Pan teď nene! Já ji nepřizabil.“

„To tedy ne, to ne,“ pravil pomalu poručík a přistoupil ke dveřím šatny. „Slečna Pešková, na okamžík.“

Blondýnka vešla, měla na sobě pořád uválený šusťáček, a s útoučem pohlédla na Tossiho.

„Kdybyste laskavě opakovala, co říkala slečna Ester panu Tossimu do telefonu.“

„Mně už ta tvoje pitomá žárlivost jde na nervy,“ odříkávala dívka. „A když mi nevěříš, tak sbhem. Adié.“

Jiskrný muž vyleté, jako by ho z plyšové pohovky vymrštil nějaký katapult.

„Slečna Pešková! To je lhaní! Takové obrovské lhaní, slečna Pešková.“

„Ostatní to slyšely také. Můžou to dosvědčit.“

Dosvědčily to.

„Ale to tak není, slečna Žďárská! To jste přeslechl,“ pokusil se stát na svém Tossi, a když Sikorská prohlásila, že to v šatné slyšely skoro všechny, vybuchl: „Jana! Jak vy můžete takovou vylhanost říkat. Přece to byla jen taková hněvaná láska. Jak vy říkáte, není milovaná — ne! Když není hněvaná, není zamílována.“

„No tak podivejte se,“ poručík Borůvka mu položil ruku na rameno a Tossi okamžitě ztuhnul. Jenom na okamžik. „Vy tvrdíte, že jste celou dobu, co jste čekal na slečnu Ester, seděl tady na tom kanapí. A že nikdo kromě slečny Sikorské ani nepřišel ani neodešel ze sprch.“

„Ani žádná noha,“ pravil rozhodně Ital.

Poručík se otočil k brunetě v lesklém kostýmu.

„Opakujte, prosím, co jste viděla, když jste odešla ze sprch a než jste vešla do šatny — a potom, když jste se zas vracela do sprch.“

Brunetka si nevraživě změřila Tossiho a řekla: „Když jsem přišla ze sprch na chodbu, pan Tossi stál tamhle na rohu a pozdravil mně.“

Tossi spokojeně přikývl.

„Ale vy jste říkal, že jste seděl tady,“ poznámenal kriminalista.

„Jako vyšší,“ pravil Tossi kategoricky, pak mu to došlo a trhl sebou. „Totiž ne! Nesedával jsem tu vždycky. Byl jsem nerovný. Prochádil jsem chodbou sem tam, sem tam.“

„Tak seděl jste, nebo chodil?“ obořil se na něho poručík.

„Chvíli seděl, chvíli chodil,“ zvolal Tossi zoufale. „Když seděl, seděl jak vyšší, když chodil, chodil jak pomátnutý.“

„A když jste pozdravil slečnu Sikorskou, šel jste si zas sednout?“

„Ne. To jsem pak procházel od dveře na roh, od roh na dverze.“

Poručík pokynul brunetě v importovaném kostýmu. „Když jste se vracela do sprch, kde byl pan Tossi?“

„Pan Tossi šel rychle po chodbě směrem od sprch.“

„Ne rychle,“ ohradil se Tossi. „Ne rychle, Jana. Pomálu. Krok sum krok, krok sum krok.“

Sikorská pokrčila rameny. „Mně se to zdálo rychle.“

„Ale já chodím vždycky rychle. Já když chodím pomálu, to jako když jiný chodi rychle.“

„No,“ pravil poručík Borůvka pohřebním hlasem. „Nebudeme se tady přít o vzájemné rychlosti pohybů. Fakt je, že jste šel směrem od sprch sem do chodby.“

„To je fakt,“ potvrdil Tossi. „Není fakt, že rychle. Je fakt, že pomálu. Jako ten — zagestíkuval, „to zvířátko malilinkovatý — šneke.“

„Hlemýžd,“ poučil ho poručík Borůvka. „Tak půjdete s námi.“

* * *

„Mára je v pořádku,“ dr. Seifert si utíral ruce do poněkud zakrváceného ručníku. „Je to jen povrchové zranění. Žádná lebeční frakturna, jak jsem se obával.“

„A zbraň?“

„Predmet s ostrými hranami.“

„Mohla to být pažba pistole?“

„Mohla. Jakýkoliv kovový předmět.“

„Hm,“ vzdychl starý kriminalista. „Jenomže Tossi u sebe pistoli nemá a u nikoho se taky žádný zakrvácený předmět nenašel.“

* * *

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLÉ

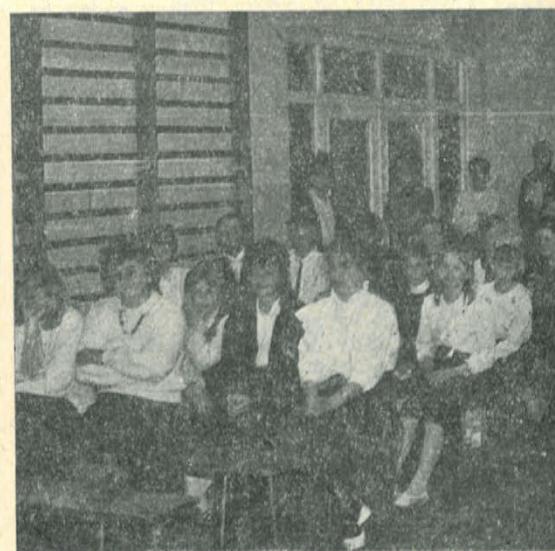
Prvé ceny za umelecký výkon si odniesli Jadviga Greláková a Aldona Zahorová z Jablonky

U recitátoriek Evy Klukošovskej a Uršule Stecové bolo vidieť rečnický temperament, ale aj jemnosť

Niekto so súťažiacich vystúpili v krojoch

Obecenstvo pozorne sleduje žiacke recitácie

DEŇ SLOVENSKEJ POÉZIE A

Novobelská základná škola si v piatok 18. mája t.r. obliekla sviatočné rúcho. V školskej budove od začiatku vyučovania viadol čulý a rušný deň. Končili sa posledné prípravy na našu tradičnú recitačnú súťaž školskej mládeže zo základných škôl Spiša a Oravy, v ktorých sa vyučuje slovenský jazyk.

Novobelskí učitelia, miestne rodičovské združenie, ako aj miestna skupina našej Spoločnosti vynaložili všetko úsilie, aby sa hostia citili ako doma. A veru i keď bol daždivý deň, organizátorom sa všetko darilo. Recitačná súťaž slovenskej poézie a prózy bola organizovaná z spoluúčasti Kuratória osvety a výchovy, Ústredného výboru našej Spoločnosti a redakcie Život, ktorá bola kedysi iniciátorkou tohto podujatia.

Do novobelskej školy začali prichádzať prví hostia, žiaci zo základných škôl Spiša a Oravy. Medzi prvými boli Krempašania a potom ostatní. Len škoda, že Kuratórium ne-

vedelo zabezpečiť autobus pre prevoz súťažiacich.

Podujatie sa zúčastnilo 31. žiakov z desiatich škôl Spiša a Oravy. Súťažili vo dvoch vekových kategóriach — mladšej od 1. do 4. triedy a — staršej od 5. do 8. triedy. Prednesy sledovala a hodnotila súťažná porota v zložení: konzul ČSFR v Katoviciach Ján Jakko, metodička slovenského jazyka Žofia Bočačíková a redaktor Života Jozef Pivočák. O zdarný priebeh súťaže sa starala kr. Anna Krištofeková, ktorá uvádzala súťažiacich.

Recitátoriské preteky sa začali krátko po jedenástej hodine. V slávnostne vyzdobenej telocvični zaujali miesta hlavní aktéri kultúrneho podujatia — žiaci, učitelia a za zeleným stolom súťažná porota.

Súťaž otvoril miestny riaditeľ školy Boleslav Filipowski. S krátkym kultúrnym programom vystúpili domáci — žiaci novobel-

skej školy, ktorí pritomným zaspievali kytice slovenských ľudových piesní. Určite to pomohlo mnohým súťažiacim aspoň časťne sa zbavíť trémym. O tom, že ju mali, netreba pochybovať, vedľ každy z nich sa chcel ukázať čo najlepšie, dôstojne reprezentovať seba a školu.

Prvá súťažiaca bola Gražina Suvadová zo Základnej školy v Jablonke — Matonogoch. Potom slovenské básne a prízvu prednášali ďalší a ďalší. Sústredené tváre, často pričervené, prezrádzali, že súťažiaci sa napriek obavám pomerne ľahko vedeli vzít do nových úloh. Jedným sa darilo výborne, iným zasa menej, no u všetkých sme videli snahu po dokonalosti. Pekná ľubozviednosť slovenčina znala v novobelskej telocvični vyše dve hodiny. Niekedy sice s drobnými chybami, najmä v prizvuku či výslovnosti de, -te, -ne, -le, objavovalo sa aj nerozlišovanie h a ch.

Na tohtoročnej súťaži sa recitovali a prednášali básne klasikov, národnodvočov, ale aj

LAUREÁTI

Konzul Ján Jacko a tajomník ÚV KSSČaS Ludomír Molitoris odovzdávajú ceny

MLADŠIA SKUPINA

1. Monika MAJERČÁKOVÁ z Novej Belej,
Andrej CHMEL z Nedece,
2. Mária ZIGMUNTOVÁ z Krempach,
Margita BARTKOWIAKOVÁ z Hornej
Zubrice,
3. Valent ŠCUREK z Novej Belej,
Jolanta RAFAČOVÁ z Hornej Zubrice.

Zvláštnu odmenu za umelecký výkon získaala Aldona ZAHOROVÁ z Jablonky.

Ceny potešenia získali ďalší žiaci:

Bogumil SARNA z Čiernej Hory 1, Lucina PETRÁŠKOVÁ z Krempach, Bogdan BIZUB z Krempach, Alica MOLITORISOVÁ z Kacvínna, Januš RATAJ z Kacvínna, Helena JANICKÁ z Nedece, Kristína GAVENDOVÁ z Novej Belej, Alžbeta BEDNARČÍKOVÁ z Novej Belej, Kristína DLUHÁ z Novej Belej, Adam SLANICKÝ z Jablonky, Gražina SUVADOVÁ z Jablonky — Matanov.

Pred rozdelením cien. Žľava: Žofia Bogačíková a Anna Krištofeková

A PRÓZY

novších autorov Š. Moravčíka, P. Štilihu, M. Martákovej-Rázusovej a iných. V próze prevládali slovenské ľudové rozprávky.

Súťažná porota po dlhšom uvažovaní a hodnotení určila jednotlivé miesta. Vítazi v jednotlivých skupinách získali vecné ceny v podobe školských potrieb, knih a gramoplatní, ktoré zabezpečil Generálny konzulát ČSFR v Katowiciach, Ústredný výbor našej Spoločnosti a redakcia Život.

V závere súťaže k všetkým prítomným hovoril konzul ČSFR Ján Jacko, ktorý o. i. povedal: „... všetci zvíťazili, ale ako to už v živote býva, niekto musí byť prvý, iný posledný. Ďakujem organizátorom, ale aj vašim učiteľkám a učiteľom, ktorí vás pripravili na dnešnú súťaž. A ako hovoril pán riaditeľ, je to skutočne náročná práca, do ktorej treba vložiť veľa sôl a srdeč. Vám deti prajem predovšetkým, aby ste sa dobre učili, pretože základom vášho života sú vedomosti získané v škole. Verím, že mnohí

z vás budú študovať na Slovensku a práve to si vyžaduje jednu podmienku, aby ste sa dobre učili. Ďakujem pekne za veľmi krásne chvíle. Ešte raz vám prajem všetko najlepšie.“

Celkove súťaž treba hodnotiť veľmi pozitívne, je nesporným prínosom pre rozvoj vyučovania materinského jazyka, ktoré patrí k hlavným cieľom nášho krajančíkovo hnutia. Preto je potrebné, aby krajančík zapisovali svoje ratolesťi na výučbu materinského jazyka.

Záverom možno dodať, že súťaž prispela aj k nadvážovaniu priateľských kontaktov medzi žiakmi z rôznych škôl, ale aj medzi učiteľmi a divákmi. Je žiaduce, aby sa podobne stretnutia krajančíkovej mládeže konali častejšie, nielen vo forme súťaže.

Celkové hodnotenie recitačnej súťaže vyzera následovne:

Text a snímky:
JOZEF PIVOVARČÍK

STARŠIA SKUPINA

1. Eva KLUKOŠOVSKÁ z Novej Belej,
Katarína KNAPČÍKOVÁ z Hornej Zubrice,
2. Uršula STECOVÁ z Malej Lipnice,
Monika KOVALČÍKOVÁ z Krempach,
3. Helena ŠCUREKOVÁ v Novej Belej,
Barbara KAŠPRÁKOVÁ z Jablonky.

Zvláštnu odmenu za vysoký umelecký výkon získala Jadwiga GRELÁKOVÁ z Jablonky.

Ceny potešenia obdržali ďalší súťažiaci:

Anna SOBČÁKOVÁ z Chyžného, Alina JAŠURKOVÁ z Malej Lipnice, Jadwiga MORAVEROVÁ z Malej Lipnice, Monika KURNÁTOVÁ z Novej Belej, Jaroslav LOJEK z Novej Belej, Teresa LUKÁŠOVÁ z Krempach.

TINA GROSSOVÁ

Tommyho prázdniny

Čikáreň hlavnej stanice pripomínila vzdružený úč. Celá hala sa ozývala džavotom detí. A v tomto hurhaji pobevovali nervózni rodičia v rukách so sendvičmi, osviežujúcimi nápojmi a obrázkovými časopismi, ktoré kupovali v poslednej chvíli, aby ich ratolesti cestou náhodou nehladovali a nenudili sa. Uprostred haly stála dáma v okuliarech s prísnym pohľadom a pokúšala sa utísť rozosmiate i rozplakaný detsky roj, aby konečne mohla odsúhlasiť menoslov. Na odchod vlaku čakalo stodvadsať dievčatok a chlapcov, šli do letného tábora, v ústrety množstvu vzrušujúcich dobrodružstiev.

V jednom kútie, držiac sa maminej sukne, postával vystrašený svetlovlásy chlapček. Bol ho nám vidieť, že sa nesmierne boji toho množstva neznámych detí a najradšej by zostal doma pod ochranou trpezovej mamy.

Ked' sa Lisa Hamiltonová pozrela dolu na svojho synčeka, zadúšala sa slzami. Ešte vždy si nebola istá, či urobila dobre, keď poslúchla psychiatra a prihlásila Tommyho do tábora.

— V septembri pôjde chlapec do školy, — vravel jej dr. Smith, ktorému sa sťažovala, že Tommy je príliš uzavretý, — Tahácie sa prispôsobi školskému kolektívnu.

Pomaly nastal čas odchodu a Lisa Hamiltonová ešte dlho stála na vyprázdnenom nástupišti a ustarane sa divala za strácajúcim sa vlakom. Potom sa ponáhľala domov pobaliť si veci. Rozhodla sa, že ten mesiac, kým Tommy bude preč, strávi u svojich rodičov. Domovníkovi dala adresu i telefónne číslo, ak by ju kvôli niečomu ktorí hľadal. Nervózne hádzala šaty do kufra, keď zazvonil telefón.

— Lisa? — ozval sa v slúchadle známy, ale už roky nepočutý hlas. — To som ja, Peter, Peter Howard.

— Ahoj, Peter! — trhlo Lisou. Nechápala, čo od nej môže chcieť, lebo odkedy sa rozhiedli, nikdy ich nevyhľadal, ani im nezavolala.

— Nehnevaj sa, Lisa, — pokračoval, ale rád by som si vzal Tommyho k sebe na pártýždňov cez prázdniny.

Lisa sa zo zamyslenia vrátila do skutočnosti:

— Je mi ľúto, Peter, ale vieš dobre, ako sme sa dohodli pri rozvode. A okrem toho, Tommyho som práve odprevadila na hlavnú staniciu, lebo cestuje do glenkillského detského tábora.

— Ach, aj on ta šiel? — začudoval sa Peter, potom sa s ňou rýchlo rozlúčil a položil slúchadlo.

Lisa sa ešte chvíľu bezradne dívala na telefón, napokon si vzala kufor a vyšla z bytu.

Detský tábor bol v nádhernom, starom parku. Z jednej strany ho ohraňoval ihličnatý les a z druhej prudký, široký potok. Bol však obkolesený vysokým plotom, aby sa niektoré z detí nevybral do neznáma a nezaoblídilo na okoli. Uprostred stála ústredná poschodová budova s jedálňou, miestnosťami na hranie a pre administrativu. Okolo nej sa rozkladali štvrť až šesťmiestne drevené chatky s príslušenstvom.

Po príchode skupiny, vychovávatelia opäť skontrolovali deti a potom ich rozdelili do chatiek podľa pohlavia a veku.

Tomáško Hamilton celý nešťastný tahal za sebou svoj plecniak, keď kráčal za vychovávateľkou, ktorá viedla najmenších do ubytovní.

— Ahoj, Bob! — zavolal zozadu neznámy hlas a ktorí ho priateľsky buchol do chrbta. Tommy sa obzrel. Bol to usmiaty, pehavý chlapček s hrdzavými vlasmi, ktorého ešte nikdy nevidel.

— Som rád, že si tu aj ty, — povedal pehavý, — vo vlaku som ťa nezbadal! Ale to nič, hlavné je, že sme sa stretli!

Vystrašený Tommy naňho udivene hľadel. Rád by mu bol povedal, že sa nevolá Bob, ale neboli schopní výdať ani hláska. Utáivil sa mu, keď zistil, že malý pehavec bude ubytovaný v inej drevenici ďaleko od neho. Rozhodol sa, že sa mu podľa možnosti vyhne.

Na druhý deň po olovante sa najmenší chystali na výlet do lesa. Práve sa zoraďovali, keď malý ryšavec nazrel Tommyho a šťastne sa k nemu rozbehol:

— Hej, Bob! Ani teraz ma nespoznávaš? Včera si sa správal veľmi čudne!

— Ahoj, Will! Ved' som ani nevedel, že si tu aj ty! Včera sme sa predsa vôbec nestríli. Zrejme si si ma s niekým pomýli!

Willy si však bol istý, že si Boba nezamenil s nikým ale nechcel sa hádať. Bol rád, že sú spolu.

Na druhý deň ráno obyvatelia chatky číslo jedenásť sa s účasťou dívali na Tommyho slzami ufútané lička. Už druhú noc nespal, žiali za mamou. Zbytočne ho checeli upokojiť, s nikým sa nerozprával, ani sa nehrával. Omieľal iba, že chce ísť domov a nechce tam zostať. Ked' šiel s ostatnými na raňajky, nazrel toho pehavého chlapca. Willy mu veselo kývol, ale Tommy vzdorovito zovrel pery a odvratil hlavu.

Willy vyjavene naňho pozrel, potom urazene trhol plecom a šiel s ostatnými do jadálne. V budove bol príšerný krik, deti hovorili jedno cez druhé. Prvá skupina už do raňajkovaľa a vychádzala von. Willyho rad hladno prešlapoval. Decká sa nemohli dočkať, kedy na nich príde rad a prekrikovali sa navzájom.

— Willy! Ako dobre, že fa vidím! — zavolal naňho Bob. — Dúfam, že sa dnes pred poludním opäť zahráme.

Pehavý chlapček, neveriac svojim očiam, nechápal patríciu hlavou. Ved sa s Bobom stretol iba pred chvíľou. Ešte ho aj urazil, lebo si ho nechcel vŕšiť. Nešlo mu do hlavy, ako sa Bob mohol dostať do skupiny, ktorá sa už naraňajkovala.

Obyvatelia dreveničky číslo jedenásť sa už chystali do posteli, a ani si nevšimli, že tichý Tommy Hamilton nie je medzi nimi. Zhášanie svetiel však patrilo k povinnostiam vychovávateľov, každý večer zašli do všetkých domečkov a skontrolovali unavené deti.

Učiteľka paní Robsonová, ktorá práve mala službu, v jedenásťke prekvapene zistila, že Tommymo posteľ je prázdna. Vošla aj do vedľajších miestností, ale chlapca nikde nebol. Deti jej potom porozprávali, že ho nevideli celý deň. No ani sa oňho nezaujimali, lebo sa s nikým nekamarátil, ani sa nerozprával, odkedy sem prišiel.

Po polhodinovom márnom pátrani s deťmi po Tommym, krajne rozrušená paní Robsonová doslova vrazilu do kancelárie vedúceho tábora a nervózne melúc mu ohľásila zmiznutie dieťaťa. V hľadaní pokračovali do polnoci, príčom takmer celý tábor bol na nohách, no nijaké stopy po Tommym nenašli. Napokon zronený vedúci tábora vzal do rúk slúchadlo telefonu. O pätnásť minút za zvukov sirény prišli ľudia od polície, vyzbrojení rozličnou technikou a neodmysliteľnými cvičenými psami. Do rána rozšírili pátranie na celý lesopark i okolité obce...

Joe Donelly rozmiestnil svoje udice na brehu rieky, pohodlne sa usadil pod stromom a s pôžitkom si zapálil svoju rannú fajku. Aký pokoj a ticho obklopuje človeka v tomto prekrásnom kraji, pomyslel si, keď sa rozhladol. Pravda, občas sem prenikne krik z tábora, uvažoval ďalej, ale hluk nie je až taký neprijemný. Naštasticie tábor je dosť ďaleko. Potom vrhol pohľad na udice, či ná-

hodou nezabrala niektorá návnada. Uprostred širokej, prudkej rieky zbadal čosi divné, ako by sa na jednej zo skál zachytilo ľudské telo. Rýchlo zhodil gumáky, vysúkal si nohavice a vbehol do prudkého toku. Usiloval sa dostať čo najbližšie, ale prúd bol taký silný, že sa musel prichytiť o väčšiu skalu. Nemýli sa, na hladine rieky sa vznášalo telo svetlovláskeho chlapca.

* * *

Lisa Hamiltonová sa prebrala na prudké bolesti hlavy. Celú nos sa prehadzovala, mala príšerné sny, a vôbec bola hrozne nepokojná odvtedy, čo jej synček odcestoval. Práve hľadala nejakú tabletku, ktorá by jej trošku utlmita bolesti, keď jej tisíco zaklopila na dverach bytu.

— Lisa, pod' rýchlo! Telefonovali z Glenkillu, Tommymu sa niečo stalo. Okamžite tam musíš ísť, — počula otcov hlas.

* * *

Lisa bola po celej ceste bez seba. Nevedela, čo sa jej synčekovi mohlo stať. Do telefónu povedali iba toľko, aby ihneď pricestovala, ostatné jej oznámia osobne. Keď prišla do tábora, vyjavené deti sa smutne pozerali, ako ju podopierajú rodičia smerom k táborovej kancelárii.

— Tommy! — vykrikla zrazu Lisa a rozbrehla sa za jedným svetlovlásym chlapčekom. Privinula si ho, ale keď sa naňho lepšie pozrela, pochopila svoj omyl. Nie je to on, checela vykriknúť, to môže byť iba Bob. V tej chvíli stratila vedomie a zosypala sa na zem.

* * *

Komisár, ktorý viedol vyšetrovanie, sa od Lisiných rodičov dozvedel, že Tommy a Bob boli dvojčíky, ale keď deti mali osem mesiacov, ich rodičia sa rozvedli a batoliatka si podeliili. Na súde sa dohodli, že pokiaľ chlapci nedosiahnu vek dospelosti, nemôžu sa stretnúť. Otec, Peter Howard, sa s malým Bobom prestahoval na druhý koniec štátu, a náhoda checela, aby sa dvojčíky zišli v detskom tábore.

Komisár sa dostal do ľažkej situácie. Lisu dlho nemohol vypočúvať, lebo keď sa dozvedela, čo sa stalo, nervovo sa zrútila. To už bola takmer zima, ktorý sa komisár po úmornej práci konečne dostal k záveru prípadu.

* * *

Doparoma, zase prší! — nahnevané sa pôzrel von kuchynským oknom Peter Howard, škŕfajúc svoju rannú kávu. Bob už odišiel do školy a aj on sa chystal do fabriky, ktorú nedávno kúpil a teraz po jej modernizácii by už v nej mohli začať s výrobou.

— Konečne je tu upratovačka! — zamrmhal a pozrel sa na hodinky, keď sa v predsiene ozval zvonček. Siel otvoril, ale cestou mu napadlo, že je pondelok a paní Brownová má voľny deň. Bol neprijemne prekvapený potom, čo vo dverách uvidel trochu ľarbavého komisára.

— Bol by som rád, keby ste mi venovali niekoľko minút. Chcel by som vás informovať o výsledku vyšetrovania, — povedal neželaný host zlovestrným tónom, keď ho Peter Howard zaviedol do obývačky.

— Našiel som vraha vášho syna, mister Howard! Ste ním vy! Chlapca ste pod nejakou zámlenkou vylákali z tábora. Zaškrtli ste ho a hodili do rieky. Dostal som sa ku kópii testamentu, ktorý zanechala vaša teta pred smrťou a o ktorom vás, prirodzené, tiež informovala. Svoj majetok zanechala vašim dvojčíkom ale v závere uviedla, že v prípade úmrtia ktoréhoľvek z nich, celý majetok pripadne vám. Zistil som tiež, že už dlhé roky máte finančné problémy, i to, že nikto nemal záujem na smrti čo i len jedného z vašich synov. Postaral som sa o to, aby ste tento luxus, — komisár ukázal rukou dookola, — ktorý ste nadobudli pred niekoľkými týždňami, dlho neužívali!

Bola červenovlasá

— Človeče, podľa rýchlo, tam dolu uvidíš najbližšiu obet! Alfons Duval trochu zatiahol záclonu a zakýval ku kreslu, v ktorom pocholne vystreto sedel jeho priateľ Jacques Meunier, alebo aj gróf Terzki, ako sa práve v tejto chvíli volal.

— Ach, — Jacques podišiel k obloku a cez škáru v záclone sa pozeral na ulicu.

— Tentoraz je to príjemné prekvapenie. Tá ešte zaručene nemá päťdesiatku a je červenovlasá, — mľaskol jazykom.

— A tá postava! — povedal Alfons uznanivo, keď kňažná von Gloucesterová nastupovala do taxíka.

Jacques sa znudene hodil späť do kresla: — tebe sa dobre hovorí, — vzdyhol si. — Co ty s tým máš spoločné? Tvojou jedinou úlohou je povyzvedať sa u vrátnika, samozrejme, za slušnú odmenu, že ktorá bohatá dáma sa ubytovala v hoteli a čosi bližšie o nej. Konečne ješ a piše ako sekretár grófa rovnako dobre ako on sám. No skutočnú prácu musí vykonáť ja. Nenápadne sa priblížiť k starnúcim dámam, hrať sa na dôstojného grófa, bozkávať zvädnuté ruky. Brr! Už mi to ide krkem.

Alfons sa rozosmial: — Nuž áno, lenže ty so svojím výzorom sa naozaj výborné hodíš na takú úlohu. Predstav si mňa ako grófa. Nie! — Smutne si pohľadkal svoje okrúhle bruško pod elegantným sivým oblekom. — Ty túto úlohu hrás tak perfektne, že nikto nepochybuje, že nie si gróf. Keby tie staré baby, ktorým gróf Terzki pomýtil hlavu tušili, že padli do pasce obyčajnému Jacquesovi Meunierovi...

— O, tie staré husi! — Jacques posmešne stiahol ústa — aj keď im vezmem všetky šperky, ešte aj potom veria, že to bol pravý gróf. Vidieť to aj z toho, že ešte ani jedna neoznámila stratu.

— Na podme k veci: kňažná je tu sama. Ostane, ako som sa dozvedel, štyri-päť dni. To znamená, že sa ešte dnes musím knej nejako dostať. Najneskôr pojazitra by som s ňou mal večerat v mojom apartmáne. Ak sa všetko podarí, ty odcestuješ s väčšinou našej batožiny a počkáš ma v Paríži. Ja to urobím osvedčeným spôsobom: dám jej do jedla uspávací prostriedok, zoberiem jej šperky a hned vypadnem z hotela.

Alfons prikývol. — Ale dávaj si pozor, aby si privela nevypil! Nechceme ju predsa zabít.

Jacques si sadol k stolu, od ktorého videl kňažnej von Gloucesterovej takmer do taniera a mohol tú krásnu ženu obdivovať.

Vyzerala čarovne. Zdala sa mu oveľa mladšia, ako predpokladal. Mala nádhernú fialovú toaletu, okolo krku dlhý šál a tri rady krásnych perál. Náušnice s obrovskými perlami, široký zlatý náramok a brillantmi zdobené hodinky a na rukách množstvo prsteňov.

Jacquovi sa zdalo, akoby sa bola naňho usmiala. Odvážil sa na ňu pozerať trochu bezotrovo a na jeho veľkú radosť mu pohľady vracaťa. Ihneď pochopil, že nebude mať ďalší prácu.

Po večeri prešla kňažná tesne vedľa Jacquovho stola a pobrala sa do hudobného salóna. Pritom sa jej dlhý šál zachytil o kľučku dverí. Jacques bol okamžite pri nej, uvoľnil koniec šálu a s úklonom zašepkal svoje meno.

— Ach, vďaka vám, gróf, — povedala, — tátó nová móda je sice pekná, no nie práve najpraktickejšia.

— Ja si zasa myslím, že móda dlhých šálov je nie len pekná, ale aj veľmi praktická, — povedal s úsmievom, — je to most medzi vami a mnou!

Kňažná sa smiala hlbokým, srdečným smiechom a Jacques si pomyslel: Nielen šperky, ale aj zuby má pravé.

— Chcela by som počúvať hudbu, — povedala kňažná, — klavirista hrá vynikajúco.

— Rád by som vám robil spoločníka, dovolíte? — spýtal sa Jacques. A keď ju po dvoch hodinách príjemnej zábavy odprevádzal k výťahu, boli už dohovorení, že na druhý deň podniknú výlet autom a navečerajú sa spolu v jeho apartmáne.

Večer nasledujúceho dňa, gróf Terzki, čiže Jacques Meunier nervózne chodil hore-dolu vo svojom apartmáne. Kňažná musí každú chvíľu prísť.

Alfons už odcestoval a Jacques s Tutosiou musel konštatovať, že táto obet je iná, ako boli ostatné. Bola pôvabná.

Kňažná sa zjavila v nádherných zelených šatách, ktoré výborne ladili s jej červenými vlasmi.

— Vaša výsost vyzerá čarovne. — pošepol Jacques a sklonil sa nad jej ruku, aby ju pobožkal a odhadol prstene na jej rukách.

— Ach, gróf, prečo si robíte také statosti, — povedala veselo a pozrela sa na bohatu prikrytú stôl.

Jacques jej pritisol stoličku k stolu a kývol čašníkovi.

— Neviete si predstaviť, vaša výsost, ako som sa tešil na večeru s vami osamote.

— Polievka bola výborná, gróf. A humry! Nesmiete ma tak rozmaznávať.

Kresba: Empe

— Je to moja najvprelejšia túžba, vaša výsost, — povedal Jacques a hlboko sa zadíval do jej krásnych očí.

No jeho pohľad sa hned sklzoł na perly na jej bielom hrdle.

Po múčniku Jacques prepustil čašníka. — Kávu vám chcem servírovať sám, — povedal s úsmievom.

— To je naozaj originálne, — smiala sa kňažná v dobrej nálade, ale prv si chcem dopíti svoj pohár. — Vypila práve naplnený pohár na jeden dúšok. — Je to naozaj vyunikajúce víno.

Jacques cítil, ako sa mu zapotilo čelo. Do toho pohára v nestrázenom okamihu nasypal uspávací prások. Bol už najvyšší čas omániť ju.

Sadla si pohodlne do kresla. — Musím vás pochváliť, gróf, všetko ste tu pripravili skutočne kráľovsky. Mám rada, keď muž sam pripravuje kávu, je to také... je to také... také... také, — zívla, zatvorila oči. — Je to ta... — položila hlavu na operadio kresla.

Jacques opatrne vypol varič na kávu. Kňažná už hlboko spala. Sadel si vedľa nej a začal jej odpínat náramok.

* * *

Jacques sa prebral. Hlava ho veľmi bola. Vzduch v tomto spacom vozni je hrozny! S námahou sa posadil. Deparoma, nebol v spacom vozni. Bol vo svojom hoteli, v svojom apartmáne.

Na stole stál kávovar a ležala tam aj obálka, adresovaná grófovmu Terzkiemu. S trasúcimi rukami po nej siahol, roztrhol ju a čítal.

Milý gróf! Zrejme môj uspávací prostriedok bol silnejší. Vďaka vám za čarokrásny večer a vašu plnú náprsnú tašku, ako aj za zlatú tabatierku a ostatné maličkosti. Dúfam, že ste sa dobre vyspalí.

Vaša Elizabeth, kňažná von Gloucesterová, nazývaná Červená Elly.

ZO ZASADANIA ÚV KSSČaS

Otázkam aktuálnej krajanskej činnosti a finančnej situácie Spoločnosti bolo o.i. venované zasadanie predsedníctva ÚV KSSČaS (14.IV.), ktoré viedol predseda ÚV Eugen Mišinec. Zúčastnila sa ho i predstaviteľka Oddeľenia pre otázky národnostných menšíň Ministerstva kultúry a umenia Elžbieta Kuliková a konzul ČSFR v Katoviciach Ján Jacko.

Učastníci zasadania sa oboznámili s aktuálnou činnosťou ÚV a zámermi v hospodárskom podnikaní Spoločnosti v najbližšom období a kladne zhodnotili kúpu domu v Krakove pre potreby našej krajanskej organizácie. Zároveň prijali rozhodnutie o kúpe vhodného domu pre kultúrne účely v Jablonke na Orave a stavebného pozemku na Spiši.

Členovia predsedníctva si vy-počuli správu z pobytu delegácie ÚV KSSČaS na Slovensku a o výsledkoch jej rokovania s predstaviteľmi vlády. Matice slovenskej a iných inštitúcií v SR. Oboznámili sa tiež s obsahom dohody o spolupráci Spoločnosti s Maticou slovenskou. Zahrnuje o.i. účasť našich krajanov na choreografickom kurze slov. jazyka (SAS) a na podujati Hviezdoslavov Kubín, vystúpenie súboru Spoločnosti v Detve, zájazdy detí na Slovensko, liečebné pobýty krajanov v SR, prijatie pracovníkov MS u nás atď. Oproti predošlým rokom je tento program značne obmedzený.

Učastníci zasadania kladne zhodnotili podpísanú dohodu zdôrazňujúc, že treba urobiť všetko pre jej realizáciu. Predsedníctvo trvá tiež na tom, aby všetci krajanskí uchádzači boli prijati na štúdiá na Slovensku v súlade s prísluhom predstaviteľov vlády SR na vlaňajších stretnutiach s krajanmi. V diskusií bolo tiež rozhodnuté pokračovať v doterajšom úsili pre plnú realizáciu národnostných práv, a v tomto kontexte poslat osobitné memorandum s požiadavkami našej menšiny najvyšším vládnym predstaviteľom v Poľsku a Česko-Slovensku.

Počas zasadania konzul ČSFR Ján Jacko zaujal stanovisko ku krajanským otázkam a prisľubil pomoc v riešení niektorých problémov našej organizácie a celej menšiny.

O pomoc Spoločnosti, v tom o intervencii vo veci dvojjazyčných nápisov a vyučovania slovenčiny v školách hovorila i predstaviteľka Ministerstva kultúry a umenia Elžbieta Kuliková. Zároveň oznámila, že vzhľadom na kritickú ekonomickú situáciu krajiny sa pomoc štátu obmedzi len na účelovú dotáciu, čím sa naša Spoločnosť ocitla v mimoriadne ťažkej situácii, ktorá môže ohrozit jej činnosť. Vari sa zmenil politický kurz štátu voči menšinám?

J.S.

SME ROVNÍ

Prečítal som v novinách Gazeta Krakowska z 23.4.1991 agresívny článok Kuriózne názory docenta Ciągwu, ktorý má veľmi rozčútil, keďže obsahuje mnoho klamstiev

a falošných informácií. Preto som sa rozhodol i ja naň zaregovať. Autor článku Jerzy Leśniak, podobne ako skôr iní publicisti tvrdí, že nielen našich 14 obcí, ale celý Spiš je poľským územím. Neuvádzajú sice ako ďaleko žijú Poliaci, či po Levoču, Spišskú Novú Ves alebo snáď až po Bratislavu. Zdá sa, že má věmocenské chutky a chcel by pripojiť k Poľsku hádam nielen celý Spiš, ale aj Litvu a Ukrajinu, teda územia kde žijú Poliaci a kam siiahali kedysi výboje poľského štátu.

Nie som historik, ale chcel by som upozorniť J. Leśniaku, ktorý podľa mňa tiež nie je historik, že územia následkom výbojov často menili svoje hranice, no národy žijúce na týchto územiaci sa nemenili. Pán Leśniak, hovoriac jemne, sa myli ked piše, že Boleslav Krivoústy dal Spiš (vraj pripojený k Poľsku za Boleslava Chrabrého) ako meno svojej dcére Judite, ktorá sa vydala za maďarského kráľa Štefana, lebo Judita jeho manželkou nikdy nebola. Preto nasledujúci poľskí králi nikdy Spiš nežiadali späť.

To, čo piše profesor (nie decent) J. Congva, že skoro všetci Spiaci a Oravci sa po vojne hlásili za Slovákov a chceli sa vrátiť do Česko-Slovenska — je pravdu. Bol som vtedy už dospeli a dobre sa na to pamätam. J. Leśniak vtedy na Spiši nebol a nemohol poznáť zmysľanie tunajších ľudí. Aj preto sú jeho informácie falošné. Na Slovensku mám hodne príbežných a známych, bol som tam mnohokrát od Ružomberku cez Poprad, Kežmarok, Staru Lubovňu, Levoču, Prešov až po Košice, no nikdy som tam počas nespočetných rozhovorov nepočul, že tam žijú Poliaci, ktorí sú dokonca prenasledovaní. Nepočul som a ani nikto iný, že by si žiadali povolenie založiť organizáciu, poľské školy, noviny a pod. Je to ďalšia lož J. Leśniaka.

Pán Leśniak mal by osobne navštíviť oblasť v okolí Tešína a zistíť, aké práva majú tamojši Poliaci, či napr. majú svoju organizáciu, školy s poľským jazykom, poľské bohoslužby, niekoľko novín a časopisov, dvojjazyčné náписy na verejných budovách, profesionálne divadlo a ďalšie veci. Ja viem, že to všetko majú. A mal by o tom napísať pravdu a nie opakovat klebety. Vyžaduje si to i etika novinárskeho povolania. Ale autora sa to možno netýka.

Pán J. Leśniak sa sťažuje, že vo veci slovenských bohoslužieb intervenoval spišský biskup František Tondra a že pritom ani nespomenul Poliakov, ktorí žijú na Slovensku, čo je výmysel. My sme sa nikdy nesťažovali, že poľskí cirkevní hodnostári navštevujú poloniu v cudzine. Je to správne, že ju duševne podporujú a povzbudzujú, aby sa nevzdala katolíckej vieri a poľského národného povedomia. Pán Leśniak však o tom zabudol napísat.

Otázku práv národnostných menšíň nemožno posudzovať jednostranne, treba ju hodnotiť rovako, podľa Charty ľudských práv. Nie je tak, že poľská menšina v cudzine je lepšia ako iné menšiny v Poľsku, lebo to je nacionalizmus. Všetci sme rovní!

JÁN FRANKOVIC

MIKOŁÓW

Miestna skupina KSSČaS na Slezsku zorganizovala 27.IV. v Mikolowe tradičné krajanské stretnutie so športovo-kultúrno-zábavným programom. Zúčastnilo sa ho vyše 50 krajanov všetkých pokolení — od najmladších po najstarších. Svojou účasťou nás počil i generálny konzul ČSFR v Katowiciach Miloslav Zbořil s rodinou.

Chýbali, žiaľ, krajania zo Spiša, zato prišiel predstaviteľ kultúrneho oddelenia z Jastrzębia R. Gruźlewski, ktorý s nami nadviazal spoluprácu.

Možno povedať, že podujatie sa vydarilo a zvlášť sa v ňom svoju aktivitu vyznamenali rodiny Kubíkovecov, Knapčíkovcov, Kožuchovcov, Adamčíkovcov a Chladkovicov. Krajania si mohli pozrieť i pekné oravské kroje — priamo z tých, v ktorých súbor z Oravy reprezentoval našu Spoločnosť na Podpolianskych slávnostach v Detve.

V rámci krajanského stretnutia sa už predpredĺžením začal voľbalový turnaj, v ktorom družstvo MS KSSČaS na Slezsku obsadila druhé miesto a za najlepšieho hráča bol uznáný kr. Krištof Knapčík. Bolo to vlastne pokračovanie vlaňajšieho turnaja v Skrzycznom, kde bude aj jeho dokončenie na jeseň t.r. Treba tu poznamenať, že hrisko v Skrzycznom, ktoré pripravili sami krajania zo Slezska, je najvyššie položené v Poľsku — leží vo výške 1250 m. Popoludňajší program obsahoval také body ako stolný tenis, šach — najmä dámu a ďalšie spoločenské hry, kym deti kreslili svoje najobľúbenejšie motívy, čím sa vlastne pripravovali na novú súťaž kresieb, ktorú organizuje redakcia Života. Všetkých sa zmocnil duch športového zápolenia.

Co by to bolo za stretnutie, keby na ňom chýbal slovenský spev? Veru nechýbal. Najprv niekoľko ľudových melódii (Pridi ty Šuhajko, Cez zelené žitečko a pod.) zahrala na flautu žiačka A. Chladkovej, potom v programe hrou na harmonike pokračovala naša študentka A. Kubíková, ktorá zároveň porozprávala prítomným o Bratislave a študentskom živote. Napokon sa rozospievali všetci krajania. Repertoár bol veľmi široký — Slovenské matičky, Nedaleko od Trenčína a mnoho, mnoho ďalších.

Pozreli sme si tiež videozábery z posledného stretnutia na poľane Skrzyczného. Cas bežal veľmi rýchlo. Rozlúčili sme sa s najmladšími a začal posledný bod programu — beseda. Kym však k nej došlo, krajanky E. Karchová, Št. Knapčíková a M. Adamčíková ponukli ľúčastníkom niekoľko jedál, prípravených podľa starých oravských a spišských receptov. Všetci jednotne vychvalovali, že boli znamenité. Nechýbal ani štampérlik a keď k tomu hrala hudba, všetci si zatancovali. Potom, v dobrej nálade, sa krajania rozbodovali. Hovorilo sa o všetkom, no najviac o krajanských otázkach. Medzi ľm vysvetlo, že aj krajania v Mikolowe sa chystajú na slovenské bohoslužby. Myslia tiež na jesenný výlet MS na Slovensko, v tom i do Bra-

tislavy a o ďalších študijných možnostiach krajanskej mládeže v starej vlasti. Počas besedy boli odovzdané víťazom knižné odmeny, ako aj slovenská tlač. Zároveň pokladník MS využil príležitosť a zozbieral od krajanov členské príspevky.

Za toto vydarené podujatie si organizátori zaslúžia uznanie. Vďaka patrí i riaditeľke H. Adamusovej za sprístupnenie krajanom mimoškolského strediska v Mikolowe.

BRONISLAV KNAPČÍK

NAŠE MIESTO

V PARLAMENTE

Často sledujem televízne a rozhlasové vysielania zo zasadania Sejmu a Senátu PR, počúvam prejavy poslancov hovoriacich o dôležitých problémoch krajiny. Pred niekoľkými týždňami som sa započúval do sejmovej debaty o nadchádzajúcich parlamentných voľbách a volebnom poriadku, kde prehovoril i poslanec Włodzimierz Mokry, ktorý bránil záujmy národnostných menšíň v Poľsku a žiadal zabezpečiť istý počet mandátov pre predstaviteľov menšíň. Chcel by som v tomto kontexte vyjadriť niekoľko osobných poznámok a návrhov.

Som veľmi rád, že je v parlamente človek, ktorý sa dokáže zastať nielen svojej ukrajinskej národnosti, ale aj iných menšíň a zanietene brániť ich záujmy. Dnes, keď pišem tieto riadky ešte nevedno, či a koľko bude tých mandátov. Nech by ich však bolo kolkoľvek, jedno však treba zdôrazniť, že vo voľbách sa nám naskytá príležitosť mať vlastného poslanca, ktorú musime stoj čo stoj využiť: predovšetkým tým, že všetci podpišeme listinu pre jeho zaregistrovanie a že počas volieb všetci budeme naňho hlasovať. Každý podpis a každý hlas bude mimoriadne cenný.

Je pravdu, že naša menšina nie je veľká a ani všetky naše hlasy možno nebudú stačiť, preto si myslím, že je veľmi dôležitá a potrebná spolupráca s inými, väčšími národnostnými menšinami v Poľsku. Vzájomnú podporu si žiada spoločný záujem získať plný počet poslancov, ktorý dovoľuje volebný poriadok. Samozrejme, bolo by dobre, aby prešiel i nás poslanec, ale — čo ešte raz treba zdôrazniť, — ktorýkoľvek predstaviteľ národnostných menšíň prejde a bude mať šance stať sa poslancom, treba ho podporiť, lebo potom bude vystupovať aj v našom mene. Mali sme už dobrý príklad poslanca Włodzimierza Mokrého v terajšom volebnom období, preto si myslím, že čím viac predstaviteľov menšíň sa dostane do parlamentu, tým väčšie šance bude mať na rešpektovanie národnostných práv. K týmto právam patrí i naše miesto v parlamente.

Na záver ešte jedna pripomienka k správe uverejnejenej v jednom z vlaňajších čísel Života o vzniku vládnej komisie pre otázky národnostných menšíň. Aj ja, — podobne ako redakcia, — si myslím, že v nej musí byť predstaviteľ Novosáčského voj-

vodstva, na ktorého území žije naša menšina. Zároveň zdá sa mi, že táto komisia by menšinám mala venovať väčšiu pozornosť, lebo o jej veľkej aktivite som doteraz nepočul.

JÁN FRANKOVIČ

ZABUDNUTÝ ODBOJÁR

Tažko sa žije človekovi v starebne, keď stratil zdravie na vojne, v zákopoch, kde musel mrznúť, moknúť a hladovať a teraz sa naňho zabudlo. Je to smutné. Ne možno predsa zabudnúť na človeka, ktorého osud tak kruto postihol. Nie je to prázdná konštatácia, ide o konkrétneho človeka Vladislava Karvačku zo sídliska Bukovina, ktorému nedávno amputovali nohu a na dôvažok má ešte poškodený sluch.

Zivot ho tažko skúšal. Ako mladý človek musel ísť na vojnú. Prežil skutočné peklo. Dostal sa do ruského zajatia a neskôr sa opäť ocitol v armáde a bojoval prakticky do konca vojny. Vari najťažšie chvíle prežil v Duklianskom priesmyku, kde spolu s nim bojoval aj jeho mladší brat Jozef, ktorý tam zahynul. On sám si dodnes nevie vysvetliť, ako prežil, veď z jeho čiaty nezostal nažive skoro nikto. Za udalenosť v tomto boji ho vyznamenal osobne sám generál Ludvik Svoboda.

Po štyroch rokoch vojnových útrap sa Vladislav Karvačka vrátil domov, oženil sa a nakoľko mu zdravie dovoľovalo, spolu s manželkou pracoval na gázoducte. Dnes nie len on, ale aj manželka je tažko chorá, na srdce. Ešte kým V. Karvačka ako-tak vlastal robit, nemysiel na budúcnosť. Keď však úplne stratal sily, rozhodol sa prejsť na invalidný dôchodok a tedy vysvitlo, že ho čakajú ďalšie útrapy. Do odbojárskeho zväzu ZBoWiD ho neprijali, lebo vraj bol vojakom a nie „žolnierzom“. Je to naozaj nepríjemné nielen preňho, ale aj pre nás, že sa tak zaobchádza s človekom, ktorý s nasadením života bojoval za slobodu. Dnes dostáva veľmi skromný polnospodársky dôchodok za odovzdanú pôdu. Odmietať mu akékoľvek odbojárske príďavky či zľavy, ktoré si predsa za svoju udalnosť naozaj zaslúžil. Na takýchto ľudí sa nikdy nesme zabúdať. Akákoľvek pomoc by bola preňho veľkou vzruhou.

FRANTIŠEK HARKABUZ

HL'ADAJME OBJEKTÍVNU PRAVDU

Hoci neovládam dobre slovenčinu občas dostávam Váš časopis Život a vtedy si ho pozerám. Práve sa mi dostalo do rúk aprílové číslo vášho časopisu, v ktorom som si prečítal o mnohých zaujímavých veciach, napr. o zjaveniach v Juhoslávii a spomienky o komunistických prenásledovaníach ľudí, ktorí prenášali knihy cez poľsko-slovenské hranice. Skutočne boli to tažké časy,

ale treba povedať, že napriek všetkému vzťahy medzi Poliakmi a Slovákm pretrvali. Napriek všetkým výhradám tieto vzťahy boli dobré. Poznám viacerých, ktorí pozývali mladých ľudí zo Slovenska, aby tuná, v Poľsku, mohli uzavrieť manželstvo v kostole. Sám som niekoľkkrát — nechcem sa, samozrejme chváliť — pomáhal pri nakupovaní rôznych veci potrebných v náboženskom živote, ktoré potom môj sused pracujúci na Slovensku nie bez istého rizika prevážal cez hranice. Bývali tiež dlhé nočné rozhovory o Solidarite s mojim otcom a náhodnými turistami zo Slovenska, ktorí u nás nocovali. Ved' Spytkowice sú aj dnes nedaleko hraníc. Vtedy sa takéto stretnutia boli v Poľsku prísně tresty, veď to boli chmúrne časy vojnového stavu. Prenásledovania boli z jednej a druhej strany hranic. Spominám si na moju tetu, ktorá sa vrátila z púte do Ríma a rozprávala o nútenej pobete na komisiáre ŠtB kdesi na Slovensku, o prehliadke autobusu s pomocou psov a hľadaní odznaku Solidarity alebo svätých obrázkov. Napokon aj tak boli dopravené na určené miesto.

Prečítal som si, tak ako som mohol, aj článok Jozefa Pivovarčíka o osudech pána Gribáča z Podviku. Avšak jedna vec mi nesúhlasí a trochu sa má aj dotknla. Nepamätam sa na vojnu, ani dokonca na povojnové roky, keďže som sa narodil oveľa neskôr. Ale v rozhovoroch so staršími členmi mojej rodiny som zistil, že pán Žarski, veliteľ milície, ktorý po vojne pôsobil v Podviku, nepochádzal zo Spytkowíc, ako to konštatuje pán Pivovarčík. Treba užiť, že to bol človek, ktorý spôsobil veľa zla, ale nebolo to Spytkowicián. Z toho, čo som sa dozvedel vyplýva, že pochádzal pravdepodobne kdeosi z okolia Bochnie. Bol však známy zo svojej pôsobnosti aj v Spytkowiciach. Rozprávali mi o zlej sláve, ktorou sa teší na Orave. Chcem tiež spomenúť, aby čitatelia na to nezabudli, že styky medzi Spytkowicami a Oravou počas druhej svetovej vojny trvali po celý čas. Mnohí obyvatelia Podviku poskytvali úkryt Spytkovičanom počas ich útek na Oravu. Dnes už iste nežije starúčka babička bývajúca vtedy nedaleko kostola v Podviku, ktorá poskytla úkryt mojej babičke, keď s malým dieťaťom musela utekať zo svojho domu. Samozrejme treba spomenúť predovšetkým tzv. „pašovanie“ rôznych tovarov cez hranice, ktoré prebiehalo často s nasadením života tak z jednej, ako aj z druhej strany.

Na záver chcel by som poznámenie, hoci nie som historikom, aby sme sa všetci vždy usilovali dospiť k objektívnej pravde, keď chcem, aby niečo uzrelo svetlo sveta. Sú to často dôležité veci, od ktorých záleží česť ľudí a ich dobre vzájomné vzťahy. Kostol v Podviku, — sám si to pamätam, — bol a podnes je miestom stretnutia obyvateľov Podviku, Podsrnia a Harkabuza s obyvateľmi Górnych Spytkowíc, ktorí tam majú bližšie, ako do svojho farského kostola. Výmena ľudí vďaka uzavárnym manželstvám, naďalej pokračuje.

Želám Vám veľa úspechov vo vydávaní Života a srdečne zdravím všetkých čitateľov.

GABRIEL KUBÍK
Spytkowice

VYŠNÉ LAPSÉ

Písem Vám sice s veľkým oneskorením o februárovom zasadnutí výboru vyšnolapánskej miestnej skupiny KSSCaS, no jeho tematika je aktuálna aj dnes a podľa mňa hodná zaznamenaná. Zasadanie, ktoré viedol predsedu MS Jozef Krišák, bolo venované kultúrnej činnosti a v tomto kontexte najmä krajankej klubovni.

Klubovne od samého začiatku zohrávali významnú úlohu v každej obci. V nich sa sústredovala kultúrna činnosť miestnych skupín, v nich nacvičovali súbory a uskutočňovali sa rôzne podujatia a napokon v nich sa schádzali krajania, kde si mohli pobesedovať, pozrieť slovenský film buď televízny program, prečítať slovenskú tlač alebo si požičať slovenskú knihu. Od aktivity a iniciatívy vedúcich týchto kultúrnych stánkov a od atraktivity ich programu záviselo veľmi veľa, predovšetkým návštevnosť krajanov, ktorá — treba to objektívne užiť — bola v minulých rokoch vysoká.

O takýto ideál klubovne šlo na schôdzke vyšnolapánskym krajanom, tým viac, že má na to dobré podmienky, najmä priestorové a je aj nenajhoršie vybavená. Na dôvažok klubovnu tvorí vlastne celý dom, ktorý ako jediný na Spiši patrí našej Spoločnosti. Preto pri dobrej organizácii práce a umnom vedení má všetky predpoklady dobre splňať svoje poslanie, byť atraktívnym centrom pre všetkých — mladých i starších.

Ziar, skutočnosť je o niečo horšia. Klesla návštevnosť, klubovňa nebola pravidelne otváraná, aj o atraktívite jej programu, kultúrnej ponuky by sa dalo veľa diskutovať. Iná vec, že dnes už skoro v každom dome sú televízory, ba objavujú sa aj videá, ktoré sú aspoň nateraz lákavejšie. Napriek tomu možno v činnosti klubovne veľa zlepšiť. V súvislosti s tým výbor jednohlasne zvolil nového vedúceho klubovne kr. Grigľáka a stanovil stále otváracie hodiny. Zároveň prediskutoval otázkou dokončenia opravy klubovne, hlavne poschodia, aby všetky priestory mohli slúžiť krajanom. Problém je však v tom, že na opravu chybajú prostriedky, ktoré v dnešnej situácii bude tažko zohnať. Výbor sa jednako rozhodol spracovať rozpočet opravy, zahrňujúci potrebný materiál a celkové finančné prostriedky a postúpiť ho ústrednému výboru Spoločnosti.

Popri klubovni a schválení plánu práce MS sa účastníci zasadania zaoberali i otázkou školstva. Aj keď s výučbou slovenčiny vo Vyšných Lapšoch nie je zle, krajania zdôrazňovali, že je možnosť ešte zvýšiť počet žiakov navštievujúcich hodiny materčiny. Malí by sa ju učiť všetky krajančí deti. Treba spieť k tomu, aby tento počet bol taký, ako v prvých povojnových rokoch, keď

na Spiši a Orave boli slovenské školy.

Na záver schôdze prehovoril obvodný predseda Anton Pivovarčík, ktorý vyzval krajanov k jednote zdôrazňujúc, že len spoľahlími silami možno prekonáť problémy a prekážky, ktoré stojia pred Spoločnosťou. „Žijeme — zdôraznil — na vlastnej zemi, kde žili a tvorili základy našej existencie naši dedovia a pradedovia. V ich šlapajoch musíme pokračovať. Naše dejiny tvoríme my a nevyvratiť ich žiadni falšovatelia, s čím sa v poslednom čase stretávame často na stránkach novín a časopisov. Pravda vždy zvíťazi.“

ANTON PIVOVARČÍK

BRATISLAVSKÝ LABYRINT

Od 1. apríla tohto roku vyše 90 ulíc v Bratislave má nové mená. Pre toho, kto pozná metro, sa nové názvy ulíc budú spočiatku myliť so starými. Treba sa ich však naučiť a podľa toho i opraviť si v zapisníkoch adresy inštitúciu budúciateľov, príbuzných a známych, s ktorými udržiavame styky. Užahči to rozlúštiť záhadu uličného labiryntu, aký vznikol po zmene názvov v hlavnom meste Slovenska. Preto uvádzame aspoň niektoré zmeny najznámejších bratislavských ulíc a námestí. Prvý je názov doterajší druhý je nový.

STARÉ MESTO: Kyjevské námestie — Kamenné nám., Dibrovovo nám. — Františkánske, Nám. 4. apríla — Hlavné nám., Markušova ul. — Mariánska, Pušačova — Františkánska, Steinera — Krížna, Szabóova — Blumentálska, Šmeralova — Kožia, Jiráskova — Ventúrska, Leiningradská — Laurinská, Wolkerova — Biela, Mirka Nešpora — Svoradova, Leninovo nám. — Jakubovo nám., ul. kpt. Nálepku — Panská ul., ul. čsl. armády — Špitálska.

NOVÉ MESTO: Nám. Fr. Župku — Trnavské mýto.

RUŽINOV: Šmidkého ul. — Ružinovská ul., ul. St. Majora — Ostredkova.

PODUNAJSKÉ BISKUPICE: Gottwaldova — Biskupická.

RAČA: Kirovova — Alstrova. **KARLOVÁ VES:** Komsomolská — Malecová.

DEVÍN: Konevova — Kozičová.

PETRŽALKA: Kossuthova — Panónska cesta, Vorošilovova — Bosákova, Sverdlovova — Dolnomoravská cesta, Bierutova (prvá časť) — Hrobákova, Bierutova (druhá časť) — Dudova, Togliattiho — Romanova, Ulrichtová — Bradáčova, Kalininova — Kutlíkova, Warynského — Wolkerova, Sokolovského — Švabinského, Swickej — Andrusovova, Mičurinova — Jiráskova, Fierlingerova — Lenardova, Makarenkova — Einsteinova, nám. K. Marxa — Nobelovo nám., Kalininova — Pajštúnska, Dzeržinského — Humenské nám., Grečkova — Šintavská, Rybalkova — Topoľčianska, Vasilevského — Tematínska, Saburovova — Starohradská, Lutnáčarského — Jasovská, Žukovova (prvá časť) — Strečnianska, Žukovova (druhá časť) — Znievská, atď.

A.P.

Ako získať dobré mlieko

Výskumy dokazujú, že v 1 ml mlieka dodávaného do výkupných stredísk sa nachádza niekoľko a niekedy až vyše dvadsať miliónov baktérií, zatiaľ čo napr. vo Švajčiarsku 95 perc. mlieka obsahuje 100 000, v Anglicku v triede extra môže byť iba 20 000 a v základnej triede 20–100 000 v 1 ml. Vysoká kvalita surového mlieka umožňuje jeho dodávanie každé 2–3 dni a jeho trvanlivosť má 7 a viac dní. Má to podstatný význam v znižovaní dopravných nákladov a nákladov na spracovanie, znižuje sa tak riziko predaja.

Produkcia vysokokvalitného mlieka nie je ani jednoduchá, ani ľahká, čo vyplýva z rôznorodosti a zložitosti činiteľov, ktoré ju podmieňujú. Mlieko je veľmi poddajné na kvalitatívne zmeny a to tak z mikrobiologickej, ako aj fyzikochémickej stránky, pričom prostredie, s ktorým sa stýka, má podstatný vplyv na jeho kvalitu.

Cinetele podmieňujúce kvalitu, ako aj metódy jej zlepšenia na jednotlivých etapách získavania mlieka:

KRAVA

a) hygiena krmív a kŕmenia

— odstraňovanie z kŕmenia zle prípravenej krmív (stuhnuté, plesnivé, hnilé, špinavé atď., ako aj krmív prenášajúcich na mlieko krmovinovú chut),

— predchádzanie rastu koncentrácie toxickej látok v krmivách a mlieku (pesticidy, fažké kovy, dusičnan, toxiny). Kŕmenie súhlasne s požiadavkami kráv, vhodný druh a kvalita krmív, ako aj pomer jednotlivých krmív v dávke,

b) zdravotný stav vemena

— Systematická kontrola zdravotného stavu vemena a odstraňovanie mlieka od krav chorých na mastitis. Kravy liečené a tie, u ktorých sa pôdozrieva choroba vemena, treba dojí posledné,

— kontrola spoľahlivosti dojacieho stroja a ich stále čistenie pred a po dojení,

— zabépanečenie náradia na dojenie, pred-dojenie, čistiacich prostriedkov atď.,
c) stav čistoty kráv

— udržiavanie náležitej čistoty v maštali, všeobecnej čistoty zvierat, v tom najmä vemena,

— zaistenie nevyhnutného množstva základných myjaciach a dezinfekčných prostriedkov,

d) odstraňovanie mlieka od kráv v extrémnych obdobiah laktácie (mledzivo),

e) dodržiavanie karenčných období po liečení antibiotikmi.

MAŠTAL

a) stav hygieny v maštali

— zaistenie optimálnej mikroklímy, stielky, ventilácie, kanalizácie, osvetlenia, napájadia, spôsobu dojenia, podávania krmív, odstraňovania maštaľného hnoja, bielenie stien,

b) dodržiavanie osobnej hygieny a najmä čistoty rúk a oblečenia,

c) používanie nádob a náradia vyrobeného z vhodných materiálov,

d) hygiena skladovania a obratu mlieka, — mlieko po vydelení treba v osobitnej miestnosti schladzovať do teploty +4°C pri dlhšom skladovaní alebo do teploty

+10°C, ak bude dodávané do výkupu v priebehu 2–3 hodín.

— nemiešať mlieko z rôznych dojení. Miešanie teploho s vychladnutým spôsobuje tzv. „stres“ mlieka, čiže prudké rozmnožovanie sa v rozvoji zabrzdených baktérií nachádzajúcich sa v schladenom mlieku. Schladzovanie mlieka nenahradzuje hygienu dojenia, má jedine brzdiaci vplyv na rozvoj baktériovej mikroflóry v mlieku.

Na záver chceme dodať, že kravy produkujú iba toľko mlieka, koľko živín dostanú v krmivách, ktoré môžu využiť na tento účel po uspokojení svojich existenčných požiadaviek. Teda keď krmovinové dávky budú príliš skúpe, dojivosť krav bude klesať. To však neznamená, že dojivosť kráv možno neobmedzene zvyšovať podávaním nadmerného množstva krmív. Každá krava má presne určené výrobne možnosti. Po dosiahnutí špičkovej dojivosti, d'alej pridávanie krmív už nespôsobuje rast. Ale v praxi kŕmenie len zriedkavo umožňuje dosiahnuť najvyššiu dojivosť, akej sú schopné. Práve naopak, nízka dojivosť kráv v Poľsku je následkom ich nedostatočného kŕmenia.

Krava potrebuje na výrobu 1 litra mlieka asi 5 litrov vody, samozrejme spolu s vodom, ktorú krava dostáva v krmivách. Vedci zistili priamu súvislosť medzi množstvom vypitej vody a dojivosťou. Dokonca najlepšie kŕmená krava s vysokou dojivostou, ktorá nedostane dostatočné množstvo vody, nedá toľko mlieka, koľko by mohla dať.

Rozhodujúci vplyv na zloženie mlieka majú genetické činitele, to znamená zdedené schopnosti vylučovania mlieka s nízkym alebo vysokým obsahom požadovaných zložiek. Práve preto pre jedne rasy je charakteristicky vyšší obsah tuku a bielkovín v mlieku a pre iné nižší. Avšak veľký rozdiel existuje aj u jedincov tej istej rasy. Keď si teda zvolíme pre chov kravy s dobrými vlastnosťami, môžeme tieto vlastnosti preniesť postupne na celé stádo.

dvakrát za sebou a po iných vikokvetých rastlinách.

Samozrejme už dôvno uplynul termin siahajúci seradely ako hlavné kultúry, buď ako medzikultúry v žite a iných obilinách, ktoré pripadá v jarných mesiacoch hned po vyschnutí polí. Ale — ako sme už spomínali — túto užitočnú a súčasne nenáročnú rastlinu možno pestovať aj ako druhú kultúru, teda po žatve. Preto niekoľko všeobecných poznámok.

Ked' ju pestujeme ako medzikultúru, vysievame na hektár o 10 kg viac semien, ako keď ju pestujeme samostatne na zelenom krmivo, to znamená priemerne 60–80 kg.

Seradelu po žatve možno siať samu alebo v miešanke s inými rastlinami.

Seradela, to je d'atelina, ba — lucerna Tahkej, piesočnej, kyslej a vlhkej pôdy. Možno z nej získať znamenité zelené krmivo, ako aj seno. Je to chutné, jemné a mliekopudné krmivo. To sú jeho neoceniteľné prednosti umožňujúce roľníkom spestriť kŕmne dávky zvieratám.

Seradela, to je zároveň hnojivo. Nie, nejde o jej zaorávanie. Jednoducho, pôda po nej je bohatá na dusík a má dobrú štruktúru, čo významne zvyšuje úrodnosť a umožňuje roľníkovi ušetriť tak drahé minerálne hnojivo.

treba o ne správne starať a vhodne ich hnojiť.

PRÁZDNE ZEMIAKOVÉ HLÚZY. Existujú dva druhy prázdných zemiakových hlúz — hnedá a čierna. Na hnedú sú poddajné najmä veľké hlúzy, ktoré mávajú vo vnútri diery pokryté suchou hnedou kožkou. Ich vznik spôsobujú poruchy procesov rastu, čomu prospevia veľké množstvo zrážok a nadmerné hnojenie dusíkom, najmä pri širokých riadičkach. Mnoho druhov zemiakov, najmä s veľkými hlúzami, je poddajných na túto chorobu. Hlúzy s dierami vo vnútri majú menšiu výživnú hodnotu, ale ho dia sa na sadenie. Aby sme sa vyhli takýmu prázdnemu zemiakom, musíme si zvoliť odolnejšiu odrodu (napr. s menšími hlúzami) a vyhýbať sa nadmernému hnojeniu dusíkom. Ak máme odrodu s veľkými hlúzami, musíme

také zemiaky sadiť hustejšie. K vzniku čiernych dier dochádza v zle vetraných a preplnených miestnostiach, ktoré sú využívané na skladovanie zemiakov. Vo vnútri hlúzy sa vytvárajú diery, vystlané vlnkou čierou masou. Samozrejme takéto zemiaky sú nevhodné na jedenie a na sade-nie.

S TRÁVOU V ZOBÁKU. Činskí vedci pozorovali kačice, ako sa chovajú bez prístupu k otvoreným vodným nádržiam. Zistili, že kačice majú voľný prístup ku korytám a napájadlám využívajú ich každú hodinu. Vyprázdňujú sa priemerne 14-krát denne. Pritom sa rady pláckajú v napájadlach a špinia vodu, čo im neprekáža neskôr túto vodu pit. Odpočívajú najčastejšie tak, že sedia buď stoja na jednej nohe s hlavou odchýlenou dozadu

alebo schovanou pod krídлом, prípadne sedia s natiahnutou hlavou a krkom. Dospelé káčery pokrývajú kačice priemerne 11-krát denne. Kačice znášajú vajcia skoro ráno; iba zriedkavo to robia po 8. hod. Asi pol hodiny hľadajú vhodné miesto pre tento účel. Niektoré kačice počas znášania vajec majú vo zvyku držať v zobáku stebľu trávy.

KLOBÁSY S NÁPISMI. V posledných rokoch nastal veľký pokrok v oblasti balenia mäsa a mäsových výrobkov. Vedci už vypracovali technológiu výroby fólie, na balenie, ktorú možno zjesť. Vyrábajú z nej obaly na hot-dogy, buď sa do nej balí surové alebo čiastočne spracované mäso. Teraz viedci z Univerzity štátu Pensylvánia vypracovali metódou tlačenia nápisov na jedlých obaloach klobasy. Táto tlač nie je zdraviu škodlivá.

LOPUCH NA LUKE patri k veľmi obľúbeným burinám. Preboj s ním možno použiť také herbicidy ako: Aminopielič. D alebo M v dávke 3 litre na hektár, ďalej Chwastox D alebo M v dávke 5 litrov na hektár. Tie-to preparáty treba rozpustiť v 300 lit. vody. Postrekávajú sa len tie miesta, na ktorých rastie lopúch a musí sa to robiť skoro na jar, keď sa začína vegetácia. Ak by to nebolo príliš účinné, postrekovanie opakujeme po prvom kosení trávy. Po postrek-u sa nesmie tráva používať na kŕmenie 24 dní. Samozrejme, bolo by ideálne nedopustiť, aby lopúch na lúkach rastol, preto sa

WĘTERYNARZ

PORONIENIE U ŚWIŃ

Przyczyną poronienia może być uderzenie w okolice brzucha, zatrucie, wysoka gorączka wywoalana chorobą zaraźliwą. Najczęstszą przyczyną bywa niewłaściwe obchodzenie się z prośną maciorą. Zapewnienie dobrych warunków utrzymania i właściwego pielęgnowania, zwłaszcza w ostatnich tygodniach prośności, zapobiega zwykle poronieniu u maciorą.

UTRUDNIONY PORÓD
U ŚWIŃ

Zaburzenia w normalnym przebiegu porodu u świń zdarzają się rzadziej niż u innych zwierząt. Jednakże u świń występują takie powikłania, które utrudniają opróżnianie się. Najczęstszymi przewinieniami takich nieprawidłowości są: słabe bóle porodowe, zbyt wąskie drogi rodne, lub za duży płód, nieprawidłowe ułożenie płodu w macicy.

SLABE BOŁE PORODOWE — występują u starszych macior lub u takich, które mają liczne mioty 14–16 sztuk. Tu pierwsze prosiątko rodzą się bez żadnych trudności w odstępach kilkutygodniowych, później przerwy stają się coraz dłuższe. Ogólne zachowanie się zwierzęcia nie ulega jednak zmianie. W wypadku takich słabych bółów porodowych, nie należy stosować żadnych brutalnych zabiegów. Zabiegi takie mogą doprowadzić do ciężkich okaleczeń macicy i pochwyci uniemożliwiające poród i

powodując śmierć zwierzęcia z powodu zakażenia. Najlepiej jest zapewnić maciorze spokój i wezwawać lekarza.

WAŚKIE DROGI RODNE I ZA DUŻE PŁODY — Powodują zaburzenia w normalnym przebiegu porodu, spotyka się najczęściej u pierwiastek. Zbyt wcześnie pokrycie młodych loszek — przed osiągnięciem przez nie pełnej dojrzałości hodowlanej — przyczynia się do ciężkich porodów z powodu wąskich dróg rodnych. W takim przypadku maciorzy wykazują objawy bardzo silnych bółów porodowych, a mimo to prosiątko nie są wypierane na zewnątrz. I tu należy wezwać lekarza, gdyż życie zwierzęcia może uratować tylko zabieg operacyjny.

ZŁE UŁOŻENIE PŁODU W MACICY — Często spotykana przeszkoda w przebiegu porodu jest podwinięcie tylnych nóżek, natomiast rzadziej przednich. W początkowym okresie porodu rodzi się jedno lub więcej prosiątków, po czym macior mimo dość silnych bółów porodowych nie jest w stanie wyprzeć resztki płodów. Może być i tak, że już pierwsze prosiątko jest przeszkodą w normalnym przebiegu porodu. W tym przypadku jedynie tylko lekarz może spowodować ułatwienie i pokonanie przeszkód w przebiegu porodu.

GŁOWICA BYDLA

Głowica jest chorobą wywołującą wysoką gorączkę, zapalenie błon śluzowych jamy ustnej, oczu i nosa oraz trudność w poruszeniu się. Głowa chorego zwierzęcia obrzękła, znacznie powiększając się i przybierając nieformalne kształty — stąd nazwa cho-

roby. Głowicę powoduje wirus, to jest zarazek niewidoczny nawet pod mikroskopem. Na głowicę choruje najczęściej bydło w wieku 1–4 lat. Choroba występuje zwykle wiosną lub w jesieni, przeważnie w dni chłodne, wilgotne jak również po nagłym ochłodzeniu. Objawy choroby występują w 3–4 tygodnie po zarażeniu, a czasem jeszcze później. U chorego zwierzęcia gwałtownie podnosi się temperatura, oddech staje się przyspieszony, śluzawica jest sucha i ciepła, zaczernione oczy stale zachodzą łzami. Czasami pojawia się biegunka.

Po 2–3 dniach oczy zmieniają się i zaczyna wydzielać się z nich ropa. W takich przypadkach zwierzę, jeśli nawet wyzdrowieje, często pozostaje ślepe. Na dziąsłach mogą się tworzyć owrzodzenia. Oddech jest utrudniony, czasem aż chrypiący z powodu nagromadzenia się w nosie śluzowo-ropnej wydzieleniny — jak przy katarze u ludzi i owrzodzeń. Choroba może trwać 24 godziny po czym zwykle następuje śmierć. Czasem zwierzę ginie po 5–12 dniach. Zwierzęta, które pomyślnie przebyły chorobę, trzeba stale obserwować, gdyż po 15–20 dniach od początku choroby, może nastąpić jej wzrost. Głowica może też przybrać inną postać — jelitową. Do pierwszych i najwidoczniejszych objawów należy wówczas biegunka i wysoka temperatura. Kał jest płynny, cuchnący z domieszką krwi i nieraz jakby posypyany otrębami. Przy tej jelitowej postaci wygląda głowy zwierzęcia nie zmienia się, występuje tylko łzawienie i światłostręt — zwierzę chowa się przed światłem. Są jednak i ta-

kie wypadki, kiedy występują zmiany tylko na skórze w postaci krost i owrzodzeń. Zwierzęciu przynosi ulgę okładanie głowy zimnym, czystym, co pewien czas zwilżanym w wodzie płotniem. Jamę ustną dobrze jest płukać roztworem nadmanganianu potasowego, koloru różowego, a oczy roztworem kwasu borowego (łyżeczka od herbaty na 1/2 szklanki wody). W tym celu może się w tym płynie czysty kawałek waty i delikatnie wyciera się kałek oko zbierając na watę zaschniętą ropą. Do każdego oka należy użyć świeżego kawałka waty. Przy bieguncie dobrze jest podać odwar z kory dębowej, a przy drgawkach i podniecieniu — 1/2 l. wódki. Ponadto chore zwierzęta umieszcza się w osobnym, cieplym, suchym i zaciemnionym pomieszczeniu, dając dużo miękkiej ściółki. Płyn wlewia się z grubą butelką do pyska. Chorym zwierzętom podaje się dobre treści pasze w postaci pojedów z otrąb, zielonki i krajane buraki. Przy występowaniu objawów podobnych do wyżej opisanych, należy chore zwierzę odosobić i wezwać lekarza. Trzeba pamiętać, że objawy podniecienia i ryczenie występuje także w początkowym okresie wścieklizny. Również i dlatego w każdym takim przypadku wyzywa się lekarza. Nawozy z zakażonych obów należy ułożyć w przyzmy i przysypać ziemią. Pomieszczenie, w którym przebywały chore zwierzęta, trzeba starannie odkazić mlekiem wapiennym lub roztworem sody żrącej (5 dkg na 1 litr wody). Padłe sztuki po obejrzeniu przez lekarza przekazuje się do utylizacji.

HENRYK MĄCZKA

PRAWNIK

ZASIEDZENIE

Sporo Czytelników pyta nas o to, jak właściwie jest z tym nabytem nieruchomości przez zasadzenie?

Pisaliśmy już o tych sprawach, ale widocznie trzeba powtórzyć. Co to jest zasiedzenie? Jeżeli rolnik włada lub posiada od wielu, wielu lat i bez przerwy rzeczy nieruchomości, czy znaczy, że może się powołać na zasiedzenie? Dlaczego jednak sądy nie zawsze go uznają? — pytają Czytelnicy.

Odpowiedź nie jest prosta. Przede wszystkim trzeba rozróżnić pojęcie posiadacza w dobrej i złej wierze. Posiadacz w dobrej wierze to taki, który nie wie, że to co posiada, mu nie przysługuje. Natomiast jeżeli wie, że poступuje bezprawnie — jest posiadaczem w złej wierze.

Zgodnie z art. 9 przepisów wprowadzających Kodeks cywilny (Dziennik Ustaw nr 55 poz. 321 z roku 1990), nabycie nieruchomości na własność w związku z zasiedzeniem jest możliwe dla posiadacza w dobrej wierze po 20 latach (poprzednio 10), a w przypadku złej wiary dopiero po 30 latach (poprzednio 20). Przy czym, jeżeli podczas biegu zasiedzenia nastąpiło przeniesienie posiadania (po ojcu przejął gospo-

darstwo syn, wnuk itp.), to obecny posiadacz może doliczyć do swojego okresu, w którym włada nieruchomością także okres poprzednika.

Ale jeżeli poprzednik działał w złej wierze, to czas posiadania może być doliczony tylko wtedy, kiedy łącznie z obecnym czasem posiadania przez następcę (albo spadkobiercę) wynosi przynajmniej 30 lat.

Formalnie stwierdza zasiedzenie sąd rejonowy miejsca położenia nieruchomości na wniosek osoby zainteresowanej w trybie postępowania nieprocesowego. O wszczęciu postępowania może być podana informacja w prasie lub poinformowanie zainteresowanych stron (o ile sądowi jest o nich wiadomo).

EGZEKUTOR
I POBORCA PODATKOWY

Niezapłacone mandaty, opłaty za mieszkanie, nie uregulowane podatki czy też kary grzywny orzeczone przez kolegium ds. wykroczeń — to tylko przykładowa lista należności pieniężnych egzekwowanych przez urzędy skarbowe w ramach tzw. postępowania egzekucyjnego w administracji. W tym postępowaniu czynności egzekucyjnych nie dokonuje komornik lecz egzekutorzy i poborczy skarbowi. Organem egzekucyjnym jest zaś nie sąd, lecz terenowe organa administracji rządowej.

Do egzekwowania należności

będź innych obowiązków przystępuje się na podstawie tytułu wykonawczego (na wniosek wierzyciela bądź z urzędu) albo orzeczenia sądu zaopatrzonego w klauzulę wykonalności (np. w przypadku wyroków eksmicyjnych, nakazujących opróżnienie lokalu). Egzekucja administracyjna zasadniczo może być wszczęta dopiero po upływie 7 dni od dnia doręczenia pisemnego upomnienia wzywającego do wykonania obowiązku z zagrożeniem skierowania sprawy na drogę postępowania egzekucyjnego.

W niektórych jednak przypadkach może być wszczęta bez uprzedniego upomnienia. Należności pieniężne egzekwuje się np. z odebranych w wyniku przeszukania pomieszczeń, schowków, odzieży, teczek, waliz itp. pieniędzy, z wynagrodzeniem za pracę, świadczeń z zaopatrzenia emerytalnego oraz z ubezpieczenia społecznego, z rachunków bankowych i wkładów oszczędnościowych, z innych wierzytelności i praw majątkowych, z ruchomości — poprzez oczywiście tzw. zajęcie.

Przepisy ustawy z 17.VI.1966 r. (Jedn. tekst Dz.U. nr 36 z 1991 r.) określają jednocześnie szereg przedmiotów nie podlegających egzekucji np.: pościel, bielizna, odzież niezbędne dla zobowiązującego i pozostających na jego utrzymaniu członków rodziny, zasoby żywności, opału, papiery osobiste, oznaczenia, po jednej obrączce zobowiązanej i jego

współmałżonka, pieniądze w kwiocie, odpowiadającej najniższemu wynagrodzeniu miesięcznemu pracowników zatrudnionych w uspołecznionych zakładach pracy. Ustalono również, że za przedmioty niezbędne zobowiązaniemu i członkom jego rodziny nie uważa się np.: mebli stylowych, kolorowych telewizorów, urządzeń radiowych stereo, magnetowidów, magnetyfonów, komputerów, futer ze skór szlachetnych, dywanów wełnianych, porcelany, szkła ozdobnego i kryształów, dzieł sztuki itp. Nie podlegają egzekucji świadczenia alimentacyjne, zasilki i dodatki rodzinne, pielęgnacyjne, porodowe i dla sierot zupełnych.

Przy sprzedaży zajętych ruchomości w licytacji nie może uczestniczyć ani zobowiązany, ani poborca, ani pracownicy organu egzekucyjnego prowadzący licytację bądź ich rodziny.

Natomiast obowiązki o charakterze niepieniężnym egzekwuje się przez: grzywny w celu przymuszenia wykonania zastępciego, odebrania rzeczy ruchomej, nieruchomości, opóźnienia lokalnego i innych pomieszczeń lub przymus bezpośredni.

Grzywna w celu przymuszenia może być nakładana kilkakrotnie w tej samej lub wyższej kwocie. Każdorazowo nie może jednak przekraczać sumy 300 tysięcy zł, a wobec osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnnej — 1 mln 500 tysięcy zł.

ROZPRÁVKA ZO ZAMAGURIA

Ako boginky kradli decko

Čo viem, poviem, či na smiech, neviem.

Vybrala sa žena do poľa zemiaky okopávať. Zemiačisko mala kúsok za domom, tak malé decko nechala v izbe v koliske späť.

Len čo to boginky zbadali, Šuch-člup, vytiahli sa z vody a chytrou chalupe, chytrou ku chalupe, čo im len nohy stačili.

Chvíľu sa pod oknom krčili a handrkovali, aj sa niekoľko ráz do boku štuchli, kým sa nedohodli, ktorá pôjde prvá. Tak sa napred jedna, šikovnejšia, a potom druhá, ešte nedôčkavejšia, ale nemotorná, cez okno pretisli do izby a začali sa s deckom natahovať.

— Ja! — vraví prvá.

— Mne! — vraví druhá.

— Mne ho daj! — zlostí sa prvá.

— Ja ho peniem! — bráni sa druhá.

Nakoniec sa dohodli, že ho obe ponesú.

Všetko by šlo dobre, ale keď ho cez okno preťahovali, zas ani jedna nechcela čo len na chvíľu perinku z ruky pustiť, a tak sa s ním natahovali, že sa decko prebudilo a spustilo riadny vresk.

Ako žena na poli začula pláč, zahodila motyku a rozbehla sa domov.

Čo vidí — spoza domu vybehli dve boginky a s jej deckom k potoku uhnájajú, chytro do vody, chytro do vody.

Jedna bežala rýchlejšie a tá druhá, chromá, len nohou zametala a zaostávala pozadu.

— Však ja vám chrbát natriem! — zahrozila sa žena.

Schmatla sekeru z drevárne a pustila sa za nimi. Pomaly ich začala dobiehať.

Obzrela sa chromá boginka: — Jaj, má gigoňa! — a ešte usilovnejšie prepletala nohami, aby dobehla tú šikovnejšiu.

— Počkaj, strigoňa! — kričí žena a blýska sekerou.

A vtedy tá chromá kričí na boginku, čo decko niesla:

— Pofkaj, lebo vyzradím!

Tá sa však ani neobzrela, len poskakovala s plačúcim deckom dolu k potoku, chytro k potoku.

— Pofkaj, lebo vyzradím! — volá znova chromá boginka.

A tá zas nečakala, len k potoku, len k potoku.

— Pofkaj, lebo vyzradím! — volá tretí raz chromá, ale keď ani teraz jej spoločníčka nepostála a žena so sekerou jej už na päty šliapala, tak vraví:

— Zonka, chyť fa kvietka zvonka!

Ako to chromá boginka vykrikla, žena zahodila sekeru a chytila sa prvého modrého zvončeka, čo nablízku rástol. V tej chvíli boginky stratili moc nad deckom.

Tá vpredu nechala decko na lúke, a keď ju chromá dostihla, skočila jej do vlasov:

— Prezradila, prezradila, tu máf za to, moja milá!

Chromá veru nemeškala a tiež do nej:

— Prezradila, neprezradila, ubijem ťa, moja milá!

I bili sa boginky, bili, až došli do vody.

I vo vode sa bili a bili a možno sa tlčú dodnes, ak nepomreli.

VYSKOČILO SLNIEČKO

Zivo, veselo

Slovenská ľudová
Upravil I. Hrdina

1. Vyskoči - lo slniečko, vyskoči - lo slniečko,
2. Vyskoči - lo slniečko,
hej, haj, na ne-de-lu rá - neč - ko
hej, haj, sko - ro rá - neč - ko

Oprelo sa o stenu, oprelo sa
o stenu,
hej, haj, na Jankovu halenu.

Maľovalo ružičku, maľovalo
ružičku,
hej, haj, na Katkinu tváričku.

Prišli prázdniny, čas zaslúženého odychu pre žiakov a učiteľov. Po ňom v septembri sa ozve opäť školský zvonček. Začne sa nový rok výučby slovenčiny na školách Spiša a Oravy, kde žije naša národnostná menšina. Mali by nato pamätať všetci krajaní rodičia, aby čo najviac detí navštievovalo hodiny materčiny.

Žiakom a učiteľom slovenčiny želáme veselé a radostné prežitie prázdnin.

REDAKCIÁ

Záber z hodiny slovenčiny v Jablonke. (Snímka: J.P.)

NAŠA FOTOHADANKA

Naša snímka predstavuje vynikajúcu americkú speváčku. Na estráde vystupuje už skoro štvrt storočia, no podnes je veľmi populárna — najmä od polovice 80. rokov — skoro na celom svete. Nahrala desiatky platení, mnoho hitov, získavala cenu za cenou. Napište nám jej meno a pošlite do redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 396/91 sme uviedli snímku americkej speváčky Madonne. Knihy vyžrebovali: Katarína Tomaškovičová z Krempech, Barbora Kašpráková z Jablonky, Krištof Silan z Jurgova, Stanislav Kulaviak z Dolnej Zubrince a Barbora Trzopová z Čiernej Hory.

MAJSTRI

V športe sa v poslednom čase udialo veľa nového. V lahkej atletike vari najpozoruhodnejší výkon dosiahol známy žrdkár Sergej Bubka (ZSSR), ktorý ako dobre načasovaný stroj pravidelne zlepšuje svetové rekordy. Prednedávnom skočil už 608 cm. V druhom grandslamovom tenisovom turnaji na dvorcach Rolanda Garrosa v Paríži veľké prekvapenie. V dvojhre mužov zvíťazil nečakane Američan Jim Courier nad svojim krajanom Andreom Agassim (na snímke). Medzi víťazmi je aj čs. tenistka Jana Novotná, ktorá spolu s G. Fernandezovou vyhrala štvorhru žien, ako aj súrodenci Sukovec v miešanej štvorhre. Hodne prekvapení vo futbale. V kvalifikácii ME '92 Nemecko prehralo 0:1 s Walesom a Taliansko 1:2 s Nórskom. ČSFR po víťazstve 1:0 nad Islandom má šance na postup.

Osel a vůl

Kdysi dávno žil jeden člověk, který rozuměl řeči zvířat a ptáků. Jednou, když podřímoval, vyslechl rozhovor vola s oslem. Vůl si stěžoval: „Máš se mnohem lépe než já. Pracuji od časného rána až do slunka západu. Orám, vozím náklad, a ani pořádného sousta se mi nedostane. A ty si jen celý den stojíš ve stáji. Hospodář té tuze hýčká. Dobrě se ti, brachu, žije. Vůbec mé hoře nechápeš.“

Na to osel odpověděl: „Sám jsi vinou. Jsi velmi bázlivý. Pokorně jdeš tam, kam tě pošlou. Tak se chomoutu nezbavíš. Dám ti radu. Až tě budou hnát na pole, stůj a tvař se, že nic nechápeš.“

„A co mám dělat, když mne budou hnát?“

„Vydrž! Zavři oči a jídla ani vody si nevšímej. Jedině tak si odpočíneš a nabereš nových sil.“

Když na druhý den vyháněl čeledín na pole, vůl stál a tvářil se, že je nemocný.

„Pane, koho dneska zapřáhneme? Vůl odmítá poslušnost,“ oznámil čeledín hospodáři.

„Zapřáhněte osla,“ rozhodl hospodář bez váhání. A tak osel pracoval od rána do večera. Když ho za tmy přivedli do stáje, byl tak unavený, že sotva stál na nohou.

Vůl se na něho soucitně zadíval a zeptal se: „Jak se cítíš, příteli? Určitě jsi unavený.“

Osel se nezmohl ani na odpověď. Třetí den vyvedli osla opět na pole. I tentokrát se vrátil k smrti unavený.

„Chudák, jsi úplně vysilný. Neříkej, že orat je tak těžké,“ řekl vůl. „Ani ne. Víc mne trápí něco jiného,“ odpověděl osel. „Dával jsem ti sice dobrou radu, ale zlé svědomí mi nedá spát. Slyšel jsem hospodáře, jak říkal, že jestli se vůl do zítřka neuzdraví, odvedou ho k řezníkovi a ten si s ním už určitě bude vědět rady. Zdá se, že tvé dny jsou sečteny. Já ti však pomoci nemohu.“

Vůl se strachy trásl a se slzami v očích prosil: „Zbab mne, příteli, toho nebezpečí.“

„Nevím, co ti říci. Leda, že bys zítra nenechal v žlabu ani stéblo, v okovu ani kapku vody a zvesela bučel. Hospodář uvidí, že jsi se uzdravil. Jedině tak se zachráníš.“

Vůl se zaradoval a hned se pustil do voňavého sena. Ráno si hospodář všiml, že už je voloví lépe. „Zapřáhněte ho a osla nechte ve stáju,“ přikázal.

Od těch dob osel nikomu nedával rady a vůl už neodmítal pracovat.

Kirgizskou pohádku vyprávěl FRANTIŠEK KOČÍ

ALOIS MIKULKA

Akrobaté

Když se v letu pustím hrazdy, všechni myslí, že už navždy, a povzdychnou: „Nebožák!“

Já však letím jako pták.

Letím, letím, letíme, do očí si hledíme.

Zachyť v letu moji dlaň, trošinku tě rozhoupám — a zase zpět do daleka, kde mne prázdná hrazda čeká, zhoupnutí, dva předmety, svět je v ticho zakletý — a jsem zpět u kamaráda, ten pohladí moje záda. Usmějí se cirkusáci, zdola potlesk zaburáci.

Kresba pro vás: S kým sa to trápi cirkusový cvičiteľ? Dozviete sa to, ak postupne pospájate všetkých 43 čísel.

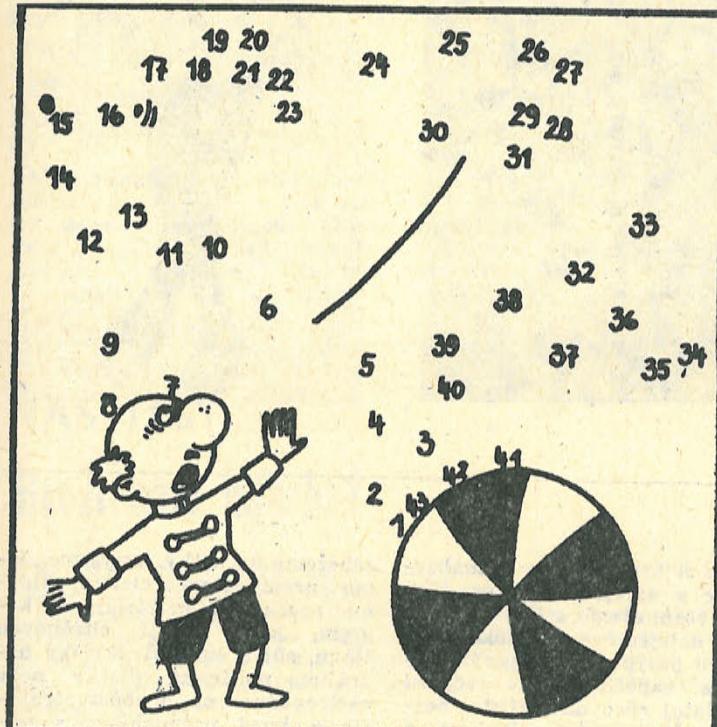
Z najkrajších prác majového čísla časopisu sme vyžrebovali nasledujúcich výhercov: Dominika Bednáříkovú z Novej Belej, Adama Stroczyńskiego z Nedece, Kristinu Vojtasovú z Jurková a Moniku Kapuščákovú z Harkabuza.

Enya zároveň začala skladat populárnu hudbu. Už jej prvé skladby vzbudili zájem, podobne aj nahrávky s nňou ako sólistkou. Veľký úspech dosiahla v roku 1988 vlastnou skladbou vo vlastnom predvedení nahranou na singel nazvaný Orinoco Flow, ktorý sa dostal do čela britskej hitparády. Krátko potom nahrala album Watermark, ktorý podľa jednotnej mienky kritikov patril k najzaujímavejším dlhohrajúcim platniám v roku 1988.

Album speváčka nahrala prakticky sama s použitím najmodernejšej technickej aparatury. Jednotlivé skladby sú ladené veľmi pokojne a prezrádzajú neobvyklú hudobnú predstavivosť autorky. Vo viacerých skladbách možno vycítiť klímu írskej ľudovej hudby. Tým sa Enya pripojila ku skupine popredných hudobníkov a spevákov, ktorí sa vo svojej tvorbe opierajú o folk, v poslednom čase tak módný. Nie je to sice hudba veľkých estrád —

sú to skôr tiché, komorné nahrávky, ktoré však veľmi účinne súperia s rockovými a diskotékovými hitmi. (js)

Hviezdy
svetovej
estrády

ENYA

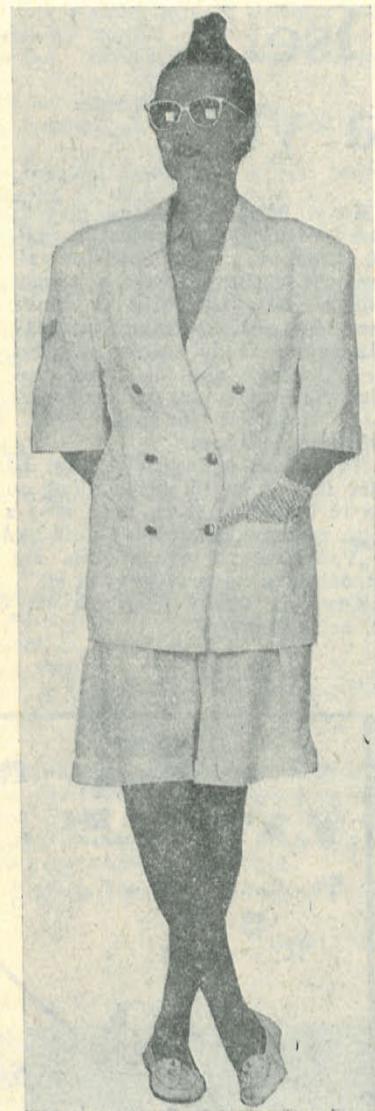
Už pár rokov patří k najznámejším speváčkam, ale aj skladateľkám na britských ostrovoch. Enya, vlastným menom Eithne Ni Bhraonainová, je povolaním hudobníčka. Hudba, ako spomína, sprevádzala ju vlastne od detstva. Otec totiž v 50. a 60. rokoch hrával v známej a populárnej írskej skupine Sliabh Foy, zase matka bola učiteľkou. Nečudo, že Enya spolu so svojimi

osmimi súrodencami pod vedením otca hrávali v rodinnej skupine tradičné írske hudbu. Enya zaujímalá klasika, preto začala študovať hru na krvári a skladateľstvo na hudobnej akademii. Potom však zistila, že kariéra klaviristky ju nezaujíma a tak na začiatku 80. rokov sa pripojila ku skupine Clannad, v ktorej spievala a hrala na klavesových nástrojoch. Zapáčilo sa jej totiž v skupine spojenie ľudovej hudby s modernou technikou. Po niekoľkých rokoch však dospeala k záveru, že práca v skupine nevyhovuje jej tvorivým ambiciám a širokým záujmom. Chcela sklaňať a písat vlastné pesničky. Čoskoro sa jej naskytla príležitosť, keď dostala objednávku zložiť hudbu pre film The Frog Prince. Bol to pre ňu veľmi vydarený debut, lebo zanedlho prišli ďalšie objednávky na hudbu pre iné filmy a televízne seriály, napr. pre The Celts.

NA LETO

Dnes našim krajan-kám navrhujeme na leto: na chladnejšie letné popoludnia tie-to slušivé šaty ušité z tenkej vlnenej látky, biele šortky a bielu blúzku doplnenú letným sako z bielej látky s čiernym kvetinovým vzorom a dvojdielne ša-ty — vychádzkové nohavice a dvojrado-vé sako s krátkymi rukávmi.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

PÓROVÁ POLIEVKA SO ZEMIAKMI. Rozpočet: 200 g pôru, 40 g masti alebo oleja, 20 g hladkej mûky, 160 g zemiakov, soľ, čierne korenie.

Očistený pokrájaný pôr osolíme a dusíme na masti. Pri dusení trochu podlejeme vodou. Polomäkký pôr zaprášime mûkou, zalejeme vodou, pridáme očistene zemiaky pokrájané na kocky a spolu dovaríme. Nakoniec okoreníme.

BRAVČOVÉ PEČENÉ V MLIEKU. Rozpočet: 800 g chudého bravčového mäsa z pliecka, 5 polievkových lyžic oleja, 1 veľká mrkva, 60 g cibule, 1 viazanička petržlenovej vñate, 150 g údenej slaniny, 150 g malých cibuliek, 1,5 litra mlieka, muškátový oriešok, soľ, korenie.

Umyté mäso osolíme, okoreníme, posypeme nastruhaným muškátovým orieškom, zvinieme a previažeme niťou. Po obvode ho potrieme olejom a rýchlo opečieme zo všetkých strán. Potom stíšime plameň, pridáme pokrájanú mrkvu a cibulú. Mierne podusíme a nakoniec pridáme opražené

plátky údenej slaniny a malé cibulky. Po povrchu obložíme vñatou, zalejeme mliekom a pečieme v rúre na slabom plameni asi 80 minút. Z času na čas podlievame. Servírujeme s dusenou ryžou alebo zemiakmi a čerstvým zeleninovým šalátom.

HOVĀDZIE ROLÁDKY V SMOTANOVEJ OMÁČKE. Rozpočet: 400 g hovädzej roštenky, 100 g šunkovej salámy, 2 vajcia, 2 kyslé uhorky, 30 g oleja, mäsový vývar, 100 g cibule, 15 g hladkej mûky, 2,5 dl smotany.

Naklepané a osolené plátky

mäsa obložíme pokrájanou salámu, uhorkou a natvrdo uvareným vajcom. Zvinieme, prepichneme ihlou na vtáčky a opečieme zo všetkých strán na rozpálenom oleji. Potom pridáme do výpuku nadrobno pokrájanú cibulu, opräzime dosklovita, podlejeme vývarom a udusíme domäcku. Nakoniec omáčku zahustíme smotanou, v ktorej sme rozhabarkovali hladkú mûku. Servírujeme s varenou cestovinou.

HOLANDSKÉ VAJCIA SO SYROM. Rozpočet: 100 g údenej slaniny, 100 g žltého syra, 4 vajcia, 1/8 lit. šľahačky, soľ, kari korenie, 100 g strúhaného ostrého žltého syra.

Na dno misy z jenského skla dáme na kocky nakrájanú údenú

slaninu a syr. Vajíčka rozhabar-kujeme a nalejeme na syr. Šla-hačku rozemiešame s korením, soľou a nalejeme na vajíčka. Po povrchu posypeme strúhaným syrom a zapečieme vo vopred rozhriatej rúre do zlatista. Ser-vírujeme s čiernym chlebom a čerstvým zeleninovým šalátom.

JEMNÁ OMELETA S ČUČO-RIEDKAMI. Rozpočet pre viac osôb: 8 vajec, 1 jogurt, 100 g po-lohrubej mûky, soľ, 4 lyžičky cukru: Plinka: 1 ovočený smotanový jogurt, 300 g čučoriedok alebo iného ovocia, cukor podľa chuti.

Vajcia rozemiešame s mûkou a jogurтом na hladké cesto. Pridáme cukor a soľ. Na oleji opečieme postupne omelety a naplníme ich plinkou z jogurtu, ovocia a cukru. Po povrchu môžeme obliať čokoládou.

SALÁT

LETNÍ SALÁT. Rozpočet: 2–3 svazečky ředkviček, hlávka salátu, cibule, pôl sklenice drobně posekané petrželové natě a ko-pru, 1 sklenice přírodního jogurtu, 1–2 lžice oleje, citrónová šáva, sůl, cukr.

Cibuli oloupeme a dobře umyjeme. Ředkvičky umyjeme, od-krojíme velké, tvrdé listy, drob-né lístky ponecháme. Salát ro-

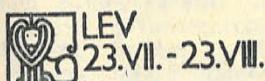
zebereme na lístky, umyjeme. Jo-gurt promícháme s olejem, přidáme posekanou petrželku s ko-prem, podle chuti citrónovou šávu, sůl a cukr. Ředkvičky na-krájíme na tenké plátky nebo nastrouháme na hrubém struhadle a hned promícháme s připravenou omáčkou. Salát na-krájíme na nudličky, cibuli na drobné kostičky, všechno dobře promícháme a ještě podle chuti přidáme citrónovou šávu, sůl a cukr. Podáváme bezprostředně po připravení.

ŠETŘÍME V KUCHYNI

SUSPREJT. Rozpočet: 1 kg brambor, 80 g sádla, 1 cibule, 3–4 lžice vepřových škvarků, pa-zitka, mletý pepř, nové koření, kmin, sůl.

Oloupené Brambory uvaříme v osolené vodě s kmínem a po částečném prochladnutí nakrájíme na kostičky. V rendlíku na sádle osmahneme nadrobno nakrájenou cibuli, přidáme bram-bory, osolíme, okořeníme pepřem a mletým novým kořením, přidáme škvarky, promícháme a chvíliku zapékáme. Pokrm má chutnat trochu jako zabijačkový prej. Při podávání posypeme drobně nakrájenou petrželkou. Doplňme hlávkovým salátem, červenou řepou nebo syrovým kysaným zelím.

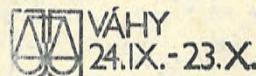
HVĚZDY O NÁS

Cekají tě dodatečné úkoly v práci. Musíš si vyhrnout rukávy a ostře se do toho pustit. Drobna nedorozumění doma se mohou změnit ve vážný konflikt, nezměnilsi své jednání. Tvoje proměnlivé nálady začínají tvé okolí unavovat a budi nechut k tobě.

V práci se objeví závažný problém, který bude nutno vyřešit. Nevyhýbej se tomu a neváhej, to by mohlo jen zhoršit situaci. Musíš se rychle rozhodnout a vzít na sebe nové závazky. Správné rozhodnutí převáží situaci ve tvůj prospěch. Finanční situace se zlepší, doma bude klid a dobré ovzduší.

V zaměstnání se objeví nová, zajímavá iniciativa, v níž může se schrát významnou úlohu. Neslibuj si však příliš mnoho, přihlížni k reálným možnostem. V osobním životě a citových

vztazích to bude dobré období, v němž může mít velkou roli zajímavá delší cesta.

Budeš v agresívni náladě. Chceš všechny přesvědčit, že máš pravdu. Kdo je proti, ten je nepřítelem. Tak nesmíš jednat, nebo vyvoláš bouři s hromy a blesky, které spadnou na tvou hlavu. Snaž se ovládat a vyhýbat se ostrým konfliktům. Rozvaha se ti jistě vyplatí.

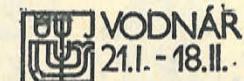

V tomto období budou nejdůležitější rodinné záležitosti, jim musíš věnovat největší pozornost. Cekají tě četné změny a překvapení. V práci to bude období poměrně klidné, ale není vyloučeno, že budeš muset náhle někoho zastoupit. Vyhýbej se lidem, kteří to s tebou nemyslí upřímně.

Budeš se muset hodně napracovat, budeš-li chtít vydělat na všechny výdaje, zejména na ty neplánované, ale jak se ukáže, nevyhnutelné. Pamatuji na své terminové finanční závazky, nezaplatíš-li všechno včas, může dojít k vážným konfliktům, kteří to s tebou nemyslí upřímně.

ré by tvou situaci ještě zkomplicovaly.

Měl bys si udělat trochu času na dovolenou, a nebudeš-li to možné, zmírní alespoň tempo. Podivej se na všechno s odstupem, neber každý problém tak vážně, nebo to tvé zdraví nevydrží. Nemůžeš žít jen prací a povinnostmi, tím spíše, že se nemusíš obávat o finance.

V práci nejsou vyloučeny rozdíly názorů a diskuse s představeným. Nedej se přesvědčit prázdným slovům a frázim, braň své přesvědčení. Nebudeš v nejlepší psychické kondici, náladu budeš mít dost ponurovou. Ale všechno zlé mine a přijdeou lepsi dny. V práci se všechno vysvětluje a ještě na tom vyděláš.

Vytrvalost a energie, s níž jdeš kupředu, tě nutí neohlížet se na nikoho a na nic. Musíš svá rozhodnutí moudře odůvodnit, nejen vydávat rozkazy. Takové jednání nevede k ničemu dobrému, jen vyvolává konflikty. Rovněž v

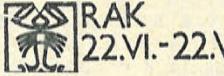
osobním životě bys potřeboval více sebeovládání.

Kaleidoskop citových zážitků ti naplní celý měsíc. Amorův šíp tě zasáhne tak, že ztratíš rozum. Takové jednání ti není podobné, nikdy dosud se ti nic takového nestalo. Dej si pozor, abys nezašel příliš daleko. Pozor na finance, můžeš se dostat do nesnází.

Budeš v dobré formě. Naskytne se ti možnost vyřešit všechno po své mysli. Nezastav se v polovině cesty, vše je příliš velká, než aby se mohl spokojit malým úspěchem. Velká sázka vyžaduje velké úsilí. Doma najdeš spojence, kteří tě s přesvědčením budou podporovat.

Bez ohledu na reálnou situaci vidíš u určité osoby jen ušlechtilé cíle a každé její slovo beres vážně. Dej si pozor, máš co dělat s obyčejnou intrikou. Doma tě čeká neobvyklá událost, spojená s delší cestou — tvou nebo někoho z rodiny. Finanční situace nebude špatná.

NÁŠ TEST

Hrozí nám infarkt?

Výsledok nášho testu umožní každému — tak mužom, ako aj ženám, ktoré sú stále častejšie obeťami infarktu — uvedomiť si, v akej miere sú ohrození. Existuje veľa príčin, ktoré zväčšujú nebezpečie infarktu, ale — naštastie — tak isto veľa takých, ktoré ich oddaľujú. Dnešný test nám pomôže zistiť, akému riziku sá vystavujeme, keď naša životospráva je nesprávna a keď pravidelne nechodime k lekárovi.

Pri každej z 8 uvádzaných otázok musíte zaznamenať pravdivú odpoveď.

1. Koľko máš rokov?

- 0 bodov
- 2 body
- 4 body

20—30 rokov

31—50 rokov

po 52 roku

Koľko vážiš?

Svoju správnu váhu môžeš určiť podľa Brocaeovej formuly —

- 0 bodov
- 2 body
- 6 bodov
- 8 bodov

odpočítaj od výšky (v cm) 100 a od výsledku ešte 15%

2. Máš správnu váhu?

- 0 bodov
- 2 body
- 6 bodov
- 8 bodov

Mám 10 kg nadváhy

Mám 20 kg nadváhy

Mám viacero ako 20 kg nadváhy

3. Koľko cigaret fajčíš denne?

- 0 bodov
- 2 body
- 8 bodov
- 10 bodov

Vôbec nefajčím

Najviac 10 kusov

Do 20 kusov

Vyše 30 kusov

4. Máš veľa pohybu?

- 0 bodov
- 2 body
- 6 bodov

Ano, pravidelne

Podari sa mi to cez víkend

Iba na dovolenke

5. Boli tvoji rodičia chorí na srdeč?

- 0 bodov
- 1 bod
- 2 body
- 3 body
- 5 bodov

Nie

Ano, jeden z nich po 60-tke

Obaja po 60-tke

Jeden z nich pred 60-tkou

Obaja pred 60-tkou

6. Akú máš „hornú hranicu“ tlaku?

- 0 bodov
- 2 body
- 8 bodov
- 10 bodov

120 mm/Hg

130—140 mm/Hg

160—180 mm/Hg

Vyše 180 mm/Hg

7. Akú máš úroveň cholesterolu?

Menej ako 180 mg %

200—220 mg %

250—280 mg %

Vyše 300 mg %

8. Akú máš úroveň cukru?

Menej ako 80 mg %

100—130 %

Mám cukrovku

DIAGNÓZA:

1—10 BODOV: Žiješ zdravo a vďaka tomu sa tešíš dobrému zdraviu.

V tvojom prípade nebezpečie infarktu skoro neexistuje.

19—40 BODOV: Prinajmenšom raz do roka je nevyhnutné lekárské vyšetrenie. Rozum by ti mal diktovať bdenie nad svojím zdravotným stavom, aby si nemal nepríjemné prekvapenie.

41—60 BODOV: Tvoja životospráva je nebezpečná. Ak sa necítis dobré, neodkladaj návštěvu u lekára doneckonečna.

VÝŠE 60 BODOV: Riziko infarktu pri taknej životospráve a stave organizmu, je veľké. Pribrzdí tempo a nepracuj tak chaoticky, vyhýbaj sa stresom, fajči menej a bolo by najlepsie ak by si všobec prestal fajčiť. Vstaň z fotela pred televízorom a cez víkend každý deň chod na daleké prechádzky.

SNÁR

Tak teda keď sa vám snivali:

Zlodej — milostné dobrodružstvo.

Zlomenie niečoho — nevôle.

Zlost — ukončiš zamotaný pomer.

Zlomenina kostí — čest a uznanie.

Zmätk — neočakávaný zisk.

Zmija — tvoji priatelia zvíťazia.

Zmiznutie — budeš okradnutý.

Zmrzlina — tvoj milý alebo milá budú ti neverní, jest ju — chrán sa pred svojimi priateľmi.

Zmrznutie — budeš mať neúspech.

Zneuznanie — budeš úspešne pokračovať v životných úspechoch.

Známosti — očakávaj fa nepríjemnosti.

Známi — splnia sa tvoje tajné želania.

Známky, nalepovanie — obdržíš správy od vzdialenej osoby.

Zobáky vtačie — štastie v hre.

Zoologická záhrada — túžis po cudzích krajinách.

Zúfalstvo — skoro sa zlepšia tvoje pomery.

Spovedník — si schopný spáchat bezprávie.

Spovedelnica — odhalenie dôležitých okolností.

Spoved — mier a pokoj duše.

Správa obdržaná — príjemná novinka.

— 0 bodov

— 2 body

— 9 bodov

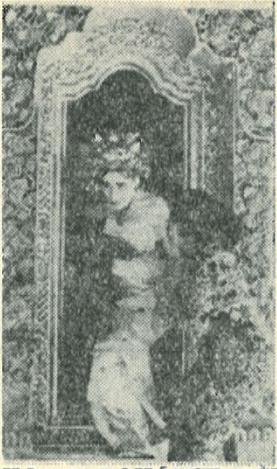
— 10 bodov

— 0 bodov

— 2 body

— 6 bodov

Verite snom? Nie? Ani my neveríme, ale ved sa nič nestane, ak sa občas pozriete do snára. Je to predsa iba zábava. A čo, ak sa vám dobrý sen splní?

JAKO V POHÁDCE. Ulrike Steinadlerová z Mnichova si nikdy nepomyslela, že se stane kněžnou. Povoláním psycholožka, rozvedená matka dvou malých dcerušek se pokoušela vydělávat na živobytí jako věštyně. Vždycky ji zajímaly tajemné vědy Dálného východu. V roce 1987 se vydala na indonéský ostrov Bali, kde jako exotický host poznala nejvyšší aristokratické kruhy, mj. rodinu Surya, nosící knížecí titul a spřízněnou s posledním králem Bali. Ulrike se zvlášť spřátelila s nejstarším synem této rodiny, knížetem Buana. V dlouhých rozhovorech ji nejvíce zajímalá stará kultura Bali. Loni znova přijala na ostrov. 24letý kníže Buana ji požadal o ruku a 34letá psycholožka z Mnichova jeho nabídka přijala.

Nědávno se konala pohádková svatba podle všech prastarých zvyků. Paní Steinadlerová přešla na hinduismus a přijala nové jméno: kněžna Ida Ayu. Obě dcerušky, Nadine a Sabrina, rovněž bydlí na ostrově Bali. Stále se jim zdá, že to není pravda, ale nějaká televizní pohádka... Na snímku: Ulrike na svatební slavnosti.

NEJMLADŠÍ PLAVCI. V Čeljabinském se uskutečňuje rozsáhlý pokus, jehož cílem je zjistit chování kojenců pod vodou. Už několik dní po porodě je matky berou do vody, aby se učili potápět a plavat. Cvičení pod vodou se potom pravidelně opakuji. Dalším posláním pokusu je zjistit, zda se tím může ovlivnit télesný a duševní vývoj dětí. Iniciátorem pokusu je ruský porodník Igor Čarkovskij. Už v 60. letech zavedl a propagoval porody pod vodou. Rodičky při nich pocítí menší bolesti a vrozený reflex bráni pronikání vody do dýchacích cest dětí. Plati to ov-

šem jen o zdravých kojencích. Západní lékaři doporučují začít cvičení pod vodou tři až čtyři měsíce po porodu.

ROZVOD STOLETI. Takový rozvod dvacáté století ještě nezažilo. Městský soud v Lodži bude muset projednat případ dvou místních občanů, 88letého manžela a 87leté manželky, kteří po více než šedesáti letem manželství požádali o rozvod, protože „děle už pod společnou střechou nevydrží“. Všechny pokusy o smíření skončily neúspěchem, o osude jejich manželství bude muset rozhodnout soud.

HABSBURKOVÉ jsou jednou z nejstarších a kdysi nejmocnějších evropských dynastií. Již v roce 1273 první Habsburg zasedl na trůn. Později se dynastie rozdělila na dvě větve, z nichž jedna až do roku 1918 vládla v Rakousku, Čechách, Maďarsku a jižní části Polska, tak zvané Halici. Co by asi císař František Josef, který byl přes šedesát let rakousko-uherským císařem, řekl kdyby se dověděl, čím se zabý-

vá jeho pravnuka? 34letá Gabriela von Habsburg je pravděpodobně první výtvarnou umělkyní z povolání mezi Habsburky. Sama je drobná a štíhlá, ale vybrala si tvrdé, mužské umění: tvorí plastiky a plastické konstrukce z železa a oceli.

Její práce byly vysoce oceněny na četných výstavách v Evropě, Americe a Japonsku. Její díla koupila i muzea. Gabriela, která nejraději chodi v džínsech a košílkách (jak by to asi pohoršilo její královské předky!) je rovněž hudebně nadaná a hraje na několik nástrojů. Na snímku: Gabriela při práci.

ZABUDNUTÁ CISÁROVNA. Do nemocnice v malém městečku Williamstown v Novém Anglii přišla pacientka a prosila o ošetřenie: zatíkala klínec do steny, aby mohla zavesit obraz a zranila si prst. Přezvisko — spýtala sa ošetrovateľka. Povolanie?

A na záver sa nedôverčivo spýtal: Máte čím zaplatiť za ošetrenie? Pacientka podala přezvisko: Pahlavi a povolanie: domáca. Ošetrovateľke přezvisko Pahlavi nič nehovorilo. Ani ju nenapadlo, že má do činenia so ženou, o ktorej pred rokmi hovorili celý svet: s bývalou cisárovou Iránu Farah Dibovou.

Bola druhou manželkou iránského cisára, Mohammedia Rezu Pahlaviho, rozvedeného s peknou Sorayou, ktorá nemohla mať deti. Šach sa zoznámil s mladoucou Farah Dibovou, z dobréj perzské rodiny, v Paríži, kde študovala architektúru. Šach bol na oficiálnej návštive vo Francúzsku, kde mu predstavili iránskych študentov, ktorí študovali v Paríži. V roku 1958 sa konala rozprávková svadba tohto páru. Odvtedy Farah Dibová žila v paláci, obklopená luxusom, dvornými dámami, služobníctvom, cestovala s manželom po svete, všade vítaná ako manželka veľkého monarchu. Porodila štyri deti: dvoch chlapcov a dve dievčatká.

Pred 12 rokmi sa všetko skončilo. V Iráne bol prevrat, cisára zosadili z trónu, musel sa zachráňovať útokom. O dva roky neskôr umrel vo vyhnanstve. Farah Dibová býva teraz v spomínanom mestečku Williamstown v USA. Väčšina obyvateľov ani nevie, kto býva v neveľkom, hoci elegantnom dome na predmestí. Nevšimajú si skromnú ženu v strednom veku, ktorá často opúšta Williamstown, aby navštívila Paríž, bud' šachovu sestrú, princeznú Ashraf v Anglicku. Pozývajú ju tiež na královské dvory (alebo dvory ex-kráľov), navštěvuje syna, Rezu, následníka trónu, ktorý býva s manželkou v Maroku. Tohto syna má najradšej. Podľa nej by bol veľmi dobrým cisárom.

Prednedávnom Farah Dibová udělila po 12 rokoch prvé interview. Hovorila hlavně o šachovej krvide a o tom, ako ho veľmi milovala. Na snímke: Farah Dibová s cisárom.

* * *

ZNÁMI Z DYNASTIE, ešte stale pozeraťme ďalšie diely sériálu Dynastia, ktorého natáčanie trvalo sedem rokov. Čo dnes robia herci, s ktorími sme strávili toľké večery?

Kristel, čiže Linda Evansová, bola po natáčaní Dynastie veľmi unavená. Ostatne nielen úlohou paní Carringtonovej. Dnes 48ročná Linda má už za seba mnoho rokov plných napäťa — byť herečkou v Hollywoode znamená neustály boj o úspech, o uznanie, o nové úlohy. Súkromný život Lindy Evansovej tiež nie je šťastný, zvlášť bolestne prežila rozvod s režisérom Johnom Derekom. Bol čas, že uvažovala, či život, aký vedia, má vôbec zmysel.

Dnes Linda býva na vidieku v obci Tacoma, nedaleko Washingtonu. Tvrdí, že sa nechce vrátiť do Hollywoodu. Na jej rozhodnutie malo veľký vplyv stretnutie s osobou, ktorá vystupuje pod menom J.Z. Knightová a tvrdí, že cez ňu hovorí bojovník z legendárnej Atlantidy spred 35 tisíc rokov Rathma. V mene tohto Rathmu táto J.Z. Knightová, ináč mladá a pekná žena, poskytuje jej dobré rady. Linda Evansová nie je hlúpa, ani naiynamá, ale aj tak sa rozhodla počúvať „hlas Rathmu“. Teda nechala, aspoň zatiaľ, Hollywood a začala „nový život“.

Jeff, čiže John James po poslednom filme zo seriálu Dynastia odpočíval na svojej farme v jednom z východných štátov USA a tak veľmi stučiel, že v tomto stave by sa neodvážil postaviť pred kamery. Začal teda odtučňovačiu kúru a už zhodil 13 kg. Na snímkach: Linda Evansová a John James v súkromí.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI. WYDAWCĄ: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęgi Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złota Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Ján Spernoga (redaktor naczelny), Józef Pivovarčík, Eva Matišová, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnická, Alžbeta Stojowska (tłumaczki).

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustín Andrašák, Zofia Bogačíková, Jozef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lídia Mšalová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumerata na kraj przymusie redakcja Život w Warszawie lub Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w terminach: do dnia 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz na cały rok następny; do dnia 20 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: 1 numer 1000 zł, kwartalnie — 3000 zł, rocznie — 12 000 zł + opłata pocztowa.

Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje także redakcja Život w Warszawie oraz Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w podanych wyżej terminach. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 184.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótów.

Numer oddano do składu 4.06.1991 r., podpisano do druku 8.07.1991 r.